

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

DEIMANTĖ ZABITYTĖ

II kurso studentė

**BAZDARANDAGI: IRANO ISLAMO RESPUBLIKOS NEKONVENCINIO
ATGRASYMO STRATEGIJA**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: prof. Tomas Janeliūnas

Vilnius, 2019

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas *Bazdarandagi: Irano Islamo Respublikos nekonvencinio atgrasymo strategija* yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Deimantė Zabitytė

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Zabitytė D. Bazdarandagi: Irano Islamo Respublikos nekonvencinio atgrasymo strategija: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas prof. T. Janeliūnas – 2019 – 63 p.

Reikšminiai žodžiai: atgrasymo teorija, nekonvencinis atgrasymas, nekonvencinė karyba, asimetrinė karyba, partizaninis karas, satelitinės grupuotės, Iranas.

Šiame darbe nagrinėjama Irano Islamo Respublikos saugumo sistema, ieškant joje nekonvencinio atgrasymo strategijos bruožų. Strategijos požymių ieškoma atliekant kokybinę atvejo studiją, remiantis atgrasymo teorijoje dažniausiai išskiriamais strategijoms būtiniais kriterijais, juos pritaikant nekonvencine karyba paremtai strategijai tirti.

Darbe pirma plačiai apžvelgiama atgrasymo teorija, jos trūkumai ir nekonvencinio atgrasymo vieta teorijoje. Vėliau, remiantis teorija, apžvelgiami įvairūs Irano strategijos komponentai per tris plačius kriterijus: pakankamus pajėgumus atgrasymo grėsmei įvykdyti, pakankamą ryžtą ir tikslų grėsmių išsakymą priešui. Apžvelgiama ne vien karinės pajėgos, bet ir kiti reikšmingi faktoriai, kaip satelitinės grupuotės, šalies strateginis gylis, visuomenė ir ideologija bei tai, kaip atgrasomas priešas mato kuriamas grėsmes.

Turinys

Įvadas.....	6
1. Teorinis pagrindas	11
1.1. Klasikinė atgrasymo teorija: pagrindinės prielaidos, principai, sąvokos	11
1.2 Modernioji atgrasymo teorija	13
1.3. Nekonvencinis atgrasymas	14
1.4. Vidinis atgrasymas	17
2. Kritika teorijai	19
2.1. Racionalumas	19
2.2. Kada atgrasymas neveikia	21
2.3. Mažas patikimumas	21
2.4. Vidiniai veiksniai.....	22
3. Tyrimo kriterijai	23
4. Atgrasymo strategija.....	26
4.1. Irano atgrasymo strategijos raida.....	26
4.2. Pajėgumai	28
4.2.1. Atgrasymas kaštais	28
4.2.2. Atgrasymas bausme.....	33
4.3. Patikimumas	38
4.4. Komunikacija	47
Išvados.....	53
Literatūros sąrašas	55
Summary.....	62

Įvadas

Irano Revoliucinės Gvardijos Jeruzalės Pajėgų (IRGC Quds Force (QF)), kurios specializuojasi nekonvencinėje karyboje ir žvalgyboje, vadas Qassem Soleimani po skandalingo D. Trumpo *tweeto*, skirto Irano prezidentui H. Rouhani, parašyto vien didžiosiomis raidėmis ir grasinančio Iranui atsaku „*kokio dar niekas pasaulyje nėra regėjęs*“, nebeišlaikė savo vizitine kortele laikomos ramybės ir pakėlė balsą prieš besiklausančią minią iraniečių: „*Pone Trumpai, lošėjau! [...] Tu puikiai suvoki mūsų galią ir sugebėjimus regione. Tu žinai, kokie mes galingi asimetrinėje karyboje. Ateik, mes tavęs laukiam. [...] Tu puikiai žinai, kad karas jums reikštų visų turimų pajėgumų netektį. Jūs galite pradėti karą, bet mes būsime tie, kurie nuspręs jo baigtį.*“¹

Iš pirmo žvilgsnio tai, ką D. Trumpui atsakė Q. Soleimani, gali pasirodyti kaip eilinis grasinimas, tačiau, mano įsitikinimu, buvo pasakyta daug daugiau. Quds Force vadas pora sakinių apibendrina tai, kas gali būti laikoma Irano *nekonvenciniu atgrasymu* – atgrasymo strategija, kuria siekiama užkirsti kelią priešo smurto panaudojimui, naudojant nekonvencinės karybos priemones. Būtent tai ir bus pagrindinis šio darbo tyrimo objektas.

Iranas Vakaruose analizuojamas labai selektyviai, ypač tarp politikų yra nusistovėjęs požiūris, jog Iranas yra viena agresyviausių ir pavojingiausių valstybių ir tai atsispindi tiriamuosiuose darbuose, žurnalistikoje. Po to, kai Iranas buvo Amerikos „prarastas“ Islamo revoliucijai, šalis sistemingai paminima JAV gynybos strategijose, grėsmių analizėse. Režimas vaizduojamas kaip radikalus ir revoliucinis, iliustracijai naudojant pačių radikaliausių Irano politikų ir religinių lyderių pasisakymus. Teheranas nuolat linksnuojamas politikų, pabrėžiama religijos svarba ir jo „kankinio kompleksas“, pašiepiami jo „išprotėję mulos“ (angl. „*mad mullahs*“) ir taip paaiškinamas neva neracionalus elgesys, leidžiant nustumti šalies strategijas ir interesus į paraštes ir simplifikuoti Teherano elgesį. Dažnai antrame plane paliekama ir sudėtinga politinė sistema ir joje esantys veikėjai, kurie visai nepanašūs į neatgrasomus išprotėjusius mulas.² Turint omenyje, kiek daug įtakos Iranas turi JAV saugumui ar bent saugumo suvokimui, koks pavojingas jis yra, yra keista, kiek mažai dėmesio yra kreipiama į tai, kaip Iranas pats supranta save bei, šio darbo atveju, kaip Iranas supranta savo saugumą ir ginasi nuo savo priešininkų – JAV.

Taigi, šio darbo problema susideda iš dviejų, gana glaudžiai susijusių aspektų. Visų pirma, Irano atgrasymo praktika Vakaruose yra beveik neanalizuojama. Kuomet kartu yra vartojamos sąvokos „Iranas“ ir „atgrasymas“ išsyk vaizduojami Vakarų veiksmai ir strategijos, siekiančios šią valstybę atgrasyti nuo branduolinio ginklo pasigaminimo ar regiono destabilizavimo

¹ Ali Soufan, „Qassem Soleimani and Iran’s Unique Regional Strategy.“ *CTC Sentinel*, 11(10), 2018, 1-2.

² Austin Long *Deterrence—From Cold War to Long War: Lessons from Six Decades of RAND Research*. RAND Corporation, 2008, 75.

kišantis į kitose valstybėse vykstančius neramumus. Tokį požiūrį atspindi ir mokslinė literatūra: medžiagos apie Iraną kaip atgrasomąjį apstu, o tekstų, kuriuose būtų analizuojama Irano, kaip Vakarų ar regiono konkurentus atgrasančiojo vaidmuo - vienetai. Manyti, jog Iranas atgrasymo nevykdo ar net neturi atgrasymo strategijos, tapatu manymui, jog Iranas nėra racionali valstybė, o tai – labai naivu. Taigi, viena iš problemų yra dėmesio Irano atgrasymo doktrinai, o ypač nekonvencinei jos pusei, stoka.

Antrasis aspektas susijęs su modernia karyba, besikeičiančia jos samprata ir praktika. Tarptautinė bendruomenė jau puikiai susipažinusi su nekonvencinio karo iššūkiais Vietname, Afganistane, Irake, Sirijoje ir kitur. Šiandien konvencinėms karinėms galioms iššūkį vis dažniau meta įvairios teroristinės, sukilėlių grupuotės bei valstybės, kurios naudoja nereguliarios karybos formas.³ Iranas bendru sutarimu yra siejamas su tokia karybos praktika, o po Irano remiamos Hizbullah grupuotės karo su Izraeliu netgi gimė terminas „hibridinis karas“. Niekas nesiginčija, jog Iranas skiria didžiulį dėmesį nekonvencinei karybai ir naudojasi Vakarų nesugebėjimu efektyviai ir greitai į ją reaguoti. Tačiau, kuomet kalbame apie atgrasymo teoriją, ši vis dar fokusuoja savo dėmesį į Šaltojo karo palikimus – atgrasymą konvencinėmis priemonėmis arba branduoliniu ginklu ir, panašu, atsilieka nuo šiandieninės tikrovės. Kol kas nėra nei vieno tyrimo, analizuojančio nekonvencinę šalies atgrasymo strategiją. Nekonvencinio atgrasymo teorija apskritai vis dar tebėra užuomazgose. Todėl, net ir tais retais atvejais, kai apie Iraną kalbama kaip apie atgrasantįjį, labiau akcentuojamos konvencinės priemonės arba branduolinis ginklas, o nereguliari karyba akcentuojama ne kaip gynybinė, bet agresyvi priemonė. Taigi, šio darbo atveju, egzistuoja dvejopa problema: tai, jog nekonvencinio atgrasymo teorija nėra išvystyta, nors jos aktualumas šiandien milžiniškas bei tai, kad Irano atgrasymo doktrina matoma kaip paremta tik konvencinėmis priemonėmis.

Apibendrinant, šio tyrimo problema: nors Teheranas viešai skelbia, jog vykdo atgrasymą (persiškai *bazdarandagi*) ir nors viešai daug kalbama apie nekonvencinės karybos plitimą bei Irano nuolatinį šių taktikų taikymą, šie du aspektai nėra analizuojami kartu. Todėl šiuo darbu bus siekiama demistifikuoti Irano elgesį ir strategiją, įnešti alternatyvią nuomonę į JAV dominuojamą diskursą apie Irano elgesį.

Šio darbo **tikslas**: atskleisti Iranietiškąją nekonvencinio atgrasymo strategiją bei kokią vaidmenį joje turi Irano revoliucinė gvardija (IRGC). Darbo **uždaviniai**:

- Apžvelgti atgrasymo teoriją, jos trūkumus ir nekonvencinio atgrasymo strategijos vietą joje;

³ Arnold Milton, Walt Berkovski, *Irregular Warfare: Strategy and Considerations*. New York: Nova Science Publishers, Inc., 2012, 3.

- Įvertinti, ar Iranas remiasi nekonvencinio atgrasymo strategija;
- Apžvelgti, kaip ši strategija atsispindi Irano veiksmuose, ypač per Irano Revoliucinę Gvardiją (*IRGC*), Specialių operacijų Jeruzalės pajėgas (*Quds Force/QF*), Engiamųjų mobilizacijos organizaciją (*Basij*),
- Apžvelgti satelitinių (angl. *proxy*) grupuočių vaidmenį atgrasymo strategijoje.

Deja, nėra aiškių kriterijų kaip analizuoti atgrasymo strategiją, nes nėra griežtų atgrasymo strategijos elementų. Juolab, turint omenyje, jog kiekviena atgrasymo strategija privalo būti sukalibruota konkrečiam priešui ir konkrečiam jo interesui atremti, sunku būtų generalizuoti ir įstatyti atgrasymą į siaurus rėmus. Tačiau galima atpažinti jos bruožus valstybės elgesyje, viešajame diskurse, dokumentuose. Taigi, dedukcijos būdu bus ieškoma įrodymų, jog tokia strategija vykdoma ir aprašoma, kas ją sudaro.

Nors aiškių atgrasymo strategijos rėmų nėra, literatūroje dažniausiai minimi trys pagrindiniai atgrasymo strategijos sėkmę užtikrinantys elementai: pakankami pajėgumai (arba to įvaizdis),⁴ grasinimo patikimumas, grasinimo ištransliavimas priešui.⁵ Pajėgumai: šalis privalo turėti pakankamus karinius pajėgumus vykdyti atsakomuosius veiksmus, kuriuos žada, net jei trumpalaikėje perspektyvoje atgrasytojas patirs žalą, arba bent sukurti to įvaizdį.⁶ Kiekis ir tipas priklauso nuo priešų ir interesų, kurie bus ginami. Patikimumas: deklaruojami veiksmai ir pasiryžimas ginti savo interesus privalo būti įtikinamas. Atgrasytojas privalo būti pasiryžęs panaudoti jėgą nedvejodamas, o agresorius privalo tikėti, jog veiksmai, kuriais grasinama, iš tikrųjų bus įgyvendinti. Komunikacija: agresoriui aiškiai pranešama apie galimybes ir intencijas vykdyti atgrasymą. Komunikuojant reikia išsakyti, kokie veiksmai bus laikomi nepriimtinais, koks bus atsakas į tokius veiksmus ir pasiryžimą atgrasymo atsaką įgyvendinti. Per šiuos tris aspektus ir bus atliekama Irano strategijos analizė.

Darbo tikslo bus siekiama atliekant kokybinę Irano saugumo sistemos atvejo studiją, detaliam aprašant įvairius jos aspektus, turimus resursus ir jų panaudojimo praktikas, kurie galėtų būti laikomi nekonvencinio atgrasymo doktrinos dalimi. Darbas bus padalintas į dalis, kuriose, atitinkamai, bus aprašomos atgrasymo doktrinos sudedamosios dalys: atgrasymo kaštais bei atgrasymo kerštu strategijos. Visa strategija bus analizuojama per tris etapus: analizuojant Irano pajėgumus, grėsmių vykdymo patikimumą bei viešąjį diskursą apie atgrasymą.

Šaltiniai, kuriais bus remiamasi, siekiant susidaryti Irano strategijos vaizdą: moksliniai darbai, ekspertų analizės apie Irano saugumo sistemą, strategijas, kariuomenę, jos veiksmus; vakarų

⁴ T.V. Paul, „Complex Deterrence: An Introduction“ Kn. T.V. Paul, Patrick M. Morgan, James J. Wirtz (sud.) *Complex Deterrence Strategy in the Global Age*. Chicago: The University of Chicago Press, 2009, 2.

⁵ Wendy L. Lichtenstein, „Conventional Military Deterrence – Its Rise To Dominance And Its Future.“ Strategijos tyrimas, US Army War College, 2002, 2.

⁶ Jack S. Levy, „When Do Deterrent Threats Work?“ *British Journal of Political Science*, 18(4), 1988, 486.

žiniasklaidos šaltiniai apie Irano kariuomenių veiksmus, specialiųjų pajėgų judėjimą; iranietiški žiniasklaidos šaltiniai (Farsnews, Tehran Times, PressTV); Irano oficialūs dokumentai; Irano valdžios, karinių struktūrų sprendimų priėmėjų pasisakymai, pranešimai spaudai.

Kalbant apie atgrasymą, būtina žinoti ir kas yra atgrasomas, kadangi, anot atgrasymo teorijos, kiekvienam priešui ne tik gali, bet privalo būti taikoma specialiai sukalibruota atgrasymo strategija, nes tai, kas atgraso vieną, gali visiškai neveikti prieš kitą priešininką. Todėl šiame darbe bus apsiribojama JAV atgrasymu. Taip nuspręsta todėl, jog Irano gynybos sistemos pareigūnai ir ekspertai nurodo, jog JAV yra pagrindinis priešas (Izraelis įvardijamas kaip antras) ir kelia pačią didžiausią grėsmę režimo ir šalies saugumui ir stabilumui.⁷ Grėsmę Iranas įžvelgia ne vien dėl JAV karinių pajėgų regione, tačiau ir dėl aljansų su priešiškomis valstybėmis bei draugiškumo su sunitinėms arabiškoms valstybėms,⁸ o viešumoje nuolatos pabrėžiama intervencijos ar atakos galimybė, kurią būtina atremti.

Literatūros apžvalga

Mokslinių straipsnių apie Irano atgrasymo strategiją aptikti nelengva, nes, kaip buvo minėta anksčiau, daug dažniau yra analizuojama Vakarų perspektyva ir strategijos Iranui atgrasyti, būdai neleisti jam pasigaminti branduolinio ginklo ar spekuliuojama, kaip atgrasymas atrodys, kai tokį ginklą jis turės, o ne paties Irano strategija. Dar mažiau informacijos yra apie nekonvencinį atgrasymą, nors apie nekonvencinius Irano pajėgumus rašoma gana dažnai. Bene vienintelis tekstas labai artima šiam darbui tema parašytas 2017-aisiais, Izraelio politologo Guy Freedman, kuriame jis, išanalizavęs persiškus dokumentus, patvirtino neabejotiną atgrasymo doktrinos egzistavimą Irano atveju ir užčiuopė dalį jos „nekonvenciškumo“.⁹

Pirmiausia, atsispirti reikėtų nuo to, jog dauguma autorių sutinka, kad apskritai Irano karinė strategija orientuota į gynybą (su agresyviais elementais).¹⁰¹¹¹² G. Freedmano manymu, gynybinė ji yra dėl nenykstančių grėsmių iš išorės ir gyvenimo nuolatinėje saugumo dilemoje. Žinoma, autoriai siūlo ir daugiau argumentų: šitinis identitetas, santykinis konvencinių pajėgų silpnumas, istorinė patirtis, strateginė kultūra. Toks požiūris paneigia dominuojančią viešajame diskurse nuomonę, kad Iranas yra agresyvi valstybė. Atgrasymas yra suvokiamas kaip pati pirmoji gynybos linija, todėl yra keista, kodėl gynybinei strategijai ir atgrasymui yra skiriama mažai dėmesio.

⁷ Steven R. Ward, „The Continuing Evolution of Iran's Military Doctrine.“ *Middle East Journal*, 59(4), 2005, 566.

⁸ Kenneth Katzman, „Iran's Foreign and Defense Policies“, Congressional Research Service, 2019.

⁹ Guy Freedman, „Iranian Approach to Deterrence: Theory and Practice.“ *Comparative Strategy*, 36(5), 2017, 400-405.

¹⁰ J. Matthew McInnis, *Iranian Concepts of Warfare: Understanding Tehran's Evolving Military Doctrines*. American Enterprise Institute (AEI), 2017, 5.

¹¹ Frederic Wehrey et al., *Dangerous But Not Omnipotent: Exploring The Reach And Limitations Of Iranian Power In The Middle East*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2009, 78.

¹² Freedman, 400.

Guy Freedmanas tekste, analizuojančiame Irano atgrasymo doktriną teorijoje ir praktikoje, remdamasis egzistuojančia persiška literatūra šia tema bei oficialiais dokumentais, siūlo tokį Irano atgrasymo apibrėžimą: „*Keičiamas priešų mąstymo procesas, naudojant nepastebimas grėsmes, kad būtų pašalinta išorinė grėsmė Irano saugumui ar nepriklausomybei*“.¹³ Jis, iš esmės, labai panašus į tradicinius atgrasymo apibrėžimus, kadangi remiasi racionalumo prielaida, tačiau yra įtraukiamas savotiškas nematomumo elementas – Freedmano manymu, Irano „gynybinis atgrasymas“ naudojamas taip, kad priešas net nesuvokia, jog jo elgesiu yra manipuluojama. Autorius aiškina tokios strategijos poreikį dėl egzistuojančios saugumo dilemos uždaro rato: Iranas, įžvelgęs grėsmę iš išorės, stengiasi kompensuoti jėgos asimetriją, ko išsigandęs priešas didina grėsmę Iranui. Tam, kad ištrūktų iš šio ciklo, Iranas turi pašalinti išorinę grėsmę, geriausia - nepastebėtai.

To siekiama dviem būdais, kurie abu yra atgrasymo kaštais pavyzdžiai. Pirma, bandymu įtikinti priešus, kad grasinimas Iranui ar veikimas prieš jį nebus sėkmingas ir antra, demonstruojamas aukštas atsparumo lygis, pasiryžimas bet kokia kaina atlaikyti galimą agresiją, taip priverčiant priešą ieškoti alternatyvių veiksmų pasirinkimų. Apie atgrasymą bausme G. Freedman neužsimena ir vadina Irano atgrasymo doktriną „gynybiniu atgrasymu“.

Patikslinama, kad su strategija susiję terminai ir apibrėžimai Irane vis dar yra diskusijų objektai, todėl vientisos, gerai išplėtos atgrasymo doktrinos dar nėra, ji evoliucionuoja.¹⁴¹⁵ Yra identifikuoti kai kurie atgrasymo doktrinos elementai, tačiau praktika su teorija iki galo nėra susietos ir bendro įsivaizdavimo, kaip atrodo atgrasymo strategija, nėra. Kitur yra teigiama, kad atgrasymas Irane naudojamas tik kaip pagalbinė sąvoka apibūdinti atsakui už ataką prieš Iraną ar kaštų pakėlimą,¹⁶ nors pats Iranas viešai deklaruoja, jog atgrasymas yra pagrindinė jo strategija.¹⁷ Taip pat literatūroje dominuoja nuomonė, jog Teherano konvenciniai pajėgumai yra nepakankami tiesioginei konfrontacijai su savo didžiausiais priešininkais – JAV ir Izraeliu,¹⁸ todėl nenuostabu, jog literatūroje jau gerą dešimtmetį visiškai neabejojama Irano orientacija į asimetrinę karybą ir sugebėjimus joje.¹⁹ Su tuo sutinka ir Freedmanas, teigdamas, kad dėl suprantamo silpnumo konvencinėje karyboje, kur, ypač JAV karinei galiai prilygti būtų labai sunku, yra vengiama veltis į konvencinius karinius konfliktus ir labiau remiamasi nereguliaria karyba.²⁰

¹³ Freedman, 402-403.

¹⁴ Shahram Chubin „Extended Deterrence and Iran“ *Strategic Insights*, 7(5), 2009, 3.

¹⁵ Freedman, 400.

¹⁶ Chubin, 3.

¹⁷ Freedman, 402.

¹⁸ Wehrey et al., *Dangerous But Not Omnipotent*, 49.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Freedman, 404.

1. Teorinis pagrindas

1.1. Klasikinė atgrasymo teorija: pagrindinės prielaidos, principai, sąvokos

Atgrasymas, tai tiek teorija, tiek taktika, nacionalinio saugumo strategija, plati gynybos politikos priemonė bei kritinis tarptautinės sistemos saugumo komponentas.²¹ Ši teorija užsitarnavo savo populiarumą Šaltojo Karo metais, kuomet buvo susieta su tuometinius tarptautinius santykius ir atgrasymą absoliučiai reformavusia priemone - branduoliniais ginklais. Anot Lawrence Freedman, jei ne branduolinis ginklas, atgrasymas taip ir tebūtų likęs kartais panaudojama gudrybe.²²

Paprasčiausia atgrasymą apibūdinti būtų teigiant, jog atgrasymas yra baimės kūrimas.²³ Generuojant baimę yra bandoma priversti priešininką persigalvoti dėl smurto naudojimo. Būtina atsiminti, jog atgrasymu nėra siekiama priešininkui užkirsti kelią gauti tai, ko jis siekia, o tik apriboti siekiui naudojamą priemonę.²⁴ Patriko Morgano teigimu, bendrai, atgrasymu gali būti siekiama užkirsti kelią keturiems dalykams: atakos planavimui, karui, konfrontacijai, kuri galėtų peraugti į karą ir jau vykstančio karo eskalacijai.²⁵

Skirtingi autoriai išskiria skirtingą kiekį pagrindinių principų, kuriais remiasi atgrasymo logika, tačiau tarp jų visų galima įžvelgti panašumų. Anot T.V. Paul, klasikinė konvencinio ir branduolinio atgrasymo teorija remiasi trimis principais: 1) kad atgrasymas būtų sėkmingas, atgrasytojas turi turėti pakankamai pajėgumų, 2) jo grasinimai privalo būti patikimi (angl. *credible*), 3) jis turi ištransliuoti grasinimą oponentui. Šie principai galioja didžiajai daliai atgrasymo klasifikacijų – bendrinei (angl. *general*), staigiai (angl. *immediate*), išplėstinei (angl. *extended*) ir kai yra taikomas atgrasymas kaštais ar bausme/kerštu (angl. *denial* ir *punishment*). Atgrasymas pasiekiamas tik jei/kai potencialus agresorius, bijodamas bausmės ar suvokdamas, jog nepasieks pergalės, nusprendžia nesiimti anksčiau planuoto puolimo.²⁶ Anot Emanuel Adler, veiksmingo atgrasymo sąlygos yra šešios: veikėjai yra racionalūs; veikėjai turi tokias pat žinias apie taisykles ir „žaidimo“ socialinę logiką; užsiima tarpusavio komunikacija; tiksliai pamatuoja strateginio žaidimo riziką, kaštus ir naudą; gali kontroliuoti savo emocijas; turi normatyvinę nuomonę apie karinių veiksmų naudojimo priimtinumą ir proporcingumą.²⁷ Pavyzdžiui, T.V. Paul įvardina tris klasikinio atgrasymo principus: valstybės yra racionalūs veikėjai, kurie, prieš

²¹ Paul, 5.

²² Patrick M. Morgan *Deterrence Now*, New York: Cambridge University Press, 2003, 3.

²³ Long, 7.

²⁴ Morgan, 118.

²⁵ Morgan, 117.

²⁶ Paul, 2-3.

²⁷ Emanuel Adler, „Complex Deterrence in the Asymmetric Warfare Era“ Kn. T.V. Paul, Patrick M. Morgan, James J. Wirtz (sud.) *Complex Deterrence Strategy in the Global Age*. Chicago: The University of Chicago Press, 2009, 88.

inicijuodami konfliktą, atlieka kaštų ir naudos analizę; atgrasymas vyksta tarp valstybių; tarpusių vyksta intensyvios varžybos (angl. *rivalry*).²⁸

Atgrasymas dažniausiai apibrėžiamas per racionalių veikėjų prizmę, kaip manipuliacija priešininko prieš veiksma atliekama kaštų ir naudos analize. Mažindamas galimą naudą ir/arba didindamas numatomus kaštus, atgrasytojas stengiasi įtikinti galimą agresorių nuo atitinkamo veiksmo ėmimosi.²⁹ Labiau psichologija paremti, konstruktyvistiniai teorijos apibrėžimai teigia, jog siekiama paveikti ne tik kaštų ir naudos analizę, bet ir atgrasomojo mąstymą, sprendimų priėmimą, todėl labai svarbu suvokti, kaip atgrasymą vertina pats atgrasomasis - agresorius. Atgrasantysis privalo gerai suvokti, ką atgrasomasis laiko nepakeliamu pavojumi bei jo prioritetus.³⁰ Tai ypatingai aktualu šiandien, kai atgrasymas vyksta ne vien tarp supervalstybių, bet ir tarp valstybių, kurių galia ir žinios yra asimetrinės, todėl yra būtina gerai pažinoti priešininką. Praktika rodo, jog kuomet atgrasymas nepavyko net prieš žymiai silpnesnę valstybę, matyti, kad atgrasymas nesuveikia dėl nepakankamo priešininko pažinimo.³¹

Glenn Snyder dėka atgrasymo teorija sutartinai kategorizuoja visas atgrasymo strategijas į du pagrindinius atgrasymo būdus: **atgrasymą kaštais** (angl. *deterrence by denial*) bei **atgrasymą kerštu** (angl. *deterrence by punishment*). Atgrasymas kaštais pasiekiamas, kuomet priešininkas yra įtikinamas, jog iš puolimo negaus karinės-politinės pergalės. Atgrasymas kerštu pasiekiamas, kai priešas nesiima atakos, nes bijo, jog už tai susilauks nepakeliamos bausmės.³²

Taip pat yra tiesioginis ir išplėstinis atgrasymai: tiesioginis atgrasymas apsiriboja atakų savo teritorijos ribose užkirtimu. Išplėstiniu, tuo tarpu, stengiamasi atgrasyti agresiją prieš trečiąsias šalis, prieš sąjungininkus ar partnerius. Išplėstinis ir tiesioginis taip pat apibrėžia ir kas ginama: tiesioginiu nuo tiesioginės karinės atakos saugoma valstybė, o išplėstine saugomos kitos teritorijos bei vertybės.³³

Bendrinis ir staigūs atgrasymai, išskirti Patriko Morgano, apibrėžia atgrasymo intensyvumą, koncentraciją, trukmę laike. Bendrinis atgrasymas reiškia, jog veikėjas išlaiko platų karinį pasirengimą ir transliuoja plačius grasinimus, kad atgrasytų oponentus nuo minčių apie puolimą, per ilgą laiką. Staigus atgrasymas, kuomet veikėjas turi karinį pasirengimą ir transliuoja grasinimus konkrečiam oponentui, kai šis jau svarsto apie rengimąsi atakai. Taigi staigus atgrasymas veikia krizės metu arba jai artėjant, kai karas yra labai įmanomas, o bendrasis

²⁸ Paul, 5-7.

²⁹ Long, 7.

³⁰ Yoel Guzansky, Avner Golov, „The Rational Limitations of a Nonconventional Deterrence Regime: The Iranian Case.” *Comparative Strategy*, 34(2), 2015, 176.

³¹ Adler, 98.

³² Glenn H. Snyder, *Deterrence and Defense*, Princeton: Princeton University Press, 1961.

³³ Robert Jervis, „Deterrence, Rogue States, and the U.S. Policy” Kn. T.V. Paul, Patrick M. Morgan, James J. Wirtz (sud.) *Complex Deterrence Strategy in the Global Age*. Chicago: The University of Chicago Press, 2009, 135.

atgrasymas yra mažiau intensyvus, nes ataka, kurios tikimasi, yra hipotetinė.³⁴ Kitaip tariant, bendrąja turimas omeny atgrasymas nuo iššūkio metimo, o staigaus imamasi, kai bendrinis nesuveikia ir iššūkis jau yra mestas. Iš esmės, būtų galima teigti, jog bendrinis atgrasymas siekiama, kad neprireiktų panaudoti staigaus.

Siauras ir platus atgrasymo konceptai, kurie taip pat seka pagrindinę atgrasymo logiką, jog jis yra privertimas persigalvoti naudojant grėsmę: kaip matome atgrasymą: siaurai ar plačiai? Siauras atgrasymo apibrėžimas įtraukia tik karines priemones – karinio atsako naudojimas, kad valstybė nesiimtų nenorimo veiksmo. Platesnė koncepcija taip pat išlaiko dėmesį grėsmės generavimui, tačiau išplečia priemones neapsiribodama karinėmis, įtraukiamos ekonominės sankcijos, diplomatinė izoliacija, informacinės operacijos.³⁵ Ar privalome apsiriboti karinėmis priemonėmis, kuomet analizuojame atgrasymą, vis dar yra diskusijų objektas.

1.2 Modernioji atgrasymo teorija

„Nuo pat tada, kai atgrasymo teorija tapo branduolinio ginklo doktrinos pagrindu 1950-aisiais, atgrasymo teorija visada būdavo to meto tarptautinio konteksto atspindys.“³⁶ Tačiau šiandien, panašu, ji atsilieka. Nors šiais laikais konfrontacijų tarp valstybių sumažėjo, o karyba vis labiau linksta į asimetrinę pusę, tyrimai susiję su konvenciniu ir branduoliniu atgrasymu vis dar dominuoja akademikų tarpe. Neretai atgrasymas gana trumparegiškai suskirstomas tiesiog į dvi kategorijas: konvencinį ir branduolinį, kur pirmasis aprėpia visas karines priemones, išskyrus branduolinius ginklus.³⁷ Tačiau pastaraisiais metais mokslininkų tarpe girdimi raginimai tiek teoriją, tiek ir pačią atgrasymo politiką permąstyti, kad šios geriau atspindėtų šiandieninę kompleksiską tikrovę, po Šaltojo karo susiklosčiusią naują saugumo aplinką. Knopf išvelgia būtinybę plėsti atgrasymo koncepciją, nes atgrasymas seniai naudojamas žymiai platesnėmis sąlygomis, nei tai yra pripažįstama tarptautinių santykių literatūroje, o valstybių strategijos jau senokai juda link platesnės atgrasymo koncepcijos.³⁸ Branduolinis ginklas kol kas yra bene absoliučiai pasiglemžęs atgrasymo sąvoką, tačiau taip apriboti koncepciją reikėtų sutraukti atgrasymą tik iki vienos atgrasymo strategijos.³⁹ Su postūmiu bandyti reformuoti atgrasymo teoriją ir strategijas, kad šios geriau atspindėtų tikrovę, randasi ir tokie terminai kaip, pavyzdžiui, kompleksinis atgrasymas (angl. *complex deterrence*),⁴⁰ persidengiantis atgrasymas (angl. *cross-domain deterrence*),⁴¹ kurie bando

³⁴ Morgan, 9.

³⁵ Michael J. Mazarr, „Understanding Deterrence“ (PE-295-RC) RAND Corporation, 2018, 4.

³⁶ T.V. Paul, 2.

³⁷ Adler, 89.

³⁸ Jeffrey W. Knopf, „Three Items in One: Deterrence as Concept, Research Program, and Political Issue“ Kn. T.V. Paul, Patrick M. Morgan, James J. Wirtz (sud.) *Complex Deterrence Strategy in the Global Age*. Chicago: The University of Chicago Press, 2009, 33.

³⁹ Knopf, 35.

⁴⁰ Paul, 1-31.

⁴¹ King Mallory, „New Challenges in Cross-Domain Deterrence“ (PE-259-OSD) RAND Corporation, 2018.

aprepti daugiau veiklos sričių. Tačiau, apžvelgus literatūrą, matyti, jog tarp mokslininkų dar nėra nusistovėjusio bendro sutarimo dėl strategijų.

Trumpai apžvelgus klasikinės atgrasymo teorijos pagrindines sąvokas ir principus matyti, jog atgrasymo teorija toli gražu nėra „iškalta akmenyje“, ji nuolat perkuriama, pildoma ir tobulinama, kad geriau atspindėtų tikrovę. Nors teorijos pagrindinė logika jau laikoma gana nusistovėjusia, yra teigiančių, jog šiomis dienomis egzistuoja ketvirtoji atgrasymo teoretikų banga, kuri ieško atsakymų kaip atgrasyti teroristus, nepaklusnias (angl. *rogue*) valstybes, etninius konfliktus. Nors teorija pamažu išsilaisvina iš vien didžiųjų galių konkurencijos, tarpusavio atgrasymo ir konvencinių apribojimų, vis dar yra labai mažai diskusijos apie silpnesnių valstybių atgrasymo strategijas.

Prieš pradėdant gilintis į nekonvencinį atgrasymą, privalome atlikti skirtį tarp teorijos ir jos panaudojimo. Patriko Morgano teigimu, diskutuojant apie atgrasymo teoriją reikia atskirti ją nuo atgrasymo strategijos. Strategija turima omenyje specifinė karinė stovėseną, grėsmės ir jų komunikavimo būdai, kuriuos valstybė vykdo tam, kad atgrasytų. Tuo tarpu teorija aprašo principus, kuriais yra paremtos strategijos. Dėl to dažnai neteisingai teigiama, jog yra daug skirtingų atgrasymo teorijų, tačiau iš tikrųjų yra daug strategijų, kurios skiriasi tarpusavyje pagrindinių atgrasymo teorijos principų operacionalizavimu ir taikymu praktikoje.⁴²

Kaip jau buvo minėta anksčiau, susikoncentravimas vien į branduolinį atgrasymą apriboja mūsų atgrasymo suvokimą tik iki vienos strategijos, o kadangi egzistuoja prielaidų, kad atgrasymas yra naudojamas plačiau nei mokslininkai skiria tam dėmesio, galima kalbėti apie nišą aprašyti nekonvencinio atgrasymo strategiją, kuri vis dar susilaukia mažai susidomėjimo tarp mokslininkų ir dar mažiau tarp sprendimų priėmėjų. Taip pat, vilties, kad nekonvencinis atgrasymas egzistuoja, suteikia ir prielaidą, kad atgrasymo strategijos gali būti daugiasluoksnės (tai yra, tuo pačiu metu gali būti naudojama daugiau nei viena atgrasymo strategija), naudojamos asimetriškai (nekonvencinė strategija atgrasomos konvencinės pajėgos ir pan.). Morganas teisingai pastebi, jog ne visos prevencinės pastangos turėtų būti laikomos atgrasymu (šiuo atveju, jis kalbėjo apie priemones, kurios nėra karinės), tačiau neabejotinai yra žingsnių, kurių tikslas yra atgrasyti, apie kuriuos nėra pagalvojama, o nekonvencinės, galimai, yra vienos jų.⁴³

1.3. Nekonvencinis atgrasymas

Visų pirma, prieš pradėdant kalbėti apie nekonvencinio atgrasymo strategijos pagrindus teorijoje, privalome apibrėžti, ką šiame kontekste vadiname nekonvencine karyba. Terminai nekonvencinė, asimetrinė, nereguliari karyba ir jų sampratos yra labai glaudžiai susiję, jie dažnai naudojami sinonimiškai, o jų reikšmės persidengia. Kartais „nekonvenciniais“ yra laikomi

⁴² Morgan, 8.

⁴³ Kopf, 35.

ne-konvencinės karinės pajėgos, branduoliniai ginklai ir masinio naikinimo ginklai, tačiau karyboje įprasta „nekonvenciniu“ apibūdinti partizaninį karą, terorizmą ir kitus netradicinius karybos būdus.⁴⁴ Šiame kontekste, nekonvenciniu vadinamas atgrasymas, nukrypstantis nuo įprastinio arba klasikinio atgrasymo. Nekonvencine strategija, atgrasymo teorijos kontekste, gali būti vadinama tiek ir ne-karinių priemonių - diplomatijos, kibernetinių atakų - išnaudojimas, tiek ir tiesiog kitokią nei paremtą konvencinėmis pajėgomis ar branduoliniais bei masinio naikinimo ginklais, karybą išnaudojančios strategijos. Šiuo atveju, atgrasymo strategijos nekonvenciškumas pasireiškia nereguliarios ir asimetrinės karybos naudojimu.

Panašiai, nereguliaria karyba vadinama kova tarp valstybės ir nevalstybinių veikėjų/grupuočių, jos priemonėmis laikomos partizaninė karyba, terorizmas, sabotažas, subversija, sukilėlių veikla, nusikalstama veika. Tam, kad suardyti priešų galią, įtaką ir valią, nereguliari karyba labiau linkusi išnaudoti netiesiogines ir asimetrines priemones, tačiau gali pasitelkti ir pilną karinių ir kitų pajėgų spektrą, įvairias jų kombinacijas.⁴⁵ Tokio tipo strategija išnaudoja nereguliarią karybą kaip įrankį netiesioginiams kariniams veiksams, ja siekiama ne laimėti konfliktą nugalint priešų armiją, bet išstėti kovą, padaryti ją pernelyg nuostolinga, ilga ir nepatrauklia priešininkui, iš esmės palaužti jo valią tęsti karą. Pasirinkę šią strategiją siekia psichologinio efekto, nuvarginti priešą.⁴⁶ Tokia karyba siekia išvarginti priešą nuolat jį terorizuojant spontaniškais atakomis greit atsitraukiant, kovojant be fronto. Nereguliariame kare priešas nėra nugalimas, bet pergudraujamas, išnaudojant priešų silpnybes, manevruojant.⁴⁷

Asimetrinė karyba yra nereguliarios karybos forma ir yra dažniausiai siejama su galios asimetrija tarp konfliktuojančių pusių, tačiau gali būti naudojama apibūdinti ir reikšmingą strategijų ar naudojamų taktikų skirtumą. Dažnai, tai karas tarp tradicinės, konvencinės galios, jos profesionalios armijos ir sukilėlių, ginkluoto pasipriešinimo judėjimų. Pastarieji išnaudoja nekonvencines strategijas ir taktikas karių ir karinių priemonių kiekybei ir kokybei kompensuoti. Taigi, iš esmės, visi įvardinti terminai gali būti naudojami Irano atgrasymo strategijos kontekste. Svarbu pridurti, jog tokios karybos formos dažniau yra praktikuojamos materialiai silpnesnių valstybių. Dar Mao Tse Dungas yra teigęs, jog tokia karyba yra ne silpnesniojo pasirinktas ginklas, bet naudojamas iš poreikio. Jei silpnesnioji valstybė nenori būti sutriuškinta, ji negali sau leisti kovoti tokiam kare, kuriame priešas geba panaudoti savo pranašumą.⁴⁸

⁴⁴ Mindaugas Rekašius, „Unconventional Deterrence Strategy“, Magistro baigiamasis darbas, Naval Postgraduate School, 2005, 11-17.

⁴⁵ Milton, Berkovski, 6-7; 42-44.

⁴⁶ Friedrich August Heydte, *Modern Irregular Warfare In Defense Policy and as a Military Phenomenon*. New York: New Benjamin Franklin Publishing Company, Inc., 1986, 38.

⁴⁷ Ten pat, 37 – 38.

⁴⁸ Rekašius, 1.

Kalbant apie nekonvencinio atgrasymo vietą atgrasymo teorijoje, nėra pagrindo manyti, jog nekonvencinio atgrasymo strategija turėtų vadovautis kitokia logika, nei yra bendrai priimtina. Nekonvencinis atgrasymas taip pat turėtų būti grupuojamas atgrasymą į pagrindinius metodus: atgrasymą kaštais ir atgrasymą kerštu. Kitaip nei branduoliniame atgrasyme, nekonvenciniame atgrasyme nėra labai aiškios ribos tarp atgrasymo kaštais ir atgrasymo bausme. Atgrasymas kaštais, šiuo atveju, galėtų būti laikomas partizaninio, nereguliaraus karo pažadas, kuris užtikrintų ilgą ir neįmanomą laimėti karą, garantuojantį tiek psichologinį, tiek ir finansinį priešų išsekimą. Pridėčiau, jog atgrasymas kaštais gali būti laikomas ir visuomenės, valstybės atsparumo didinimas priešų įtakai. Tokiu būdu galinčių kariauti rengimas, pratybos, aprūpinimas, veiksmai ir visuomenės atsparumas siunčia aiškų signalą priešui, svarstančiam apie intervenciją, apie galimus jos kaštus ir naudą. Iš kitos pusės, atgrasymą bausme siūloma laikyti terorizmu, tai yra tiek ir priešų priešų populiaciją ir karius, politinių-karinių lyderių nužudymus, kibernetinį terorizmą, masinio naikinimo ginklų panaudojimą ir kita.⁴⁹ Tokiu būdu siekiama nubausti priešą, jį sukresti. Savo ruožtu, Irano atveju, siūlyčiau įtraukti veiksmus prieš priešų sąjungininkus regione, tiek ir pasinaudojant satelitinėmis grupuotėmis, tiek ir naudojant savo pajėgumus. Taigi, nekonvencinio atgrasymo priemonės gali būti labai įvairios ir dar įvairiau pritaikomos.

Literatūros apie nekonvencinį atgrasymą aptikti sunku, nepaisant to, kad apie asimetrinį atgrasymą yra kalbama nemažai, dažniausiai tai aprašoma priešingai, nei bus šiame darbe: iš stipriojo pusės, ieškant atsakymų, kaip efektyviau atgrasyti silpnesnią. Tik labai retais atvejais yra analizuojama, kaip silpnosios valstybės geba atgrasyti stipriąsias nuo karinių intervencijų, ar net kaip silpnos valstybės geba laimėti karą prieš žymiai pranašesnę priešą. Nepaisant literatūros šia tema trūkumo, turint omenyje atgrasymo teorijos logiką, nėra pagrindo manyti, jog šalis negalėtų panaudoti tokio tipo karybos atgrasymui, jei ši sugeba įvykdyti grasinimą pakelti kaštus ar įvykdyti nepakeliamą bausmę.

Apie nekonvencinį atgrasymą iš silpnosios valstybės pusės rašo Ivan Arreguin-Toft. Jo teigimu, du veiksniai lėmė, jog silpnos valstybės tapo pajėgios atgrasyti didžiąsias valstybes nuo intervencijų. Pirmiausia, nacionalizmas ir netiesioginės karybos strategijų naudojimas. Dėl nacionalizmo mažosios valstybės ne tik tapo nebepalenkiamomis ir ėmė priešintis „legitimiam“ jų valdymui, bet ir vis dažniau ėmėsi netiesioginių priemonių, tokių kaip partizaninis karas, kad užkirstų kelią prievartai. Antra, po Antrojo pasaulinio karo, stipriosios valstybės vis mažiau sau leidžia naudoti savo pranašumą žudyme prieš silpnas valstybes. Iš vienos pusės nenorėdami, kad nukentėtų ne-kombatantai, iš kitos, dėl ganėtinai mažos naudos iš karinės intervencijos į silpną valstybę. Demokratinės valstybės, norėdamos paveikti silpnas valstybes, nenoriai imasi smurto, ypač prieš

⁴⁹ Rekašius, 12-15.

nevalstybinius veikėjus.⁵⁰ Stipriųjų valstybių milžiniškas konvencinis karinis pranašumas ir žudymo potencialas nebeturi didelės reikšmės, nes jis ne tik negarantuoja sėkmės asimetriniame konflikte, bet ir gali duoti priešingus rezultatus, kai yra naudojami nekonvenciniame kare.⁵¹ Tai įrodo ir istorija: laikotarpyje nuo 1950-ųjų iki 2000-ųjų silpnesnės valstybės laimėjo didžiąją dalį asimetrinių konfliktų, todėl didžiulė karinė galia, panašu, ne visiškai koreliuoja su karinės intervencijos rezultatu. Taip pat, galbūt netiesiogiai, tačiau šiek tiek užsimenama ir apie silpnesnių valstybių atsparumo svarbą atsilaikant prieš karinę intervenciją, naudojamas R. McNamara pavyzdys, kuris, kalbėdamas apie JAV intervenciją Vietname, teigia, jog net genocido apimties aukų skaičius nepriverstų Šiaurės susitaikyti su padalinto Vietnamo idėja.⁵² Tai galima suprasti tiek kaip psichologinį ar ideologinį pasiryžimą iškęsti karą ir jį užtęsti nepaisant aukų skaičiaus, tiek ir, šiek tiek plačiau, valstybės ir visuomenės visokiaropią parengimą intervencijos atlaikymui.

Toft kalba ir apie įsisavintą/vidinį (angl. *internalized*) atgrasymą, kurį aprašė Lawrence Freedman, kuris labai aktualus ir šiame tyrime. Toft teigia, jog nesėkmės konfliktuose su trečiojo pasaulio valstybėmis Vakarų valstybes ir ypač jų kariuomenes įtikino, kad žudymo galios naudojimas prieš nekonvencinę karybą praktikuojančius priešus yra neefektyvu ir netgi neetiška, kadangi tokiam konflikte žūva per didelis skaičius civilių, už kurių dažnai slepiasi tokios karybos praktikuotojai. Dėl to Vakarų valstybės nenoriai imasi kovoti su nereguliarią karybą praktikuojančiomis valstybėmis ar nevalstybiniais veikėjais, o dar mažiau nori naudoti savo pranašesnę žudymo galią.

Svarbu pabrėžti, jog nekonvencinis atgrasymas gali suveikti tik tada, kai juo grasinanti valstybė iš tiesų gali pažadėti nekonvencinę gynybą.⁵³ Privaloma ne tik turėti partizaniniam karui fiziškai ir psichologiškai pasiruošusius karius, priemones ir infrastruktūrą, bet ir tam pasiruošusią visuomenę. Toft įvardija keturis reikalingus elementus, kad materialiai silpnesnioji valstybė sugebėtų nugalėti asimetriniame kare: visuomenės palaikymo, prieglobsčio (fizinio – sunkiai įveikiamų vietovių arba politinio – prastai apsaugotų sienų), idėjų, kurios karių pasiaukojimą paverstų ne tik reikalingu, bet ir kilniu (pvz. nacionalizmo ir džihadizmo) ir strategijos, kuri šiuos tris suvienytų ir paverstų į vientisą veiksmų planą. Tokiu būdu, atgrasančioji valstybė turi galimybę užkirsti kelią žymiai galingesnei valstybei išnaudoti jos kokybinį ir kiekybinį pranašumą.

1.4. Vidinis atgrasymas

Vienas labiausiai nekonvenciniam atgrasymui pasitarnaujančių veiksnių yra tai, ką į teoriją 2004-aisiais įvedė Lawrence Freedman – vidinis/įsisavintas atgrasymas. Atgrasymo teorija

⁵⁰ Ivan Arreguín-Toft, „Unconventional Deterrence: How the Weak Deter the Strong“ Kn. T.V. Paul, Patrick M. Morgan, James J. Wirtz (sud.) *Complex Deterrence Strategy in the Global Age*. Chicago: The University of Chicago Press, 2009, 204.

⁵¹ Ten pat, 215.

⁵² Ten pat.

⁵³ Ten pat, 214.

paprastai nekalba apie agresoriaus vertybes, normas ar ankstesnę agresoriaus patirtį, istorines nesėkmes, kurios suveikia kaip pamokos, dėl kurių nebenorima imtis vienokio ar kitokio smurtinio veiksmo, todėl šis konceptas reikšmingai teoriją papildo. Šio koncepto autorius, apibūdina vidinį atgrasymą kaip situaciją „kai atgrasymo strategija nėra taikoma, tačiau ji vis tiek suveikia.“⁵⁴ Šis konceptas apibūdina priešų baimes, tiek ir susijusias, tiek ir nesusijusias su jo fiziniais pajėgumais, jo nesėkmingas patirtis ir iš jų įgytas pamokas, kurių nenorima kartoti ateityje ar turimas normas, kurių griežtai pasiryžta nelaužyti. Dėl šio vertybių ir baimių rinkinio agresorė, galima teigti, pati save atgraso nuo smurto panaudojimo, nes pervertina aukos potencialų atsaką. L. Freedmano teigimu, yra visiškai normalu, jog valstybės, prieš imantis veiksmo pagalvojusios apie galimą atsaką, to veiksmo nusprendžia nesiimti dėl įsivaizdavimo, kaip į tai sureaguos auka, bet ne dėl konkrečios aukos komunikacijos.⁵⁵ Anksčiau minėta, jog būtina gerai pažinoti priešą ir turėti omenyje, kaip priešas interpretuoja, suvokia kuriamas atgrasomąsias grėsmes, kad būtų galima jį atgrasyti. Todėl, kadangi nekonvencinė karyba siekia pergudrauti, išnaudoti priešų silpnąsias vietas, o įsisavintas atgrasymas iš esmės jas atspindi ir pabrėžia, vykdant tokią atgrasymo strategiją būtina atsižvelgti, koks yra agresoriaus vidinis atgrasymas.

Tai ypač aktualu JAV atveju, patirtis Vietnamo kare ir išsivysčiusi „mažų karų“ baimė yra bene dažniausiai naudojamas pavyzdys iliustruoti vidiniam atsigrasymui.⁵⁶ Amerikiečių saviatgrasymas pasimatė dar Jugoslavijos karo metu, kuomet tiek baimė, tiek visuomenės ir Baltųjų Rūmų nuovargis ir nenoras toliau vaidinti „pasaulio policininkę“ ilgai sulaukė JAV nuo intervencijos. JAV nesėkmingai susidūrė su asimetriniais priešais Libijoje, Somalyje, Libane, Irake, Afganistane. Nors JAV konvencinės pajėgos dar bent artimoje ateityje neturės atitiktens, o jos pajėgumais nukauti konvencinį priešą niekas neabejoja, jai nesiseka kovojant su nekonvenciniais priešais, o didžiulė galia neatgraso teroristinių grupuočių ar kitokių nevalstybinių veikėjų. Suprantama, šios patirtys nedžiugina visuomenės ir nenuteikia jos pozityviai, kuomet yra svarstoma apie naujas intervencijas. Nesėkmingi karai atsiliepia ir valdančiųjų populiarumui bei biudžetui. Amerikos strateginė kultūra yra tapusi priešiška „mažiems karams“.⁵⁷

Nepaisant to, istorija turi polinkį save kartoti, o JAV po nesėkmių „mažuose karuose“ taip pat neilgai trukdavo išbandyti savo jėgas naujuose asimetriniuose karuose. Buvęs JAV gynybos sekretorius James Mattis, apibūdinamas gynybos strategiją, teigė, jog „tarpvalstybinė strateginė konkurencija, ne terorizmas, yra pagrindinis JAV gynybos strategijos prioritetas“, todėl daugiau dėmesio bus skiriama „revizionistinėms“ (Rusija, Kinija) ir „nepaklusnioms“ (Iranas, Šiaurės

⁵⁴ Freedman, 29.

⁵⁵ Ten pat, 30.

⁵⁶ Toft, 214.

⁵⁷ Jeffrey Record, „The U.S. Isn't Good at Winning or Supporting Irregular Warfare“ Washington, D.C., Cato Institute, 2006. <https://www.cato.org/publications/commentary/us-isnt-good-winning-or-supporting-irregular-warfare> [Žiūrėta 2019 04 06]

Korėja) valstybėms.⁵⁸ Turimas omenyje nusigręžimas nuo nevalstybinių grupių ir perėjimas prie konvencinės konkurencijos, tad jei minimas dėmesys bus susijęs vien su konvencinių pajėgumų didinimu ir, galiausiai, kariniais veiksmais prieš Iraną, JAV gali vėl susidurti su savo nemėgstamiausiu priešų tipu.

Ypač po Šaltojo karo yra išvelgiamas bendras dėsningumas, jog silpnos, mažos, technologiškai atsilikusios valstybės vis dažniau geba atgrasyti stipresnes ir pranašesnes valstybes ar net atlaikyti jų karines intervencijas. Neretai, galingosios valstybės pralaimi net ne prieš valstybę, o prieš nevalstybinį veikėją, grupę nereguliarių karių. Šios skaudžios pamokos, panašu, įsirižė ne tik į JAV atmintį, su tuo susidūrė tiek ir Rusija Kaukaze ar Vidurio Rytuose, tiek ir Prancūzija Šiaurės Afrikoje. Ilgai trukusios silpnųjų valstybių atgrasymo kaštais pastangos, galima sakyti, sėkmingai peraugo į įsisavintą atgrasymą Vakaruose apskritai. Silpnosios valstybės, kurios yra žinomos dėl jų istorijos, kuri pasižymėjo partizaninio karo ar kitokios netiesioginės gynybos patirtimi, gali tikėtis, jog joms pavyks atgrasyti žymiai galingesnę valstybę, kadangi egzistuoja precedentas, kuris suteikia valstybės atgrasymui taip reikiamo patikimumo.⁵⁹ Šiandien laimėti karą yra ypatingai sunku, tačiau užtikrinti taiką po karinės intervencijos tapo bene neįmanomu uždaviniu, dėl ko yra teigiama, kad šiandieninės pasaulinės politikos pagrindinė dilema ir yra tai, jog intervencijos nevykdymas yra netoleruotinas, tačiau įvykdyti intervenciją yra neįmanoma.⁶⁰ Tokiu būdu, silpnosios valstybės išsikovojo sau nesutramdomųjų reputaciją, kuri, įsirižusi į Vakarų valstybių kaštų ir naudos skaičiavimus, savaime atgraso nuo agresyvių veiksmų, kartais ir be didesnių silpnųjų valstybių pastangų.

2. Kritika teorijai

2.1. Racionalumas

Prieš imant aprašinėti Irano atgrasymo doktriną, būtina apžvelgti ir pagrindines šios teorijos silpnybes bei jai išsakomą kritiką. Dažniausiai kritikos susilaukia šios teorijos pagrindu galintis būti laikomas racionalumas. Teigiama, kad atgrasymo teoretikai pervertina veikėjų racionalumą manydami, jog atgrasymo strategiją taikantys politikai visada išlaiko šaltą protą ir yra racionalūs, ypač tokiose įtemptose, stresinėse situacijose. Neretai veikėjai dėl emocingumo imasi nelogiškų, impulsyvių veiksmų, neapskaičiuoja rizikos ir nukrypsta nuo pozicijos, kuri priešininkui demonstruoja, jog karas būtų pati blogiausia išeitis. Jerviso teigimu, veikėjai neprivalo būti tobulai racionalūs. Racionalumas atgrasyme netgi nėra būtinas, nei užtektinas sėkmės užtikrinimui.⁶¹

⁵⁸ Max Boot, „The United States is preparing for the wrong war“ Washington Post, 2018. https://www.washingtonpost.com/opinions/the-united-states-is-preparing-for-the-wrong-war/2018/03/29/0c0553ae-336b-11e8-8bdd-cdb33a5eef83_story.html?noredirect=on&utm_term=.dbf575da5ff7 [Žiūrėta 2019 04 06]

⁵⁹ Toft, 214.

⁶⁰ Ten pat, 218.

⁶¹ Robert Jervis, „Deterrence Theory Revisited“ *World Politics*, 31(2), 1979, 299.

Manymas, kad neracionalumas visuomet lemia skubotus, neapgalvotus veiksmus taip pat nėra teisingas, nes jis gali pastūmėti veikti ir priešingai – atsitraukti ir tyliai laukti, nors racionalumas tokioje situacijoje diktuočių veikti. Teigiama, jog agresorius bus mažiau linkęs keisti *status quo*, jei bijos, kad besiginantysis pasielgs neracionaliai ir suduos atsaką pernelyg nekreipdamas dėmesio į riziką. Anot P. Morgano, atgrasymas būtų iš viso neįmanomas, jei veikėjai būtų visiškai racionalūs, kadangi branduolinio atgrasymo kontekste, atgrasantysis elgtųsi nelogiškai, jei suduotų branduolinį smūgį, žinodamas, kad jo laukia toks pats atsakas. Taigi, veikėjų nenusėjamumas ir minimalus neracionalumas yra tai, kas juos apsaugo ir leidžia atgrasymo doktrinai veikti.

Daug daugiau diskusijų tenka agresoriaus racionalumui aptarti, kai kurie netgi teigia, kad atgrasymas yra neįmanomas, jei agresorius yra neracionalus. Jei šalių vadovai neranda tinkamos strategijos tokiam priešui atgrasyti, nebelieka nieko kito, tik panaudoti jėgą. Kadangi tiek literatūroje, tiek ir viešajame diskurse Iranas daug dažniau figūruoja kaip minėtasis agresorius, būtent tokiam kontekste dažniausiai yra diskutuojama apie jo racionalumą. JAV patarėjo nacionalinio saugumo klausimais Johno R. Boltono teigimu, Irano yra neįmanoma atgrasyti, jis negali būti klasikinės atgrasymo teorijos subjektu dėl to, kad „toks režimas jaučiasi laimingesnis anapilyje, nei šiame pasaulyje“, o „atsakomasis smūgis, kuris sunaikintų jų visą visuomenę, neturi neigiamos konotacijos vadovybei.“⁶²

Neracionalumas, kalbant apie Irano Islamo Respubliką, labiausiai siejamas su religijos persipynimu su valstybės valdymu. Jei yra manoma, kad valstybės vadovai konsultuojasi su aukštesnėmis jėgomis ar manosi esą vedami ir saugomi Dievo, kita pusė gana pagrįstai tai laiko neracionalumą indikuojančiu elgesiu. Tačiau yra labai naivu taip vienpusiškai ir trumparegiškai vertinti visą valstybę ir jos valdyme dalyvaujančius asmenis. Sugrįžtant prie „pašėlusių mulų“ pavyzdžio, minėto įžangoje, Irano politinė sistema nėra mums įprasta, ji ganėtinai sudėtinga ir nepaisant to, kad daugiausiai galios turi Ajatola, į sistemą įeina tiek ir „pašėlę mulos“, tiek ir nuosaukieji. Pavyzdžiui, Irano patarėjas nacionalinio saugumo klausimais Ali Larijani turi vakarietišką išsilavinimą ir daktaro laipsnį Vakarų filosofijoje. Jis taip pat turi daug įtakos tiek parlamente, tiek ir patariant Ajatolai. Toks generalizavimas galiausiai gali atsiliiepti Vakarų politikos sugebėjimui efektyviai atremti iš Irano kylančią grėsmę.

Įdomią perspektyvą šiuo atveju siūlo G. Freedman, teigdamas, jog įsitikinimą, kad Iranas yra neracionalus dėl Islamo, Iranas išnaudoja savo naudai, į savo politinius sprendimus įtraukdamas paslaptinumo ir netikėtumo faktorių, taip atgrasydamas Vakarus, kadangi šie, Ajatolos Khamenei teigimu, bijo Islamo. Baiminantis, kad šalis gali nepaisyti kaštų ir naudos analizės todėl, kad ši manosi turinti aukštesnę tikslą ir dievišką palaikymą, gali būti vengiama veltis

⁶² Deborah Solomon, „Questions for John Bolton,” New York, New York Times Magazine, 2007. <https://www.nytimes.com/2007/11/04/magazine/04wwln-Q4-t.html> [Žiūrėta 2019 04 16]

į konfliktą, mat šios atsakas gali būti neproporcingas. Taigi, vien tai, kad šalis vadovaujasi kitokia normų sistema, nei yra priimta Vakaruose, nepadaro jos neracionalia.⁶³ Manymas, jog šalis yra neprognozuojama ir neracionali, aklaivai vedama religinių įsitikinimų ne tik nekelia sunkumų Iranui vykdyti atgrasymo strategijos, tačiau, galima teigti, netgi padeda.

2.2. Kada atgrasymas neveikia

Robertas Jervis įvardija keturias sąlygas, kurioms esant atgrasymas gali nesuveikti.⁶⁴ Visų pirma, jeigu atgrasantysis nepakankamai gerai pažįsta savo priešą, nepakankamai gerai įvertina jo vertybes, motyvacijos stiprumą. Teigiama, jog nesuvokiant kaip stipriai agresorius vertina savo tikslą, bausmė gali tapti papildomu paraginimu veikti, pasitarnauti jo tikslams. Besiginantysis, iš kitos pusės, dėl to nesugeba tinkamai įvertinti reikiamo bausmės stiprumo ar grasinimo patikimumo. Antra, kai atgrasantysis nesuvokia, kaip jo priešas mato pasaulį ir, tuo pačiu, patį atgrasantįjį. Valstybės įsivaizduoja, kad aplinkiniai jas regi ir suvokia taip pat, kaip jos suvokia pačios save, tačiau dėl prastos komunikacijos bei atgrasančiojo savęs pozicionavimo priešas gali blogai suprasti atgrasančiojo intencijas ir palaikyti jį agresyviu. Trečia, dėl informacijos asimetrijos ir prasto priešo išmanymo gali būti blogai suvokiami jo pajėgumai ir galimi pasirinkimai. Tai yra, kai atgrasantysis yra užklumpamas netikėtai atakos, kurios jis manė priešui neturint pajėgumų įvykdyti ir dėl to nevykdė atgrasymo. Taip pat, pervertinus ar nuvertinus priešų veiksmų laisvę: atgrasymas veikia tik jei priešas turi turėti pasirinkimą atsitraukti. Galiausiai, ketvirta, teorija leidžia manyti, jog valstybėms yra aišku ar agresoriaus intencijos yra agresyvios, ar jis siekia ginti *status quo*, tačiau realybėje valstybėms tai nėra savaimė suprantama.

Visos R. Jervis išvardintos sąlygos siejasi su priešų pažinimu, jo intencijų ir vertybių išmanymu ir atgrasymo strategijos atitinkamu kalibravimu. Tą atkartoja ir RAND mokslininkai, teigdami, jog suvokimas ne tik sudaro didžiulę dalį tokios strategijos sėkmės, o yra lemiantis strategijos sėkmę veiksnys.⁶⁵ Tai tik įrodo, jog vien žaidimų teorija ir veikėjų racionalumu paremta atgrasymo teorija nėra visiškai teisinga ir iš dalies paaiškina, kodėl taip dažnai teorija prasilenkia su praktika. Tiek atgrasytojui, tiek ir atgrasymo strategijas tiriantiems būtina suvokti, jog nėra vienos visoms valstybėms ir situacijoms tinkančios atgrasymo strategijos, kadangi atgrasymas privalo atliepti konkretaus priešų interesus, įsitikinimus ir suvokimą.⁶⁶

2.3. Mažas patikimumas

Ši kritika tikriausiai gali būti taikoma bet kokioms atgrasymo strategijoms, todėl nenuostabu, jog jos susilaukia ir pati populiariausia branduolinio atgrasymo strategija. Nors jos

⁶³ Adam Lowther, „Framing Deterrence in the Twenty-first Century: Conference Summary“ Kn. Anthony C. Cain (sud.) *Deterrence in the Twenty-first Century: Proceedings*, 2010, 4.

⁶⁴ Jervis, 305-310.

⁶⁵ Mazarr, 7.

⁶⁶ Mazarr, 8.

naikinimo galia yra milžiniška ir turėtų užtikrinti, jog nei vienai valstybei nekiltų noras imtis agresijos prieš ginklo savininką, vien jo turėjimas neužtikrina sėkmingo atgrasymo. Branduoliniai ginklai yra labai nelankstūs, jų panaudojimo sąlygos ekstremalios. Branduolinis ginklas taip pat yra neefektyvus, jei priešas yra nevalstybinis veikėjas arba remiasi nereguliaria karyba.

Dažniau mažas patikimumas arba maža naikinimo galia siejama su konvenciniu atgrasymu, kuomet jis yra lyginamas su branduoliniu ginklu paremtu atgrasymu. Nepaisant to, ši kritika aktuali ir šiuo atveju, turint omenyje, jog nekonvencinis atgrasymas pasižymi dar mažesne naikinimo galia, nei konvencinis. Barry Buzanas teigė, jog tik branduolinis atsakas yra vienintelė patikima atgrasymo strategija, vien dėl išskirtinio šio ginklo naikinimo potencialo. Jo manymu, atgrasymo logika nelabai veikia su konvenciniais ginklais, kadangi jie palieka pakankamą galimybę, jog priešininkas visgi surizikuos, nepaisydamas grasinimo.⁶⁷ Kadangi konvencinis atgrasymas yra paremtas konkrečiais grasinimais ir preciziškomis atakomis, P. Morgano teigimu, atgrasyti priešus tampa sudėtingesne, sunkiau apskaičiuojama užduotimi, nei vien gąsdinant milžiniška branduolinio ginklo žala.⁶⁸ Ši problema, be abejonės, dar aktualesnė, kuomet kalbame apie nekonvencinį kariavimą. Tačiau, nors ir teigiama, jog tokios atgrasymo strategijos nėra visiškai patikimos ar paprastos naudoti, nesakoma, jog tai yra neįmanoma. Be to, ne visos valstybės turi branduolinį ar kitokių masinio naikinimo ginklų, tačiau tai nereiškia, jog jos nesugeba apsisaugoti nuo agresijos. Juo labiau, kaip buvo minėta anksčiau, privaloma turėti omenyje priešą, kuris yra atgrasomas.

2.4. Vidiniai veiksniai

Viena pagrindinių problemų, siejama su atgrasymo teorija, yra jog beveik neįmanoma pamatuoti ar pasakyti, kada atgrasymo strategija iš tikrųjų suveikė, kadangi nėra įmanoma įvertinti ryšio tarp to, kas buvo daroma ir to, kas neįvyko. Vien dėl to, kad agresijos protrūkis neįvyko dar nereiškia, kad atgrasymas iš tikrųjų suveikė. Daug lengviau yra pasakyti tik kuomet atgrasymas nesuveikia. Iš kitos pusės, sunku pasakyti ar atgrasymas apskritai veikia, nes neįmanoma pasverti, kokią poveikį turi atgrasymas, o kiek įtakos turi kiti kintamieji ar jų kombinacijos, pavyzdžiui, procesai agresoriaus aplinkoje, kokia yra sistemos įtaka.

Atgrasymo teorija susilaukė ypatingai daug kritikos dėl sprendimų priėmėjų psichologinių savybių ir vidaus politikos veiksnių nepaisymo, abstraktumo, kuomet kalbama apie praktinį sprendimų priėmimo procesą. Norais pagrįstas mąstymas, grupinis mąstymas gali paveikti atgrasymo skaičiavimus ir pasekmes, o konkretūs, stipriai motyvuoti lyderiai gali nepaisyti

⁶⁷ Barry Buzan, „The Evolution of Deterrence Theory: Lessons for Israel.“ (Kn.) A. Klieman and A. Levite (sud.) *Deterrence in the Middle East: Where Theory and Practice Converge*, Boulder, CO: Westview Press, 1994, 26.

⁶⁸ Patrick M. Morgan, „Taking the Long View of Deterrence“ *The Journal of Strategic Studies*, 28(5), 2003, 223.

atgrasymo ir imtis veiksmų net kai jie nesitiki pergalės.⁶⁹ Ši teorija pasižymi tuo, kad mato sprendimų priėmimo procesą kaip juodąją dėžę ir, bent kol kas, atsakymų šiai kritikai nesiūlo.

3. Tyrimo kriterijai

Taigi, apžvelgus teoriją aišku, jog atgrasymo strategija tik atrodo apgaulingai paprasta, jos buvimą, veikimą ir efektyvumą sąlygoja daug sunkiai pamatuojamų ar numatomų veiksmų. Tai dar aktualiau nekonvencinės atgrasymo strategijos atveju, kadangi ši nėra tokia tiesmuka kaip atgrasymas branduoliniais ginklais. Nepaisant to, literatūroje išryškėja kriterijai, pagal kuriuos galima detaliau pažvelgti į šalies politiką ir įsitikinti nekonvencinio atgrasymo strategijos buvimu. Nors dažniausiai naudojami tikrinti atgrasymo strategijos sėkmei, kintamieji – pajėgumai, patikimumas bei komunikacija – siūlo gana patikimą būdą analizuoti šalies veiksmus, ieškant juose atgrasymo strategijos ženklų, kadangi kiekviena šalis planuodama strategiją tikisi, jog ši bus sėkminga. Šie trys kriterijai plačiai apima pačius svarbiausius bet kokios atgrasymo strategijos aspektus. Žinoma, nekonvencinio atgrasymo atveju, šie kriterijai privalo įtraukti aspektus, reikiamus būtent tokiai strategijai, todėl, remiantis literatūra apie silpnųjų valstybių nekonvencinį atgrasymą, detalizuota, kas tokios strategijos atveju būtų reikalinga. Svarbu paminėti, jog atgrasymas sieja du veikėjus, todėl privalo į kriterijus žvelgti ne vien iš atgrasančiojo pusės, bet ir turėti omenyje tai, kaip juos suvokia tas, kurį bandoma atgrasyti nuo agresijos.

Pirmasis kintamasis, pajėgumai, yra suvokiamas gana tiesiogiai – jis apibūdina pajėgumus, kuriuos privalo turėti (arba sukurti to įvaizdį) atgrasantysis, kad sugebėtų įvykdyti bausmę, kurią žadą, ar užtikrinti kaštų pakėlimą. Reikiamų pajėgų kiekis ir tipas priklauso nuo priešo, kurį stengiamasi atgrasyti, ir interesų, kuriems kyla grėsmė.⁷⁰ Todėl, šiuo atveju, atitinkamai bus analizuojamos Irano pajėgos, gebančios užsiimti nekonvencine karyba. Kalbant apie atgrasymą kaštais, daugiau dėmesio bus skiriama IRGC ir Basij. Atgrasymo bausme atveju, kadangi jis labiau siejamas su terorizmu ir veikla už šalies ribų, bus aprašomos pajėgos, gebančios atlikti tokias operacijas – Al Quds ir satelitinėms grupuotėms. Taip pat, dėmesio bus skiriama Toft išskirtiems kriterijams, kadangi privaloma ne tik turėti partizaniniam karui fiziškai ir psichologiškai pasiruošusius karius, bet ir prieglobstį (sunkiai įveikiamas vietoves) ir tam pasiruošusią visuomenę, todėl bus aprašomas Irano strateginis gylis ir visuomenės įtraukimas.

Dėl informacijos asimetrijos ir saugumo dilemos, svarbu paminėti, jog atgrasantysis privalo išlaikyti balansą tarp pajėgų didinimo ar išlaikymo, siunčiant atgrasymo signalus, ir per didelio nesaugumo kūrimo, provokacijos. Konvencinio atgrasymo atveju, kalbant apie pajėgumus, jie taip pat turėtų įtraukti karių moralę, pasirengimą, individualius sugebėjimus. Tai aktualu ir nekonvenciniam atgrasymui, tačiau šiuos aspektus sunku žinoti ir įvertinti, todėl tai prideda

⁶⁹ Paul, 3.

⁷⁰ Lichtenstein, 2.

neaiškumo ir, automatiškai, nepatikimumo strategijai.⁷¹ Kita vertus, informacijos asimetrija gali ir pasitarnauti atgrasančiajam, kadangi dėl sukurtų iliuzijų, blefavimo, priešas gali manyti, jog atgrasantysis turi pakankamai pajėgų, kad atlaikytų smūgį ir nesiryš pulti. Todėl aprašant pajėgumus svarbūs ne vien realūs turimi pajėgumai, bet ir kuriamas įvaizdis.

Atsižvelgiant į tai, bus aprašomi šie Irano atgrasymo strategijos aspektai, kurie atspindi turimą galią tokiai strategijai vykdyti:

- **Fiziniai pajėgumai;**
- **Strateginis gylis;**
- **Pasiruošusi ir palaikanti visuomenė.**

Patikimumas – daug abstraktesnis kintamasis, kuris apibūdina šalies įsipareigojimą nedvejojant panaudoti jėgą prieš agresorių, ar kitaip įvykdyti atgrasymo metu siunčiamus grasinimus, todėl, suprantama, jį apibrėžti galima labai įvairiai. Svarbiausia, bet kuriuo atveju, ne tik skelbiamas ryžtas ir pasirengimas gintis, bet ir tai, kaip jį įsivaizduoja priešas. Kadangi atgrasymas dar laikomas baimės kūrimu, niekas geriau neatspindi atgrasytojo ryžto stiprumo, nei tai, kiek jo bijo priešas, kuriam atgrasymas yra demonstruojamas. Todėl tai, kaip priešas įsivaizduoja galimą atsaką į jo veiksmus, gali būti naudojamas vertinant atgrasymo strategijos patikimumą. Tik priešui tikint, kad pajėgos yra pakankamos ir jos bus neabejotinai panaudotos, šis gali būti atgrasytas.

Taip pat, būdinga įvairioms atgrasymo strategijoms, jog bene daugiausiai patikimumo strategijai suteikia atgrasančiosios valstybės patirtis, veikianti kaip savaiminis įrodymas, jog grasinimas buvo panaudotas anksčiau, kas leidžia tikėti, jog tai bus atkartota ir ateityje.⁷² Kartais yra teigiama, jog patikimumas yra siejamas su šalies reputacija, tai yra, jei šalies lyderiai rizikuoja savo pačių reputacija ir perrinkimu pažadėdami jėgos panaudojimą, tačiau tai siejama su režimo tipu ir yra labiau aktualu demokratinėms valstybėms su stipriomis pilietinėmis visuomenėmis, atskirtomis valdžiomis, laisva žiniasklaida, kurie padaro valstybės vadovus labiau atskaitingus ir atsakingus už savo veiksmus.⁷³ Taip pat patikimumas gali būti siejamas su negrįžtančiomis išlaidomis (angl. *sunk costs*) – kuo daugiau šalis investavo laiko ir resursų į atgrasymo grėsmių kūrimą, ruošimąsi joms įvykdyti, tuo didesni šansai, jog šių bus laikomasi. Šiuo atveju, pavyzdžiui, vykdomos pratybos gali būti laikomos nebesugrąžinama investicija. Kalbant apie išskirtinai nekonvenciniui atgrasymui būdingas savybes, ypač svarbios yra idėjos, kurios karių (ir ne tik) pasiaukojimą padaro ne tik reikalingu, bet ir kilniu veiksmu. Stipri ideologija užtikrina, jog tiek kariai bus linkę stoti į nelygią kovą, tiek ir piliečiai bus linkę juos palaikyti, nesipriešins

⁷¹ John Harvey, *Conventional Deterrence And National Security*, Air Power Studies Centre, 1997, 27-28.

⁷² Lichtenstein, 2.

⁷³ Harvey, 28.

mobilizavimui. Galiausiai, reikalinga ir viską – pajėgumus, prieglobstį, visuomenės palaikymą, patirtį, idėjas – apjungianti strategija. Ši ne tik užtikrina, jog egzistuoja vieningas veikslių planas, kuriuo bus galima remtis, bet ir signalizuoja pasiruošimą veikti.

Todėl, kalbant apie atgrasymo strategijos patikimumą, bus apžvelgti šie aspektai:

- **Precedentai ir patirtis;**
- **Pratybos;**
- **Oponento įsitikinimas, jog atgrasymo grėsmės bus neabejotinai įgyvendintos;**
- **Idėjos, kurios visuotinį pasipriešinimą ir pasiaukojimą paverstų reikalingu ir kilniu;**
- **Viską apjungianti strategija.**

Su komunikacija siejami retoriniai įsipareigojimai ir jų transliavimas priešui. Atgrasantysis privalo aiškiai pasakyti, kam yra skiriamas atgrasymas, kokie veiksmai laikomi netoleruotinais ir patikinti apie ryžtą veikti, jei į grasinimą nebus kreipiama dėmesio.⁷⁴ Atgrasančioji pusė ne tik privalo tiksliai išreikšti įsipareigojimus, bet ir taikinyi privalo juos nedviprasmiškai suprasti. Grasinimai privalo būti aiškūs ir tikslūs, nes tokie grasinimai, kurių šalis nepajėgs įgyvendinti, gali atsirūgti ne tik tuo, kad tada atsiranda pajėgumų reikalavimai, kuriuos reikia išpildyti, bet ir kyla įtampa bei priešiškas tarp atgrasančiojo ir galimo agresoriaus, o papildoma įtampa gali tik padidinti nenorimo konflikto galimybę. Todėl šalis privalo balansuoti tarp aiškumo, pasiryžimo ir galimo provokavimo.

Komunikuoti grėsmes galima ne tik išnaudojant oficialius pranešimus, bet ir demonstruojant jėgą, dislokuojant pajėgas, atliekant karines pratybas, todėl prie grėsmių komunikavimo galima prisidėti ne vien žodžiais, bet ir darbais, kurie bus aptariami ankstesniuose skyriuose.⁷⁵ Prie komunikavimo taip pat prisideda vieši dokumentai ir strategijos. Todėl, šiuo atveju, bus analizuojami Irano retoriniai įsipareigojimai, kurių metu:

- **Aiškiai išsakoma, kas laikoma netoleruotinu elgesiu;**
- **Aiškiai išsakoma, kas bus vykdoma kaip atsakas.**

⁷⁴ Lichtenstein, 2.

⁷⁵ Harvey, 27.

4. Atgrasymo strategija

4.1. Irano atgrasymo strategijos raida

Irano atgrasymo strategija pradėjo formuotis su nauja karine doktrina dar apie 1979-uosius, po Islamo revoliucijos ir jos priešakyje, nuvertusios JAV remiamą šachą Mohammad Reza Pahlavi. Po sėkmingos revoliucijos, Ajatolos Ruhollaj Khomeini dekretu buvo įkurta Irano Revoliucijos Gvardija (IRGC), kaip atsvara tuometinei kariuomenei (*Artesh*), kuri, manyta, nėra pajėgi ir patikima apsaugoti režimo nuo potencialaus perversmo ar išorės įtakos. Vos po metų Ajotola įkūrė ir *Basij-e Mostaz'afin*, dar žinomą kaip Priespaudą patiriančiųjų mobilizacijos miliciją (angl. *Mobilization of the Oppressed*) arba tiesiog Basij. Šių dviejų karinių junginių sukūrimas žymi ir Irano akivaizdų praktinio orientavimosi į nekonvencinę karybą pradžią, kadangi abu yra paremti indoktrinacija ir siekiu bet kokia kaina saugoti režimą, ginti propaguojamas vertybes.

Apžvalgininkai sutartinai pastebi, jog Irano karinės doktrinos formuotojai inkorporuoja savo ir aplinkinių valstybių istorines patirtis į doktrinas ir strategijas, ypač ryškūs pokyčiai po JAV invazijos į Iraką ir 2006-ųjų Hizbullah karo su Izraeliu. Iš karto po revoliucijos įvykęs karas tarp Irano ir Irako (1980-1988) buvo viena pirmųjų istorinių patirčių, lemtingų Irano režimui, kariuomenei ir strategijos formavimuisi, ypač svarbų vaidmenį šame kare vaidino naujai suformuotos IRGC ir Basij. Basij kariai buvo jauni ir pasižymėjo ideologiniu atsidavimu, tačiau nebuvo tinkamai pasiruošę karui, trūko pasirengimo ir amunicijos, tad, dėl didelio jų skaičiaus, Basij buvo naudojami fizinėms atakoms (angl. *human-wave*), stengiantis prieš linijas pralaužti tiesiog karių kiekybe. Tai lėmė, jog Basij gretose buvo daugiausiai aukų.⁷⁶ Karas su Iraku tapo šablonu šalies gynybai, kovai su įsibraunančia jėga išnaudojant partizaninę karybą.⁷⁷ IRGC, savo ruožtu, karą su Iraku išnaudojo savęs legitimizavimui ir įtakos auginimui, kadangi IRGC ir Basij kariai pademonstravo ištikimybę ir pasirengimą aukotis dėl režimo ir šalies saugumo. Karo veteranai reikalavo daugiausiai balso ir įtakos priimant sprendimams, todėl IRGC buvo išplėsta galia, perduoti koordinuoti infrastruktūriniai projektai, išaugo finansavimas, o Basij tapo visą visuomenę apimančia organizacija. Po karo su Iraku Iranas pritaikė įgytą kovos su technologiškai pranašesniu konvenciniu priešu patirtį ir įsitikino, jog negali tikėtis pagalbos iš išorės ar priklausyti nuo ginkluotės importo, todėl privalo būti savarankišku.⁷⁸

Persijos įlankos karas tik dar labiau susilpnino Irano poziciją regione, įtvirtinant JAV pastovų karinių pajėgų buvimą netoliese. Todėl, strategijos formavime ir toliau nuolat dalyvaujant IRGC, Iranas išlaikė strategijos kryptį ir per 1990-uosius buvo siekiama karinę doktriną labiau

⁷⁶ Afshon Ostovar, „Iran's Basij: Membership in a Militant Islamist Organization“, *Middle East Journal*, 67(3), 2013, 348.

⁷⁷ Fredrick Wehrey et al., *The Rise of the Pasdaran Assessing the Domestic Roles of Iran's Islamic Revolutionary Guards Corps*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2009, 16.

⁷⁸ Wehrey et al, *Dangerous But Not Omnipotent: Exploring The Reach And Limitations Of Iranian Power In The Middle East*, 50.

suderinti su turimais kariniais pajėgumais, siekiant užglaistyti jos trūkumus bei, kartu su išmoktomis pamokomis, sukurti veiklos gaires kovai su galingesniu priešu, tokiu kaip JAV. Nenuostabu, kad todėl dėmesys skirtas balistinei raketų programai, nekonvencinėms operacijoms, strateginio šalies gylio didinimui ir visuotinei mobilizacijai partizaniniam karui, už kuriuos visus atsakinga IRGC ir jai pavaldžios struktūros.⁷⁹ Technologinių ir materialių galimybių trūkumas lėmė, jog Iranui neliko nieko kita, kaip tik kuo geriau išnaudoti turimą geografinę poziciją, žmogiškuosius resursus, nacionalistines ir revoliucines žmonių aistras.⁸⁰

Rugsėjo vienuoliktosios išpuolį Iranas išsyk numatė kaip dar vieną veiksnių, kuris potencialiai keis galios pozicijas Teherano nenaudai, todėl buvo reikalinga neprovokuojanti gynybinė strategija.⁸¹ Afganistano ir Irako karai lėmė, kad JAV turėjo savo pajėgas tiek Iranui iš rytų, tiek iš vakarų, tai, kartu su Baltųjų Rūmų kalbomis apie galimą režimo keitimą, lėmė, kad Iranui dar sykį teko perkalibruoti savo strategiją, šį kartą siekiant atremti tiesioginę JAV grėsmę. Tuo metu kurtos strategijos pabrėžia tikėjimo, atsidavimo, visuotinės mobilizacijos ir pro-revoliucinių satelitinių grupuočių išnaudojimą. Teigta, jog doktrinos kuriamos kovai su regioniniu nestabilumu ir psichologinės bei asimetrinės karybos naudojimui prieš JAV, kad karinė agresija prieš Iraną būtų atmesta kaip galimybė apskritai.⁸² JAV invazijos į Iraką metu, Iranas stebėjo situaciją ir matė JAV „įklimpimą“,⁸³ regėta irakiečių sukilėlių prieš JAV ir Hizbullah prieš Izraelį sėkmė tik dar labiau pastūmėjo Iraną teikti pirmenybę nekonvencinei karybai.⁸⁴ Libano atvejis ir Hizbullah sėkmė kovoje su Izraeliu ne tik patvirtino jau anksčiau naudotų taktikų efektyvumą, bet ir suteikė naudingos patirties kariams. IRGC laiko Basij Hizbullah atitikmeniu, dėl jų gebėjimo pritraukti visuomenės palaikymą, vykdyti sofistikuotą partizaninę karybą prieš geriau ginkluotą priešą.⁸⁵ Tiek ir įvertinus savo konvencinių pajėgumų nepakankamumą kovoje su tokiu galingu priešu, kaip JAV, tiek ir stebėjus kaimynystėje vykusius ginkluotus konfliktus ir JAV ir Izraelio frustraciją kovojant su asimetriniais priešais, Irano kariuomenė ėmėsi tobulinti savo gebėjimus asimetrinei kovai, vengiant tiesioginio konflikto su pranašesne armija ir tiesiog keliant potencialius kovos kaštus tiek JAV, tiek kitiems regiono veikėjams. Šios pajėgos ir gebėjimai taip pat demonstruojami agresijos atgrasymui ir savo regiono pozicijos įtvirtinimui.⁸⁶

Irano politikos ir karo ekspertai analizavo ir prisitaikė anksčiau išvardintus atvejus, bei Gazos ruožo invazijas (2009 ir 2014), Jugoslavijos karus (1991-2001) ir Čėėenijos karus (1994-

⁷⁹ Steven R. Ward, „The Continuing Evolution of Iran's Military Doctrine“ *Middle East Journal*, 59(4), 2005, 559.

⁸⁰ Ten pat, 560.

⁸¹ Ten pat, 564.

⁸² Ten pat.

⁸³ Ten pat, 565.

⁸⁴ Wehrey et al., *Dangerous But Not Omnipotent*, 53.

⁸⁵ Wehrey et al., *The Rise of the Pasdaran*, 45.

⁸⁶ Wehrey et al., *Dangerous But Not Omnipotent*, 49.

1996, 1999-2009), koncentruotasi į asimetrinius metodus, semtasi patirties, kad Irano veiksmai prieš puolančią jėgą būtų efektyvūs.⁸⁷

Šiandien Irano karinės pajėgos yra padalintos į dvi dalis: reguliariąsias pajėgas (*Artesh*), įkurtas dar prieš revoliuciją bei išlaikančios savo struktūrą ir „revoliucines“ pajėgas – Irano Islamistinė Revoliucinė Gvardija ir Basij, įkurtos kaip Islamistinė alternatyva reguliariosioms pajėgoms.⁸⁸ Taigi šiandieninę Irano strategiją suformavo keli veiksniai: jau įvykusių karų ir asimetrinių konfliktų analizavimas ir žinių pritaikymas kovai su puolančiu priešu; technologinis ir logistinis savarankiškumas, kurį lėmė griežtos sankcijos, trukdžiusios Iranui modernizuoti karines pajėgas ar įsigyti pažangesnės technikos; karas su Iraku, po kurio nuspręsta pasukti nekonvencinės karybos link, efektyviau išnaudoti turimus kuklius resursus ir prastai paruoštas karines pajėgas.⁸⁹

4.2. Pajėgumai

4.2.1. Atgrasymas kaštais

IRGC. Irano Islamistinė Revoliucinė Gvardija (IRGC), dar žinoma kaip Sepah arba Pasdaran, nuo pat sukūrimo nebuvo vien tradicinė karinė organizacija. Irano disidentas, vienas iš IRGC įkūrėjų, apibūdina organizaciją kaip neturinčią atitiktens pasaulyje: tai lyg kažkas tarp komunistų partijos, KGB, verslo ir mafijos.⁹⁰ Ši unikali organizacija persiskverbia į visas Irano gyvenimo sritis. Tai ir karinė organizacija, ir politinis instrumentas, tačiau kartais gali veikti kaip sprendimų priėmėja. IRGC kariškiai veteranai taip pat turi reikšmingą narių skaičių parlamente, taip užsitikrindami savo įtaką valstybės valdyme ir sprendimų priėmime. Didelė dalis šalies vyriausybės, parlamento narių ar net prezidentas, pavyzdžiui buvęs Irano prezidentas Mahmoud Ahmadinejadas, karjeros aukštumą pasiekia pradėdami ją Gvardijos gretose. Šiandien, dėl IRGC įtakos valstybės valdymui Iranas netgi prilyginamas Mianmarui, kur valdžia dalinamasi su karine chunta. IRGC turi ne tik politinę įtaką, tačiau kontroliuoja ir nemažai žiniasklaidos resursų, švietimo programų, kuriomis didinamas lojalumas režimui. Ji taip pat yra atsakinga už visuomenės rengimą valstybės gynimui. IRGC įtaką turi ir diversifikuotą, reikšmingą įtaką ekonomikoje, todėl jos įtakingumu ir svarba šalies gyvenimui galime neabejoti.

Visgi, didžiausia IRGC reikšmė yra šalies saugumui, dabartinis jos vadovas Mohammad Ali Jafari pabrėžia, jog pagrindinė jos funkcija yra atremti vidines grėsmes Irano saugumui ir tik kritiniu karinės invazijos atveju teikti pagalbą *Artesh*.⁹¹ Koncentracija į vidaus stabilumą, žvalgybą, kovą su sukilėliais ir opozicija– organizacijos evoliucijos pasekmė, tačiau,

⁸⁷ Robert Czulda, „The Defensive Dimension of Iran's Military Doctrine: How Would They Fight?“ *Middle East Policy*, 23(1), 2016, 93.

⁸⁸ Ostovar, 347.

⁸⁹ Czulda, 93.

⁹⁰ Ten pat, 101.

⁹¹ Ali Alfoneh, *Iran Unveiled: How the Revolutionary Guards Is Turning Theocracy into Military Dictatorship*, Washington, D.C.: The AEI Press, 2013, 56.

kaip galima matyti iš IRGC veiksmų, atsakomybė už valstybės apsaugą nuo išorės grėsmių per nereguliarią karybą išlieka aukštu prioritetu. Savo pareigoms vykdyti Pasdaran turi savo sausumos, jūrų ir oro pajėgas, taip iš esmės dubliuodami Artesh turimas pajėgas. IRGC sausumos pajėgos yra lengvai ginkluotos, daugiausia su prieštankiniais ir priešlėktuviniais ginklais.⁹²

Tiksliai IRGC struktūra nėra žinoma, teigiama, kad egzistuoja apie 20 divizijų – 2 šarvuotos, 5 mechanizuotos, 10 pėstininkų, 1 specialiųjų pajėgų ir 15-20 nepriklausomų brigadų. Kitur teigiama, jog didžioji dalis karinių dalinių turi batalionų struktūrą, kas skamba įtikinamai, jei turime omenyje IRGC susikcentravimą į partizaninę karybą.⁹³ IRGC teigimu, yra paruošta tarp 1800 ir 3000 komandų po tris-keturis karius, kurie yra paruošti vykdyti partizaninę karybą už priešų linijų.⁹⁴ Manoma, kad aktyvioje IRGC tarnyboje yra apie 120-125 tūkst. karių,⁹⁵⁹⁶ kitur teigiama, kad apie 150 tūkst.⁹⁷ Dar kituose šaltiniuose nurodoma, jog Pasdaran dar 1986-aisias turėjo 350 tūkst. narių (tikriausiai dėl karo metu mobilizuotų šauktinių).⁹⁸ IRGC nuo 2008-ųjų yra padalinusi pajėgas į 31-ą valdymo centrą, du – Teherane, likusius – regionuose, kurie, invazijos atveju, leistų lanksčiau kontroliuoti pajėgas, turint daugiau laisvės nuo centrinio valdymo štabo Teherane.⁹⁹

Basij ir visuomenės palaikymas. Basij – pati matomiausia Irano populiacijai ir įtakingiausia po IRGC veikianti organizacija Irano saugumo struktūroje, persiliejanči į bene visas Irano viešojo gyvenimo sferas, apimanči ne vien karinę, bet ir socialinę, politinę, kultūrinę sritis. Basij veikla yra pastebima bene visuose Irano miestuose. Basij kartais prilyginama SA (*Sturmabteilung*) nacistinėje Vokietijoje dėl jos savanoriškos narystės pagrindo, ideologinio pobūdžio ir sukarintos organizacijos tipo (IRGC, šiuo atveju, prilyginama SS). Organizacija įkurta tam, kad mobilizuotų mases po Islamistinės revoliucijos vėliava.¹⁰⁰ Pagrindinė Basij auditorija – jaunuoliai, nuo vaikų iki universitetų studentų, tačiau pritraukia ne tik juos, gretose daug moterų ir senyvo amžiaus žmonių. Veiklos sritys yra ideologijos populiarinimas per kultūrinę veiklą, saugumo ir karinės operacijos. Nors kultūrinė ir ideologinė veikla sudaro didžiąją dalį Basij veiklos, geriausiai Vakarams ji yra pažįstama būtent dėl glaudžių ryšių su kitomis karinėmis struktūromis ir

⁹² Czulda, 95.

⁹³ Ten pat.

⁹⁴ Marc Lindemann, „Laboratory of Asymmetry: The 2006 Lebanon War and the Evolution of Iranian Ground Tactics“ *Military Review*, 90(3), 2010, 111.

⁹⁵ Wehrey et al, *Dangerous But Not Omnipotent: Exploring The Reach And Limitations Of Iranian Power In The Middle East*, 44.

⁹⁶ Rey Takeyh, „How Powerful Is Iran’s Revolutionary Guard Corps?“ *Council on Foreign Relations*, 2016. https://www.cfr.org/expert-brief/how-powerful-irans-revolutionary-guard-corps?utm_medium=social_owned&utm_content=041419&utm_source=fb&fbclid=IwAR11JIMIWqOrtKRn8rM2yUtxjFclzYgfwzW7oC9jgCXkrUU2PRTn05RE [Žiūrėta 2019 03 17]

⁹⁷ Council on Foreign Relations „Iran’s Revolutionary Guards“ *Council on Foreign Relations*, 2019. <https://www.cfr.org/background/irans-revolutionary-guards> [Žiūrėta 2019 03 18]

⁹⁸ Frederic Wehrey et al., *The Rise of the Pasdaran*, 31.

⁹⁹ J. Matthew McInnis, *Iran’s Strategic Thinking: Origins and Evolution*, American Enterprise Institute, 2015, 15.

¹⁰⁰ Czulda, 102.

įsitraukimo į karines operacijas.¹⁰¹ Basij taip pat turi daug funkcijų, kurios nėra susijusios su priešo atėmimu, Basij taip pat prižiūri viešąją tvarką, teikia pagalbą po stichinių nelaimių ir kita.

Basij pavaldūs IRGC nuo 1981-ųjų, o į Gvardijos struktūrą pilnai įtraukti 2007-aisiais.¹⁰² Suskaičiuojama per 17 atskirų Basij pavaldžių sub-organizacijų, kurios apima įvairiausių visuomenės sluoksnius, pavyzdžiui atskiros grupės universitetų studentams, fabriku darbuotojams, valstybės tarnautojams, inžinieriams ir kitos. Egzistuoja trys narystės tipai: įprastas, aktyvus ir specialusis. Įprasti nariai sudaro didžiąją dalį organizacijos, yra žemiausio rango ir yra praėję bent minimalų karinį pasirengimą, aktyvieji gauna pilną ideologinį kursą ir karinį apmokymą, o specialieji nariai yra IRGC kariai, paskirti į Basij vienetus, kurie struktūroje užima aukščiausią ranką.¹⁰³

Kaip ir daugelio kitų Irano karinių struktūrų, Basij dydis yra diskusijų ir, dažniausiai, spėlionių objektas, todėl narių skaičius šaltiniuose nepastovus. Nors IRGC ir armija daugiausia paremta šauktiniais, priklausymas Basij – savanoriškas. 2007-aisias, vienas iš IRGC vadų teigė, jog Basij sudaro 20 milijonų „lojalių karių, kurie paklūsta organizacijos kūrėjo (Khomeini) taisyklėms, išpažįstančių revoliucines vertybes ir moralinius bei socialinius principus.“¹⁰⁴ 2015-aisias, žiniasklaidoje pateiktas skaičius siekė 23,5 milijonus registruotų narių (tai sudarytų ketvirtadalį visų Irano gyventojų).¹⁰⁵ Oficialiai yra skelbiama, jo Basij sudaro kiek mažiau, apie 12 mln. narių.^{106 107} ¹⁰⁸ Taip pat yra pranešama, jog Basij turi galimybes mobilizuoti penkis milijonus karių, pasirengusių partizaninei karybai, galinčius patrigubinti Irano karinių dalinių skaičių per mažiau nei 48 valandas.¹⁰⁹ Basij turi per 740 regioninių batalionų, kurių kiekviename dirba apie 300-350 žmonių.¹¹⁰

Analitikai Basij pajėgumus skaičiuoja kiek kuklesnius ir pabrėžia, jog ne visi nariai reguliariai treniruojasi, todėl, konservatyviausiais duomenimis, misijoms parengtų karių gali būti apie 300 tūkst.,¹¹¹ kitur, kad 600 tūkst.¹¹² 2009-ųjų RAND studijoje teigiama, jog karių yra per milijoną.¹¹³ Dėl narystės skaičiaus taip pat nesutinkama, yra manoma, kad skaičius gali svyruoti nuo

¹⁰¹ Ostovar, 347.

¹⁰² Wehrey et al., *The Rise of the Pasdaran*, 16.

¹⁰³ Ostovar, 345.

¹⁰⁴ Wehrey et al., *The Rise of the Pasdaran*, 38.

¹⁰⁵ Fars News Agency, 2015 11 23.

¹⁰⁶ Robin B. Wright (sud.), *The Iran Primer: Power, Politics, and U.S. Policy*, US Institute of Peace Press, 2010, 62–65.

¹⁰⁷ Wehrey et al., *The Rise of the Pasdaran*, 44.

¹⁰⁸ Czulda, 103.

¹⁰⁹ Wehrey et al., *Dangerous But Not Omnipotent*, 55.

¹¹⁰ Anthony H. Cordesman, Martin Kleiber, *Iran's Military Forces and Warfighting Capabilities: The Threat in the Northern Gulf*, Westport: Praeger Security International, 2007, 81.

¹¹¹ Wehrey et al., *Dangerous But Not Omnipotent*, 47.

¹¹² Katzman, 24.

¹¹³ Council on Foreign Relations.

„kelių šimtų tūkstančių iki kelių milijonų”,¹¹⁴ dar kitur nurodoma, jog narių gali būti nuo 1,5 iki 15 milijonų.¹¹⁵

Basij veikla prasidėjo nuo vidaus saugumo užtikrinimo, kontroliuojant protestus, tačiau veiklos sritys pamažu plėtėsi ir peraugo į rezervinių karių ir mažų kovinių elementų teikimą Gvardijai JAV invazijos atveju. Basij pajėgos galėtų tiek būti resursais IRGC mobilizavimui, tiek ir patys tiekti kadrus ir mažus vienetus veiksams prieš įsiveržiančią jėgą.¹¹⁶

Nors Basij efektyvumu konflikto metu abejojama, nes jie nekelia didelės grėsmės iš konvencinės pusės – nariai yra prastai ginkluoti, dauguma turintys tik bazinį karinį pasirengimą, tačiau jie keltų milžinišką grėsmę nekonvencinėje kovoje, dėl jų atsidavimo valdžiai ir dėl to, kad jie sudarytų visuotinio ginkluoto pasipriešinimo pagrindą.¹¹⁷ Pradedant nuo to, jog dalis gali būti išnaudoti nereguliose karių grupėse ir puldinėti agresoriaus karius, baigiant tuo, jog dauguma Basij narių – įprasti Irano piliečiai, organizacijos dėka turintys ypatingai platų ryšių tinklą (viena iš Basij funkcijų buvo sukurti tinklą informacijos apie opoziciją rinkimui, kuris buvo pramintas „36 mln. narių informacijos tinklu“¹¹⁸, taip pat, dalis įvardijamų prisijungimo prie Basij priežasčių, neskaitant privilegijų, būna bendraminčių ir bendruomenės paieškos, todėl kuriami glaudūs narių tarpusavio asmeniniai ryšiai), kurio pagalba kariai taptų neatpažįstami agresoriui, nes sugebėtų visiškai susiliesti su civiliais ir kitaip išnaudoti Basij teikiamus resursus. Neabejotina, jog tik dalis Basij narių kautųsi vilkėdami uniformas.¹¹⁹ Tinklas būtų išnaudojamas ir vienai pagrindinių jų funkcijų - treniruojant ir mobilizuojant Irano populiaciją partizaninei karybai.¹²⁰ Taigi, apie 600 tūkst. aktyvių, misijoms parengtų karių yra niekis prieš likusius milijonus narių ir palaikančiųjų, kurie būtų pasiryžę ginti valstybę bet kokiomis priemonėmis, ar tai būtų smurtas ir pasiaukojimas mūšyje, ar nebendradarbiavimas su priešu, prieglobsčio ir pagalbos kariams teikimas.

Kalbant apie visuomenės atsparumą ir tikėjimą visuotinės kovos svarba, pasiryžimą ginti režimą, Basij yra ideologinė organizacija, jos egzistavimo tikslas yra įskiepyti ideologizuotą pasaulėžiūrą jos nariams ir populiarinti visuomenei.¹²¹ Tačiau nėra žinoma, kokią įtaką Basij ir IRGC iniciatyvos iš tikrųjų turi visuomenei ir kiek ji būtų atvira mobilizacijai, kiek receptyvi ji skleidžiamai informacijai ir indoktrinuojančiai veiklai. Tačiau reikėtų manyti, kad IRGC sekasi neblogai, nes už dalyvavimą indoktrinuojančioje veikloje ir palaikymą yra teikiami apčiuopiami privalumai, pavyzdžiui, stipendijos, profesiniai mokymai, teikiamos paskolos ir pan. Todėl nenuostabu, jog sunkiai besiverčiančioje, sankcijų spaudžiamoje Irano visuomenėje, o ypač

¹¹⁴ Czulda, 103.

¹¹⁵ Ostovar, 347.

¹¹⁶ Cordesman, Kleiber, 81.

¹¹⁷ Wehrey et al., *Dangerous But Not Omnipotent*, 66.

¹¹⁸ Wehrey et al., *The Rise of the Pasdaran*, 26.

¹¹⁹ Czulda, 103.

¹²⁰ Wehrey et al., *Dangerous But Not Omnipotent*, 54.

¹²¹ Ostovar, 359.

skurdesnėse kaimo vietovėse, tokie privalumai gali kurti palankų požiūrį ir generuoti palaikymą. Taip pat svarbu, jog indoktrinacija vyksta visuose švietimo lygmenyse (yra žinoma, kad universitetuose apie 25 proc. dėstytojų priklauso Basij¹²²). Kad ši veikla būtų sėkminga, reikia kurti kuo palankesnę požiūrį į Basij, IRGC ir režimą, tam pasitarnauja IRGC kontroliuojami žiniasklaidos šaltiniai, kuriuose pozityvia šviesa yra nušviečiama šių organizacijų visuomeninė veikla, generuojamas pasipiktinimas ir nepasitikėjimas Vakaraais ir liberalizmu, ypatingą dėmesį skiriant periferijų gyventojams.¹²³ Galiausiai, Basij ir IRGC yra reikšmingi kalbant apie priešiška režimui nusiteikusių asmenų ir grupių išaiškinimą ir persekiojimą, sulaikymą. IRGC priklauso kalėjimai, kuriuose kalinami politiniai kaliniai, po IRGC taip pat veikia Politinis ir ideologinis direktoratas, atsakingas už tokio pobūdžio veiklą.¹²⁴ Taip yra apribojama alternatyvios nuomonės sklaida, protestai ir nepasitikėjimo valdžia generavimas.

Strateginis gylis. Klasikinėje atgrasymo teorijoje šis terminas reiškia šalies gebėjimus atlaikyti kitos šalies karinę invaziją, remiantis jos dydžiu ir strategiškai svarbių objektų atstumu nuo sienų.¹²⁵ Tam, kad galėtų reikšmingai grasinti technologiškai stipresniam priešui, Iranas stengiasi išnaudoti savo turimus pranašumus, kurie dera su nekonvencine karyba, įskaitant ir geografiją, ir strateginę šalies gylį.¹²⁶ Irano strateginis gylis – tiek gamtos ir reljefo, tiek miestų ir reikšmingos karinės infrastruktūros išdėstymas yra palankus siekiant jas apginti. Lyginant su JAV jau pažįstamu Iraku, Iranas didesnė valstybė, aštuoniolikta pagal dydį pasaulyje, su trigubai didesne populiacija, o šalies vietovės daug palankesnės gynybai: jei iki Bagdado JAV mechanizuotų pėstininkų divizijai pavyko nusigauti lygumomis be didesnių kliūčių, Teheranas – iš beveik visų pusių apsuptas kalnų. Irano dydis, kraštovaizdžio sudėtingumas ir populiacija, kai kurių teigimu, patys iš savęs yra tokie bauginantys, kad likusios Irano gynybinės pajėgos gali suvaidinti mažiau svarbų vaidmenį atgrasant, nei tiesiog šalies geografija.¹²⁷ Strategiškai svarbūs kariniai objektai Irane pasižymi tuo, jog yra gerai užmaskuoti, apsaugoti, sunkiai pasiekiami ir identifikuojami, kaip tai buvo galima matyti iš Irano branduolinių reaktorių maskuotės ir lokacijų. Teigiama, kad įrenginiai turėjo sprogimams atsparias duris, papildomas pertvaras, 20 cm storio sienas, dvigubas betonines lubas, užtikrinant ne tik įrenginių nepastebimumą, bet ir atsparumą, norint juos sunaikinti precizišku smūgiu.¹²⁸ Nenuostabu, jog panašios priemonės yra taikomos ir likusiai karinei ar svarbiai civilinei infrastruktūrai, kaip tai reguliuoja Irano „pasyvios gynybos“ strategija.

¹²² Czulda, 103.

¹²³ Wehrey et al., *The Rise of the Pasdaran*, 28.

¹²⁴ Ten pat, 31.

¹²⁵ Freedman, 403.

¹²⁶ Ward, 560.

¹²⁷ Wehrey et al., *Dangerous But Not Omnipotent*, 54-55.

¹²⁸ Cordesman, Kleiber, 234.

Šiuo aspektu Iranui taip pat praverčia turima įtaka ir artimi santykiai su kaimyninėmis Sirija ir Libanu, kurios, invazijos atveju, galėtų suveikti kaip papildomos, išplėstinės Irano teritorijos, kuriose agresoriaus pajėgos negalėtų rasti prieglobsčio ar ramiai naudotis teritorija transportui. Ten esančios pajėgos taip pat galėtų tapti tiek vietinių grupuočių, kurioms nurodymus davė Iranas, tiek ir Irano pajėgų taikiniais, būti puolamos ar terorizuojamos. Tokiu būdu, išlaikydamas lojalias satelitines gruputes ir režimus, Iranas tik padidina savo strateginį gylį.¹²⁹

4.2.2. Atgrasymas bausme

Atgrasymas bausme, nekonvencinio atgrasymo kontekste, yra neapibrėžtas ir gali persidengti su tuo, kas galėtų būti laikoma atgrasymu kaštais. Tačiau, šiame darbe laikoma, jog atgrasymas bausme būtų veikla už Irano teritorijos, vadinasi, teroristiniai aktai, pasikėsinimai į aukštas pozicijas užimančius valstybės ir kariuomenės asmenis, priešojungininkų puldinėjimas, trukdymas svarbiems interesams (pvz. naftos eksportui), sabotžas.¹³⁰ Tam, šiuo atveju, pasitarnauja tiek IRGC Quds pajėgos, atsakingos už veiklą už Irano ribų, tiek ir platus sąjungininkų, satelitinių organizacijų tinklas, kuris sukuria virtualią sieną tarp Irano ir kai kurių JAV sąjungininkų bei prieigą beveik nepastebimai jiems kenkti. Toks atgrasymas bausme gali neatrodyti ypatingai reikšmingas, lyginant jį su branduolinio ginklo panaudojimo bausme, tačiau vis tiek gali turėti įtakos priešui apskaičiuojant agresijos kaštus ir naudą.

Quds pajėgos. Dažniausiai Vakaruose linksniuojamos, laikomos vienomis pavojingiausių ir apipintos mistika yra po IRGC veikiančios Al-Quds pajėgos (Quds Force/QF), arba Jeruzalės pajėgos, savotiškos specialiųjų operacijų pajėgos, atsakingos už slaptas operacijas už Irano teritorijos, tačiau neapsiribojančios vien tuo – teigiama, jog agentai slapta veikia daugumoje Irano diplomatinėse atstovybėse ir užsiima tiek žvalgyba, tiek pasikėsinimais ir sabotažu,¹³¹ dažniausiai QF siejamas su pagalbos teikimu satelitinėms gruputėms ir draugiškiems režimams, apmokant, apginkluojant, konsultuojant.¹³² Nors tiksli informacija nežinoma, manoma, kad Quds pajėgos aktyviausios Viduriniuosiuose Rytuose ir Centrinėje Azijoje, daugiausia kalbama apie QF destabilizuojančią veiklą pietų Irake (visos Irano operacijos Irake yra kontroliuojamos QF)¹³³ ar Hizbullah apmokymą Libane, taip pat veiklą Palestinoje ir Afganistane, tačiau jų veikla, ypač teroristinių išpuolių planavimas siekiant pažeisti Vakarų interesus,¹³⁴ fiksuojama ir kitur, tiek Pietų ir Šiaurės Amerikoje, tiek Afrikoje ar Europoje. Nors Teheranas tai neigia, Quds pajėgos yra siejamos su pasikėsinimu į Saudo Arabijos ambasadorių Vašingtone, teroristinių išpuolių planavimu

¹²⁹ Freedman, 404.

¹³⁰ Wehrey et al., *Dangerous But Not Omnipotent*, 51.

¹³¹ Czulda, 103.

¹³² Cordesman, Kleiber, 202.

¹³³ Ten pat, 79.

¹³⁴ Wehrey et al., *The Rise of the Pasdaran*, 2.

Indijoje, Azerbaidžane, Gruzijoje, Tailande.¹³⁵ QF galios nuo jų įkūrimo stabiliai augo, jų biudžetas yra atskiras nuo likusios IRGC ir jų vadas atsako tiesiai Ajatolai. QF veikia atrinkti elitiniai kariai, jos veikla prioritetizuojama, gauna geriausią ginkluotę ir pasirengimą

Tačiau, neskaitant pajėgų vado generolo majoro Qassem Soleimani, apie pajėgas yra žinoma neįprastai mažai, turint omeny kaip aukštai QF stovi Vakarų grėsmių sąrašuose ir kaip dažnai ji yra linksniuojama politikų. Tikslus pajėgų dydis yra nežinomas ir šaltiniuose drastiškai svyruoja. Pavyko rasti įvairiausių skaičių, o bendro nusistovėjimo tarp ekspertų nebuvimas tik įrodo kaip toli Vakarai yra nuo realaus QF pajėgumų įvertinimo arba kaip puikiai Iranui sekasi sukurti legendą. RAND ekspertai mano, jog pajėgas sudaro apie 1000 gerai paruoštų karių,¹³⁶ kai kurie tiki, jog pajėgos neturėtų viršyti 2 tūkst., 800 iš jų pagrindiniai agentai, tačiau yra sakančių, jog pajėgos gali siekti ir 5 tūkst.,¹³⁷ yra teigiančių, jog skaičius svyruoja tarp 10-20 tūkstančių¹³⁸¹³⁹ ar net tarp 3 – 50 tūkstančių.¹⁴⁰ Tokia milžiniška paklaida neleidžia tvirtai tikėti, jog iš tiesų Iranas neturi reikiamų pajėgumų atgrasymui.

Kitos Quds pajėgų funkcijos įtraukia žvalgybą, pavyzdžiui, Irake įkurtas žvalgybos direktoratas atsakingas tik už JAV ir sąjungininkų pajėgų judėjimo stebėjimą Irake.¹⁴¹ Manoma, kad Quds pajėgos kontroliuoja nekonvencinės karybos, ekstremizmo ir teroristų mokymų centrus tiek Irane, tiek ir už jo ribų (pvz. Sudane ir Libane). Irane anksčiau buvo suskaičiuojami keturi mokymų centrai, priklausantys QF, kuriuose yra treniruojami ne tik iraniečiai, turima informacijos, kad apmokomi ir Bahreino ekstremistai, Irako šiitai, Turkijos Kurdai. Centruose mokoma karinių ir teroristinių operacijų vykdymo, sabotazo, pastatų griovimo, infiltravimosi į oro uostus, povandeninių veiksmų.¹⁴² Taip pat manoma, kad QF atsakinga ir už pasikėsinimus į konkrečius asmenis, pavyzdžiui, kaip jau minėta, Saudo Arabijos ambasadorių Vašingtone. QF taip pat dalyvauja kariniuose veiksmuose, greta savų ar sąjungininkų grupuočių karių, kaip tai buvo daroma kovoje su Islamo valstybės teroristine grupuote Irake. QF taip pat atsakingi už ryšius su satelitinėmis grupuotėmis, jų apginklavimu, pratybomis, konsultavimu.

Satelitinės grupuotės. Iranas turi ilgametę satelitinių grupuočių rėmimo patirtį. Parama joms yra svarbus Irano galios projektavimo, įtakos plėtimo įrankis, taip pat reikšminga atgrasymui ir gebėjimui suduoti atsakomąjį smūgį priešams.¹⁴³ Nors seniau parama nevalstybinėms islamistinėms grupėms ir naujų tokių grupių kūrimas buvo labiau susiję su revoliucijos eksportu,

¹³⁵ Czulda, 104.

¹³⁶ Wehrey et al, *Dangerous But Not Omnipotent*, 46.

¹³⁷ Cordesman, Kleiber, 78, 206.

¹³⁸ Dexter Filkins, „The Shadow Commander“ The New Yorker, 2013. <https://www.newyorker.com/magazine/2013/09/30/the-shadow-commander> [Žiūrėta 2019 04 29]

¹³⁹ Takeyh.

¹⁴⁰ Czulda, 104.

¹⁴¹ Cordesman, Kleiber, 207.

¹⁴² Ten pat, 80.

¹⁴³ Freedman, 400.

šiandien yra laikomasi pragmatiškesnės veiksmų linijos ir vietoje to, kad siektų ginklu nuversti vietos režimus, grupės yra remiamos tam, kad padėtų Iranui nematomam konkuruoti dėl galios su vietos režimais.¹⁴⁴ Išnaudodamas ryšius su satelitinėmis grupuotėmis, Iranas kompensuoja savo konvencinių pajėgumų trūkumą. Remdamas grupuotes ir nesibaimindamas leisti savo karių į karo zonas ir kartu dalyvauti konfliktuose, ko nėra linkusios daryti Vakarų valstybės, Teheranas įgauna pasitikėjimą ir legitimumą ten esančių remiamų grupuočių akyse, kas jiems padeda užsitikrinant paramą ir pranašumą konkurencijoje su JAV.¹⁴⁵ Dėl sutampančių interesų ir gaunamos paramos, satelitinės grupuotės veikia palankiai Irano interesams ir, esant poreikiui, gali veikti kaip Irano agentai didinant spaudimą nedraugiškiems režimams. Taip pat, dėl gaunamų apmokymų ir paramos ginklais, improvizuotais sprogstamaisiais užtaisais, grupės įgauna pajėgumus vykdyti atsakomuosius, baudžiamus veiksmus prieš JAV, jų infrastruktūrą, karius ir nedraugiškus Iranui režimus, jų gyventojus. Taip pat, kalbant apie vidinio Irano stabilumo užtikrinimą, palankios Iranui grupuotės gali padėti malšinti neramumus aplinkinėse valstybėse, apsaugoti nuo radikalų ir smurto bei su juo ateinančio nestabilumo persiliejinimo.¹⁴⁶

Labiausiai pagarsėjęs Irano ryšys su Libano Hizbullah, kurią jis pats padėjo įkurti, atsiųsdamas į Libaną per 1,5 tūkst. IRGC karių mobilizuoti ir apmokyti kovojančius prieš Libano okupaciją. Tiek kovoje prieš okupaciją, tiek antrajame kare prieš Izraelį 2006-aisiais, Hizbullah naudojo partizaninės karybos, terorizmo taktikas, kuriomis naudotis, tikima, apmokė Iranas. Dabar Hizbullah patirtis yra pabrėžiama, kaip paties Irano asimetrinės karybos strategijos efektyvumo įrodymas, atgrasant JAV jai grasinant, kad ši gali tikėtis panašaus oponento, kur Hizbullah atstos Basij kariai.¹⁴⁷ Libano Hizbullah taip pat viešai neskelbia tikslaus karių skaičiaus, priklausomai nuo tyrėjų, skaičius gali svyruoti nuo tūkstančio nuolatinių karių ir 6-10 tūkst. savanorių, iki 65 tūkst. karių, jei tikėsime Irano skleidžiama informacija. Bet kokiu atveju, yra manoma, jog Hizbullah karinis flangas yra didesnis už Libano armiją. Tai taip pat yra politinė organizacija, turinti reikšmingą palaikymą iš šiitų bendruomenių Libane ir svetur, užima keletą vietų Libano parlamente bei vyriausybėje. Jos įsitraukimas taip pat regimas konfliktuose Sirijoje bei Irake.

Taip pat žinoma, kad Iranas turi ryšių su *Hamas* Gazoje, Palestinos *Islamic Jihad* (PIJ) grupuote ir *Popular Front for the Liberation of Palestine-General Command* (PFLP-GC), Irako *Islamic Supreme Council of Iraq* (ISCI) bei irakiečio klieriko Muqtada al-Sadr sekėjais, vadinamais Mahdi armija.¹⁴⁸ Invazijos į Iraką metu, Iranas taip pat buvo siejamas su daugiau grupuočių, veikusių prieš S. Husseino valdžią. Yra žinoma, kad su Iranas kartu su Sirija ir Libanu mobilizuoja

¹⁴⁴ Wehrey et al., *Dangerous But Not Omnipotent*, 81.

¹⁴⁵ Alex Deep, *The Proxy Dilemma: Capability and Resolve in US–Iranian Competition*, Modern War Institute at West Point, 2018, 1.

¹⁴⁶ Wehrey et al., *Dangerous But Not Omnipotent*, 82.

¹⁴⁷ Ten pat, 86.

¹⁴⁸ Ten pat, 80-82.

šiitus Irake kovai su radikalais kartu su Sirijos šiitais, vadinamosiose *Abu al-Fadl al-Abbas* brigadose.¹⁴⁹ Nors Iranas ryšius ir paramą viešai neigia, jis taip pat yra siejamas ir su Jemeno *Houthi*, netgi buvo kaltinamas Talibano rėmimu ir Al-Qaedaos globojimu. Ne visos satelitinės grupuotės turi vienodus pajėgumus ir sulaukia vienodai dėmesio iš Irano. Iranui reikalingesnės, artimesnės ideologiškai ir politiškai, pažangesnės grupuotės sulaukia daugiau apmokymų, finansavimo ir materialios paramos, kaip Hizbullah, kitos, kaip Mahdi armija, turi ryšius, bet sulaukia mažiau palaikymo.¹⁵⁰

Įsigydamas ir išlaikydamas sąjungininkus, kurių interesai sutampa su Irano, su kuriais ryšiai gali būti paneigiami (angl. *deniable allies*), o tiesioginis prisidėjimas prie destabilizavimo ar kitų satelitinių grupių veiksmų sunkiai įrodomas, Iranas prisideda prie atgrasymo strategijos papildomus įrankius, kuriuos galėtų išnaudoti tiek atgrasymui kaštais (kurti naujus frontus, didinti pajėgas partizaninei karybai), tiek, svarbiau, atgrasymui bausme. Irano gebėjimas palenkti grupuotes kitose šalyse priverčia priešą apskaičiuojant kaštų ir naudos analizę ne tik pasverti galimus Irano veiksmus ir atsaką, bet įtraukti ir papildomus faktorius, kurie gali kilti dėl satelitinių grupuočių veiklos. Tačiau verta pabrėžti, jog Iranas nekontroliuoja šių grupių ir jų visapusiškas įsitraukimas į kovą su priešu, kariaujančiu prieš Iraną ir bausmių vykdymas neturėtų būtų priimamas kaip duotybė. Nors Iranas to tikėtusi, ypač už ilgalaikę paramą, įsitraukimas į kovą galiausiai vis tiek būtų pačių grupuočių kaštų ir naudos apskaičiavimų rezultatas. Egzistuoja tikimybė, jog karas su JAV sukurtų konfliktus grupuočių viduje ir, jei dauguma nesiryžtų prisidėti, atskiltų dalis tų, kurie norėtų kovoti Irano pusėje.¹⁵¹

Viską apjungianti strategija. Toft, klabėdamas apie materialiai silpnesniųjų valstybių galimybes nugalėti galingesnę valstybę asimetriniame kare, mini ir strategijos svarbą, kuri suvienytų visuomenės palaikymo, idėjų ir pajėgumų kriterijus, kad tai taptų vientisu veiksmų planu. Irano atveju, geriausiai žinoma yra „Mozaikinės gynybos“ (angl. „Mosaic defense“) taktinė karinė strategija, pradėta formuoti po karo su Iraku, kuri įgalina Iraną atlaikyti karinę invaziją ir galiausiai išvartyti priešą, pajungiant visas pajėgas ir išnaudojant partizaninę karybą.¹⁵² Šios gynybos strategijos jos tikslas – mobilizuojant dideles, išmėtytas partizanines pajėgas, atsilaikyti nuo invazijos ir perimti šalies kontrolę iš okupantų.¹⁵³ Mozaikinė ji dėl jos veikimo būdo, kuris primena mozaiką, paremta didelio kiekio mažų karinių dalinių, nesukoncentruotų vienoje vietoje veiksmis įsimašant tarp populiacijos ant žemės.¹⁵⁴ Ji iš esmės paremta asimetrine, partizanine karyba ir Irano

¹⁴⁹ Scott Modell, David Asher „Countering the Iran Action Network“ *Center for a New American Security*, 2013, 16.

¹⁵⁰ Melissa G. Dalton, „Iranian Backed Militias: Destabilizing the Middle East.“ *Center for Strategic and International Studies*, 4, 2017, 3.

¹⁵¹ Wehrey et al., *Dangerous But Not Omnipotent*, 127-128.

¹⁵² McInnis, *Iran Strategic Thinking: Origins and Evolution*, 15.

¹⁵³ McInnis, *Iranian Concepts of Warfare: Understanding Tehran's Evolving Military Doctrines*, 14.

¹⁵⁴ Wehrey et al., *Dangerous But Not Omnipotent*, 57.

rezervinių pajėgų, populiacijos ir sukarintų organizacijų mobilizavimu, kad būtų užtikrinta, jog invaziją atliekančiai armijai nebūtų jokių saugių zonų.^{155 156} Teigiama, kad ši strategija padaro šalies okupaciją neįmanoma užduotimi.¹⁵⁷ Ši doktrina glaudžiai susijusi su Irano polinkiu vengti konvencinio karinio konflikto ir, galimai, išnaudotų ir satelitines grupuotes.

Šios strategijos dėka decentralizuotas kariuomenės valdymas, įsteigiant jau anksčiau minėtus 31-ą valdymo centrus, kurie invazijos atveju leistų pajėgoms veikti laisviau ir lanksčiau, greičiau reaguoti į grėsmes. Mozaikinė doktrina taip pat integravo Artesh ir IRGC pajėgas, padalinus pareigas invazijos atveju. Artesh būtų pirmoji gynybos linija prieš besiveržiančias pajėgas, stengtųsi pristabdyti, o IRGC būtų atsakinga už sukilėlių ir visuomenės pasipriešinimo kūrimą, kurį daugiausia sudarytų Basij nariai ir per juos mobilizuota populiacija. Kovai pasienyje nebūtų sutelkiamos visos pajėgos, tačiau būtų stengiamasi išvilioti priešą į šalies gilumą, miestus, kur IRGC ir Basij nereguliarūs vienetai galėtų vykdyti pasalas, netikėtas atakas, išnaudoti improvizuotus sprogstamuosius užtaisus, nevaldomąsias raketas, minosvaidžius, snaiperius. Ši strategija iš esmės apjungia visus Irano nekonvencinės atgrasymo strategijos aspektus, išnaudodama tiek ir valstybės strateginį gylį, visuomenės palaikymą (per Basij narius) ir ideologiją, kurią skiepija tiek IRGC, tiek Basij. Mažiau žinoma apie Quds pajėgų vaidmenį šioje strategijoje, tačiau jų dalyvavimas beveik neabejotinas.

Antra, iš esmės papildanti mozaikinę gynybą, strategija vadinama „pasyvia gynyba“ (angl. *passive defense*), pradėta formuoti po Persijos Įlankos karo, siekia užkirsti kelią JAV indentifikuoti ir sunaikinti gyvybiškos svarbos infrastruktūros taikinius Irano teritorijoje. Už šios strategijos vykdymą šiandien atsakinga Pasyvios Gynybos Organizacija (*Passive Defense Organization*), kuri ne tik koordinuoja tarpvyriausybinių švietimą ir mokymus, bet ir vykdo mokslinius tyrimus, kurie plėstų žinias apie efektyvesnę prieš suklaidinimą, infrastruktūros slėpimą, jos išsklaidymą teritorijoje, maskavimą ir jautrios karinės infrastruktūros bei civilinių taikinių fizinio atsparumo didinimą prieš JAV ir sąjungininkų oro atakas.¹⁵⁸ Ši strategija taip pat skiria didžiulį vaidmenį Basij ir jos milžiniškam narių ir kontaktų tinklui, kurie vykdytų viską, nuo žvalgybos, iki krizių valdymo, sanitarijos ar sveikatos priežiūros paveiktose vietose. Manoma, kad ši strategija taip pat įtraukia strategiškai reikšmingų resursų slėpimą civiliniuose pastatuose (ligoninėse, mokyklose ar mečetėse), reikšmingas vietas pripildant civilių „savanorių“ (pvz. Basij narių), kad atgrasytų JAV nuo objektų puolimo.¹⁵⁹ Numatoma, kad JAV bandytų naikinti tiek karinę, tiek civilinę infrastruktūrą, taip siekiant tiek silpninti pajėgumus, tiek ir, kartu išnaudojant psichologinę karybą, paveikti visuomenės svarbiausių poreikių patenkinimą, dėl kurio ši imtų

¹⁵⁵ McInnis, *Iranian Concepts of Warfare*, 18.

¹⁵⁶ Ward, 573.

¹⁵⁷ Wehrey et al, *Dangerous But Not Omnipotent*, 53.

¹⁵⁸ McInnis, *Iranian Concepts of Warfare*, 8.

¹⁵⁹ Wehrey et al, *Dangerous But Not Omnipotent*, 67.

piktintis valdžia ir atsisakytų ją remti. Todėl strategija išnaudoja nekarines strategijas, kaip krizių kontrolė išnaudojant Basij ir strateginį gylį, kas galimai sumažintų pavojų režimui ir stabilumui.¹⁶⁰ Ši strategija, kartu išnaudojant „aktyvią gynybą“ – mozaikinę gynybą, efektyviai apjungia visus asimetrinei karybai ir atgrasymui reikiamus aspektus – paruoštas pajėgas, visuomenės palaikymą, prieglobstį ir ideologiją, padarydamos taktinę strategiją vieninga atgrasymo strategija.

Strateginiai Irano tekstai ir juos analizuojantys pabrėžia, jog Iranas karybą mato 360-ia laipsnių, kaip vienu metu vykstančią ir vidaus, ir užsienio frontuose, galinčiuose atsiverti beveik bet kur. Šalis visuomet nerimauja dėl režimo stabilumo ir kontrrevoliucijos, todėl visuomet įtariama grėsmė režimo stabilumui.¹⁶¹ Manoma, kad priešas, kovodamas su Iranu ar jo satelitinėmis grupuotėmis, bando kenkti režimui ir žmonių pasitikėjimui juo. Tuo pačiu, manoma, jog priešas bandys kurti arba išnaudos nestabilumą šalies viduje, kuriam reikia užkirsti kelią arba jį užgniaužti ir vykdyti slaptas operacijas užsienyje, stiprinant pozicijas ir sąjungininkus bei silpninant priešą.¹⁶² Gynybą dviem frontais atspindi ir šios dvi doktrinos, mozaikinė ir pasyvi gynybos koncentruojasi tiek į populiacijos atsparumo perversmui didinimą, tiek ir agresijos atlaikymą. Tvirtas režimas, pasirengę kariai ir įtakai ar šokams atspari visuomenė – ištesto partizaninio karo garantai, kurie, tikėtina, atgraso nuo tiesioginės agresijos.

4.3. Patikimumas

Precedentai ir patirtis. Vienas iš daugiausiai patikimumo atgrasymo strategijai suteikiančių aspektų yra ankstesni tokių pačių grasinimų įvykdymo atvejai. Tokie precedentai ne tik demonstruoja valią, bet ir įrodo patirties bei pakankamų pajėgumų buvimą. Šioje dalyje bus trumpai apžvelgiami pagrindiniai Irano nekonvencinės karybos precedentai, kurių metu pajėgos įgavo patirties, pademonstravo jėgą ir išbandė savo taktikas, kuriomis dabar yra grasinama Vakarams. Kaip buvo minėta anksčiau, Iranas naudoja visas ankstesnes patirtis šiandieninei karinei strategijai formuoti. Iranas nuolatos pabrėžia, jog pats nėra pradėjęs konvencinio karo su kaimynais jau beveik 300 metų, todėl teigia turintis išskirtinai gynybinę doktriną. Iš tiesų, Iranas ypatingai atsargiai naudoja savo konvencines pajėgas, iš dalies dėl jų skurdumo ir, iš dalies, dėl tokių veiksmų pasekmių. Todėl, suprantama, Iranas istoriškai labiau linkęs naudoti nekonvencines taktikas, veikti slapta, arba, geriausia, į frontą siųsti kuo mažiau savo karių.¹⁶³ Geriausiai žinomi atvejai, kuriuose IRGC vadovavo arba atliko svarbų vaidmenį, arba veikė kartu su satelitinėmis grupuotėmis buvo

¹⁶⁰ Jerusalem Post „Iran Setting Up ‘Passive Defense’ Plan.” Jerusalem Post, 2008. <https://www.jpost.com/Iranian-Threat/News/Iran-setting-up-passive-defense-plan> [Žiūrėta 2019 04 18]

¹⁶¹ McInnis, *Iranian Concepts of Warfare*, 16.

¹⁶² Ten pat, 17.

¹⁶³ J. Matthew McInnis, *Iran at War: Understanding Why and How Tehran Uses Military Force*. American Enterprise Institute, 2016, 15.

jau daug kartų minėtas Irano – Irako karas, Izraelio – Libano karai, Bosnijos karas, JAV invazija į Iraką ir, galiausiai, Sirijos pilietinis karas bei Irano intervenciją į Iraką nuo 2014.¹⁶⁴

Per aštuonerius metus trukusį Irano – Irako karą, Iranas išmoko kaip tinkamai išnaudoti ir integruoti užsienio nereguliuojamus kovotojus, IRGC, konvencines pajėgas ir aplinką, kad nugalėtų technologiškai pranašesnį priešą. Antroje karo pusėje, Iranas, turintis trigubai didesnę populiaciją, jau turėjo dvigubai mažiau karių nei Irakas. Basij karo pradžioje buvo tikras iššūkis labiau tradicinei ir disciplinuotai Irako armijai.¹⁶⁵ Anksčiau plačiai naudotos fizinės Basij karių puolimai, tiesiog nustebinant priešą aukotis pasiruošusių, lengvai ginkluotų karių skaičiumi, imti naudoti rečiau, teko keisti taktikas ir ieškoti būdų išvilioti priešą į jam nepalankias vietas, pavyzdžiui miestus. Iranas ėmė atsitiesti ir pamažu perėmė iniciatyvą išnaudodamas religiškai motyvuotus šauktinius, užsienio kovotojus (irakiečius iš karo kalėjimų ir pabėgėlių stovyklų) ir partizanines taktikas.¹⁶⁶ IRGC QF buvo įkurta šio karo metu, kad vykdytų slaptas operacijas Irake, kaip, pavyzdžiui, remtų Irako kurdus kovoje prieš Husseiną. Ateinantį dešimtmetį po karo, IRGC skyrė dėmesį suburtų užsieniečių karių grupių (Badr Corps, SCRI) augimui ir operacijų vykdymui, siekiant destabilizuoti S. Husseino režimą ir didinti Irano įtaką.¹⁶⁷

Pirmojo Izraelio – Libano karo metu, 1982-aisias, Iranas vis dar kariavo su Iraku, tačiau neatsisakė galimybės plėsti įtaką ir paeksperimentuoti. Su Sirijos leidimu, Iranas atsiuntė per 2 tūkst. IRGC karių organizuoti pasipriešinimą, mobilizuoti, apginkluoti ir apmokyti libaniečių šiitus kovai prieš Izraelio invaziją. Ši mobilizacija lėmė Hizbullah, šiandien vienos pagrindinių Irano satelitinių grupuočių, įsikūrimą. Hizbullah buvo apmokyta kautis pagal 13-ą partizaninės karybos principų.¹⁶⁸ Ir nors tuo pačiu metu Iranui sunkiai sekėsi kovoti su Iraku, Hizbullah sekėsi geriau, laimint ir daug laiko išbandyti ir prisitaikyti suteiktas žinias apie asimetrinę karybą. Visu okupacijos laikotarpiu, Iranas reguliariai rėmė grupuotę ginklais, apmokė karius.

IRGC prisidėjo ir prie karo Bosnijoje. Paskutinio praėjusio amžiaus dešimtmečio viduryje Iranas jau buvo nusiuntęs per 14 tūkst. tonų ginklų bosniams musulmonams remti. Taip pat, manoma, kad 1996-aisias Bosnijoje buvo dislokuota apie 200 IRGC karių, o 1997-aisias ir daugiau. Nors pagrindinė jų funkcija buvo apginkluoti, apmokyti ir patarti bosnių pajėgoms, yra indikacijų, kad IRGC veikė kaip nepriklausomi vienetai, vykdydami asimetrinę kovą.¹⁶⁹

Plačiai žinoma, jog Iranas atkartojė Hizbullah modelį Irake, JAV invazijos metais, IRGC materialiai rėmė, treniravo, teikė žvalgybinius duomenis, padėjo vykdyti pasikėsinimus ir

¹⁶⁴ Ten pat, 16.

¹⁶⁵ Wehrey et al, *The Rise of the Pasdaran*, 27.

¹⁶⁶ Ben Wilson, „The Evolution of Iranian Warfighting during the Iran-Iraq War: When Dismounted Light Infantry Made the Difference“ *Infantry*, 97(1), 2007, 32.

¹⁶⁷ McInnis, *Iran at War*, 17-19.

¹⁶⁸ Lindemann, 106.

¹⁶⁹ McInnis, *Iran at War*, 17.

vadovavo vietinėms grupėms, kurių interesai ir ideologija buvo artima Iranui, siekiančioms Sadamo nuvertimo. QF buvo pavestas įvairių politinių ir ginkluotų šitinių judėjimų mobilizavimas, su tikslu kaip įmanoma labiau sumažinti JAV įtaka ir įtvirtinti Irano įtaką. Kartu su sąjungininkėmis grupuotėmis, IRGC kovojo su sunitų sukilėliais ir al Qaeda Irake (AQI), prisidėjo prie JAV ir koalicijos karių išstūmimo iš Irako.¹⁷⁰ Sukilėliai naudojo partizanines taktikas, kaip ir Iranas ar Hizbullah, taip pat išnaudojo savižudžių atakas, snaiperius, minosvaidžius, improvizuotus sprogstamuosius užtaisus (sukurtus ar pagamintus Irane), taip pat ir infrastruktūros sabotažą. Irano įtaka grupuotėms, jo dizaino ir gamybos improvizuoti sprogstamieji užtaisai, lėmė apie ketvirtį JAV karių žūčių Irake.¹⁷¹

2006-aisias vykęs antrasis Izraelio – Libano karas ekspertų kartais pavadinamas „pirmuoju Izraelio – Irano karu“. Iranas visuomet ieško būdų patobulinti savo taktikas ir strategijas, tad Libanas su Hizbullah tapo galimybe išbandyti asimetrines taktikas ir vėliau pritaikyti išmoktas pamokas. Karui ruošiasi nuo 2000-ųjų, su Irano pagalba kurta bunkerių sistema, ginkluotės slėptuvės atokiose vietovėse, gyvenvietėse. Decentralizuota karių organizacija leido kautis be reikšmingų logistinių klaidų. Visas konfliktas vyko su Irano parama, tiek ginklais, tiek ekspertine. Didžioji dauguma karių buvo vienokiu ar kitokiu būdu apmokyti Irano.¹⁷² Nors negalime teigti, jog Iranas kontroliavo viską, ką darė Hizbullah šio karo metu, jo įtaka ir pagalba neabejojama, o iš šio karo stebėjimų gimė „mozaikinės gynybos“ doktrina, naudojama iki šiol.¹⁷³

IRGC įsitraukimas į karą Sirijoje taip pat yra viešai žinomas. 2011-aisias IRGC siuntė patarėjus į Damaską padėti sukontroliuoti protestus. Pilietinio karo įkarštyje, 2015, beveik 2000 Irano karinio personalo veikė Sirijoje, tarp jų ir IRGC Quds pajėgos, IRGC sausumos pajėgos ir net Artesh specialiųjų pajėgų kariai. Reguliariųjų pajėgų dislokavimas Sirijoje buvo gana unikalus reiškinys, nes Iranas nebuvo dislokavęs savo reguliariųjų pajėgų už Irano teritorijos nuo karo su Iraku pabaigos, to aktyviai vengdavo.¹⁷⁴ Iranas taip pat apmokė režimo pajėgas, joms patarinėjo ir teikė žvalgybinę informaciją. Taip pat žinoma, jog Sirijoje aktyviai veikiantys IRGC kariai teikia paramą kovoje, techninę pagalbą. Absoluti dauguma IRGC veiksmų yra asimetrinio pobūdžio, stengiamasi nesivelti į tiesioginę kovą, pasilieka prie atgrasančios, gynybinės pozicijos.¹⁷⁵ Irano QF taip pat įsitraukusi į konfliktą, ji sumobilizavo per 115 tūkst. kovotojų iš Libano Hizbullah, Sirijos, Irako, Afganistano ir Pakistano rekrūtų, kurie stoja į kovą Sirijos režimo pusėje. Už šių karių veiksmus atsakingi IRGC Quds pajėgų pareigūnai.¹⁷⁶

¹⁷⁰ Ten pat, 19.

¹⁷¹ Martin, Chulov, „Qassem Suleimani: the Iranian general 'secretly running' Iraq“ The Guardian, 2011. <https://www.theguardian.com/world/2011/jul/28/qassem-suleimani-iran-iraq-influence> [Žiūrėta 2019 04 18]

¹⁷² Lindemann, 105-110.

¹⁷³ Ten pat.

¹⁷⁴ Katzman, 41.

¹⁷⁵ McInnis, *Iranian Concepts of Warfare*, 16.

¹⁷⁶ Melissa G. Dalton, „How Iran’s hybrid-war tactics help and hurt it.“ *Bulletin of the Atomic Scientists*, 73(5), 2017, 4.

2014-aisias, dėl Islamo valstybės grupuotės keliamo pavojaus, Iranas ėmėsi teikti pagalbą Irakui. Iš karto buvo išsiųsti IRGC pareigūnai, kad prisidėtų prie Irako pajėgų ginant Bagdadą, vykdant nekonvencinę kampaniją. Didžioji dalis IRGC paramos buvo techninė, specialiųjų operacijų pajėgų ir paramos iš oro. Taip pat teikta parama ten veikiančioms satelitinėms grupėms, tiek finansinė, tiek ginklų, tiek pratybų ir logistinė bei padėta suorganizuoti šitines Irako ginkluotas grupuotes į vieną skėtinę *Popular Mobilization Forces* organizaciją.¹⁷⁷

Kalbant apie atgrasymo bausme atvejus, Iranas dažnai kaltinamas teroristinių išpuolių planavimu ir parama grupuotėms, kurios vykdo išpuolius. Vieni pirmųjų atvejų, kuomet buvo įtartas Irano įsitraukimas, siekia 1980-uosius, tuomet savižudis sprogdintojas 1983-iasiais susisprogdino JAV ambasadoje Libane, įvyko JAV jūrų pėstininkų barakų sprogdinimas. Dėl išpuolių kaltinta Hizbullah, tačiau įtariama Irano ir Sirijos pagalba. 1996-aisias įvyko Khobar Towers sprogdinimas, kurio metu žuvo 19 JAV karių, kuris, manoma, buvo suplanuotas, finansuotas ir remiamas Irano.¹⁷⁸ Iki 2011-ųjų suskaičiuojama daugiau nei 20 teroristinių išpuolių, nuo pasikėsimo į Saudo Arabijos ambasadorių JAV, iki planuoto išpuolio Kenijoje, prie kurių prisidėjimu kaltinamas Iranas.¹⁸⁰ Anksčiau dažnai pasitaikydavo ir pasikėsimai į Irano disidentus Vakaruose, tačiau nuo 1990-ųjų vidurio jų sumažėjo.¹⁸¹ Todėl yra tikėtina, jog Iranas arba per Quds pajėgas ir turimus pareigūnus užsienyje, dirbančius po priedanga, arba per satelitines grupuotes, galėtų ir vėl išnaudoti teroristines taktikas užpuolat karinį, diplomatinį personalą ar infrastruktūrą tiek kaimyninėse valstybėse, tiek ir Vakaruose.

Kaip matyti iš šių istorinių pavyzdžių, Iranas jau kelis dešimtmečius gana sėkmingai vykdo mažo intensyvumo, asimetrinę karybą, tam naudodamas tiek savo karius, tiek įvairias ginkluotas grupuotes, kurių interesai sutampa su Irano.¹⁸² Iranas ne tik yra sukaukęs reikiamą patirtį, bet ir nebijo jos panaudoti. Šie precedentai pilnai pademonstruoja Irano atgrasymo strategijos ir išsakomų grasinimų užtęsti karą, padaryti jį nelaimimu arba nubausti išnaudojant teroristines taktikas, patikimumą.

Pratybos. Pratybos galėtų būti laikomos tiek pajėgumų kriterijumi, nes pasitarnauja iš tiesų tobulinant karių įgūdžius ir rengiant juos galimai kovai, tiek kaip komunikacijos priemonė, kuria priešui transliuojami pajėgumai ir pasiryžimas veikti, tiek ir atgrasymo patikimumo

¹⁷⁷ McInnis, *Iran at War*, 20-21.

¹⁷⁸ Carol D. Leonnig, „Iran Held Liable In Khobar Attack“ *The Washington Post*, 2006. <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2006/12/23/iran-held-liable-in-khobar-attack-span-classbankheadjudge-orders-254-million-payments/2006/12/23/iran-held-liable-in-khobar-attack-span-classbankheadjudge-orders-254-million-payments/2006/12/23/iran-held-liable-in-khobar-attack-span-classbankheadjudge-orders-254-million-payments/2006/12/23/iran-held-liable-in-khobar-attack-span-classbankheadjudge-orders-254-million-payments/2006/12/23/iran-held-liable-in-khobar-attack-span-classbankheadjudge-orders-254-million-payments/> [Žiūrėta 2019 04 18]

¹⁷⁹ Dennis N. Ricci, „The US-Iranian Cold War: From the Threat of Military Intervention to Peaceful Rapprochement“, *Peace Research*, 46(2), 2014, 90-93.

¹⁸⁰ Modell, Asher, 8.

¹⁸¹ Daniel L. Byman „Proxy Power: Understanding Iran’s Use of Terrorism“ *Brookings*, 2006. <https://www.brookings.edu/opinions/proxy-power-understanding-irans-use-of-terrorism/> [Žiūrėta 2019 04 17]

¹⁸² McInnis, *Iran Strategic Thinking: Origins and Evolution*, 5.

indikatorius, užtikrinant, kad grėsmės yra ne tuščios, bet joms vykdyti yra užtekinai resursų ir valios. Irano pratybos turi tiek pragmatinę, tiek propagandinę funkcijas, žinoma, kad Iranas tyčia slepia tikruosius pratybų tikslus, rezultatus, „išpučia“ dalyvaujančių karių skaičių.¹⁸³ Iš vienos pusės, tai naudinga Iranui slepiant tikruosius pajėgumus ir silpnybes, neleidžiant priešams tinkamai reaguoti į turimus pajėgumus ir taktikas, tačiau, iš kitos pusės, kalbant apie atgrasymą, tai gali sukelti nesusipratimus, provokuoti priešą, jei vykdomos pratybos ir komunikacija iš esmės nesutampa, tikruosius veiksmus ir intencijas paliekant spėlionėms.

Iranas reguliariai, dažniausiai kelis kartus į metus, rengia didelio masto karines pratybas, kuriose demonstruoja naujausią įrangą ir taktikas, pasirengimą suduoti atsaką į bet kokią agresiją. Jau daugiau nei dešimtmetį regimas dėsningumas, jog greta konvencinių taktikų vykdomas ir nekonvencinių, partizaninių taktikų bandymas.

Keletas akivaizdžių ruošimosi nekonvencinei karybai pavyzdžių yra 2002-ųjų „Ashura-4“ ir 2004-ųjų „Ashura-5“ pratybos, kurių metu koncentruotasi išskirtinai į asimetrinę karybą, demonstruojant gynybinius sugebėjimus, pritaikant įžvalgas iš JAV kampanijų Afganistane ir Irake.¹⁸⁴ Asimetrinės karybos pratybos ypatingai suintensyvėjo 2005-2008-aisias, prieš Izraelio – Hizbullah karą ir po jo. 2005-ųjų spalį vyko „Meqdad“ karinės pratybos, kurios įtraukė ir pilietinio pasipriešinimo elementus, kurių tikslas buvo padidinti operacinį pasirengimą kautis asimetriškai, taip pat pasiruošti teikti pagalbą nelaimių atveju, vykdyti išlaisvinimo operacijas.

2006-ųjų lapkritį vykdytos „Great Prophet II“ pratybos, ypatingos tuo, kad jos yra išskirtinai IRGC sausumos ir jūrų pajėgų pratybos, vykstančios atskirai nuo Artesh pajėgų. Jų metu išbandyta įvairios asimetrinės ir partizaninės karybos taktikos, naudotos Irake ir naujai išbandytos Izraelio – Hizbullah kare, siekiant pasiruošti atremti konvencinę invaziją, sumodeliuotą pagal JAV veikimo konceptus. Antra pratybų dalis pradėta sausumos pajėgų manevrais naktį, IRGC elementai praktikavosi infiltruotis į priešo teritoriją. Pratybos vyko 14-oje provincijų, jose dalyvavo IRGC, per 1800 specialiųjų pajėgų komandų, 20 tūkst. Basij. Teigiama, kad pratybų tikslas buvo apginti Teheraną nuo potencialios atakos. Iki 2018-ųjų įvykdyta dar 12-a „Great Prophet“ pratybų.¹⁸⁵ Nuo 2014-ųjų šių pratybų metu yra regimas Irano postūmis link satelitinių grupuočių/pilietinių karų valdymo pratybų. 2017-aisias vykusių „Great Prophet XI“ metu IRGC dislokavo mažą skaičių karių prie rytinių sienų ir fokusavosi į kovą su sukilėliais, kartu vykdydami ir operacijas, kurių tikslas laimėti vietos gyventojų palankumą.¹⁸⁶

¹⁸³ Cordesman, Kleiber, 15-20

¹⁸⁴ Lindemann, 111.

¹⁸⁵ Al-Masdar News „Iranian military carries out large-scale naval drills code named ‘Great Prophet 12’“ Al-Masdar News, 2018. <https://www.almasdarnews.com/article/iranian-military-carries-out-large-scale-naval-drills-code-named-great-prophet-12-video/> [Žiūrėta 2019 04 19]

¹⁸⁶ Farzin Nadimi, „Iran Keeps a Lid on Its Latest ‘Great Prophet’ Exercise“ The Washington Institute, 2017. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/iran-keeps-a-lid-on-its-latest-great-prophet-exercise> [Žiūrėta 2019 04 19]

2007-ųjų vasarį Basij batalionai seriją kultūrinių, karinių, gelbėjimo pratybų, iš kurių išsiskyrė „Persian Gulf 3“ karinės pratybos, trukusios devynias dienas, kurių tikslas buvo gynybos miestuose misijos, prieš pajėgų stabdymo, gelbėjimo, riaušių malšinimo operacijos. Panašiu metu vyko ir IRGC pratybos, pavadinimu „Eqtedar-85“, 16-oje Irano provincijų, skirtos karybos mieste manevrams. Tuo pačiu metu, 11-a Basij batalionų visoje šalyje ėmėsi partizaninių taktikų ir asimetrinės karybos pratybų, skirtų atremti JAV invaziją. 2,5 tūkst. Basij karių taip pat treniravosi vakariniuose Teherano rajonuose, skirdami dėmesį prieš pajėgų, transportuojamų malūnsparniais, atrėmimui. Teigiama, jog šių pratybų žinutė buvo paskelbti apie visų Irano žmonių pasirengimą ginti jų šventą teritoriją.¹⁸⁷ 2007-ųjų rugpjūtį vyko Basij pratybos pavadinimu „Vienybė“, kurių metu treniruotasi mobilizuoti karius, organizuoti pajėgas, ruošti atgrasymo operacijoms ir jas vykdyti.¹⁸⁸

2008-ųjų lapkritį, organizuotos Basij narių – studentų, šimtuose šalies mokyklų vyko pratybos skirtos sužeistų žmonių transportavimui ir gaisrų, sukeltų prieš lėktuvų bombardavimo, gesinimui.¹⁸⁹

2012-ųjų lapkritį Iranas rengėsi oro gynybos manevrams, skirtiems užtikrinti hipotetinių jautrių objektų gynybą. 2017-ųjų rugsėjį, Irano ir Irako pajėgos vykdė bendras karines pratybas pasieniuose, skirtas Iranui pademonstruoti Irano paramą Irakui po Irako kurdų referendumo.¹⁹⁰

2019-ųjų sausį, demonstruotas staigus pajėgų dislokavimas, skirtas kovai su priešiškomis valstybėmis jų invazijos atveju arba puolančiais ginkluotais sukilėliais, kaip teigiama, dėl išaugusios įtampos tarp JAV ir Irano bei nujaučiamos galimos atakos.¹⁹¹

Bendrai, Irano IRGC ir Basij pratybos apibūdinamos kaip dažniausiai įtraukiančios pasyvios gynybos taktikas – kamufliažo, maskavimo ir klaidinimo praktikavimą, siekiant apriboti prieš žvalgybos efektyvumą ir padidinti galimybes išgyventi susidūrimus, taip ištesiant kovą. Taip pat, pratybose neretai simuliuojamos pasalos. Dauguma pratybų vyksta miestuose, kas leidžia manyti, jog Iranas bandys išvilioti priešą į miestus, kur trūktų mobilumo ir paramos iš oro.¹⁹²

¹⁸⁷ Lindemann, 112.

¹⁸⁸ Wehrey et al, *The Rise of the Pasdaran*, 49.

¹⁸⁹ Reuters „Iran hold defense drills“ Reuters, 2008. <https://www.reuters.com/article/us-iran-defence/iran-holds-defence-drills-warns-on-oil-route-idUSTRE4AM1DG20081123> [Žiūrėta 2019 04 20]

¹⁹⁰ Reuters „Iranian, Iraqi government forces to hold joint border drills“ Reuters, 2017. <https://www.reuters.com/article/uk-iraq-iran-exercises/iranian-iraqi-government-forces-to-hold-joint-border-drills-idUKKCN1C50CA> [Žiūrėta 2019 04 20]

¹⁹¹ Reuters „Iran showcases rapid deployment forces in army war games“ Reuters, 2019. <https://www.reuters.com/article/us-iran-military-exercises/iran-showcases-rapid-deployment-forces-in-army-war-games-idUSKCN1PJ1H2> [Žiūrėta 2019 04 20]

¹⁹² Michael Connell, „Iran's Military Doctrine“ *The Iran Primer*, 2018. <https://iranprimer.usip.org/resource/irans-military-doctrine> [Žiūrėta 2019 04 21]

Baismės. Iranas apie pratybas su satelitinėmis grupuotėmis ar pratybas, įtraukiančias teroristines taktikas, žinoma, nekalba, todėl informacijos apie jas nėra. Nepaisant to, yra žinoma apie tokių taktikų mokymo centrus, kuriuose treniruojasi tiek iraniečiai, tiek kitų šalių kariai ir, galimai, satelitinių grupuočių atstovai, todėl galime manyti, jog šie pajėgumai yra stiprinami.

Kalbant apie teroristines taktikas, kuomet prezidentu buvo M. Ahmadinejadas, Irano kariuomenė analizavo „kankinių“ (angl. *martyr*) operacijas, vykdytas karo su Irako metu, tam, kad paruoštų karius-kankinius modernios karybos sąlygoms. Net prieš jam tampant prezidentu, Ahmadinejadas prisidėjo prie IRGC ir Basij rekrutavimo savižudžių operacijoms.¹⁹³ Iranui oponuojanti disidentų organizacija (The National Council of Resistance of Iran) 2017-aisias išleido raportą, kuriame teigiama, kad IRGC QF turi per 14-ą teroristų treniravimo bazių Irane, kur užsieniečiai kariai yra apmokomi teroristinių taktikų, ginklų naudojimo, šaudymo snaiperiais, minosvaidžiais ar net motociklų naudojimo operacijoms. Anot autorių, IRGC intensyvina bendradarbiavimą ir teigiama, kad į pratybas atvyksta kariai iš Afganistano, Sirijos, Libano, Jemeno ir kitų šalių.¹⁹⁴ Žinoma, kad tuose pačiuose centruose yra mokoma ir kovos miestuose, partizaninės karybos taktikų, įkaitų išlaisvinimo ir kitokių operacijų vykdymo.¹⁹⁵

Irano pratybų chronologija atskleidžia tiek apie Irano intencijas, nerimą dėl galimo užpuolimo ar JAV invazijos, tiek ir dėmesį, teikiamą asimetrinei karybai, siekiant apginti teritoriją ar vykdyti netiesiogines atakas prieš JAV ar kaimynines valstybes.¹⁹⁶ Svarbu atkreipti dėmesį ir į šalies stabilumo užtikrinimą, krizių kontrolę. Taigi, reguliariai ruošdami savo karius visuose lygmenyse, didindami jų tarpusavio komunikacijos ir veikimo sklandumą, taip pat ir nuolatos apmokydami tiek vietinius, tiek užsienio karius treniruočių centruose, Iranas neabejotinai ne tik signalizuoja pasiryžimą vykdyti grasinimus, tačiau ir iš tikrųjų kraunasi patirtį ir satelitinių grupuočių palaikymą.

Oponento įsitikinimas, jog atgrasymo grėsmės bus neabejotinai įgyvendintos.

Tiek JAV dokumentai, pasisakymai ir veiksmai liudija, kad Vašingtonas tiki Irano artikuliuojamomis grėsmėmis ir atgrasymu, jog tai, ką demonstruoja Iranas nėra tušti, neefektyvūs grasinimai. Prie to neabejotinai prisideda ir įsisavintas JAV atgrasymas. Šiandieninio JAV prezidento D. Trumpo ir jo viešai anti-iranietiška komanda bei jų retorika akivaizdžiai atspindi, kad JAV suvokia asimetrinius Irano pajėgumus ir jų keliamą grėsmę, tačiau dažnai juos vertina ne kaip gynybinę, o kaip puolamąją, provokatyvią jėgą.

¹⁹³ Lindemann, 112.

¹⁹⁴ Eric Shawn, „Opposition group claims Iran sponsoring new terror training camps“ Fox News, 2017. <https://www.foxnews.com/politics/opposition-group-claims-iran-sponsoring-new-terror-training-camps> [Žiūrėta 2019 04 21]

¹⁹⁵ Orient News, „IRGC’s terrorist training camps for foreign fighters inside Iran for the export of terrorism“ Orient News, 2017. https://www.orient-news.net/en/news_show/132130/0/IRGC%E2%80%99s-terrorist-training-camps-for-foreign-fighters-inside-Iran-for-the-export-of-terrorism [Žiūrėta 2019 04 21]

¹⁹⁶ Cordesman, Kleiber, 15-20.

JAV nacionalinio saugumo strategijoje Iranas įvardijamas kaip vienas iš keturių pagrindinių grėsmių JAV. *Council of Foreign Relations* atliekama politikos ekspertų apklausa kaip vieną iš aukščiausių prioritetų JAV 2019-iesiems įvardijo galimą ginkluotą konfrontaciją tarp Irano ir JAV dėl Irano įsitraukimo į regioninius konfliktus ir satelitinių grupuočių rėmimo. Apklaustųjų nuomone, tam įvykti tikimybė yra vidutiniška, o nutikus tai turėtų didelę įtaką JAV interesams.¹⁹⁷

Visai neseniai, 2019-ųjų balandį, JAV paskelbė visą Revoliucinę Gvardiją teroristine organizacija. Iki tol, JAV teroristine organizacija laikė tik IRGC dalį – Quds pajėgas. Dabar buvo pabrėžiama, jog visa IRGC, o ypač QF, aktyviai dalyvauja, finansuoja ir skatina terorizmą ir išnaudoja jį kaip valstybės politikos įrankį, taip pat išreiškė, jog nuo šiol imsis griežtesnės politikos ir Irano satelitinių organizacijų klausimu. Šis sprendimas leis JAV imtis dar griežtesnės sankcijų politikos IRGC ir Irano atžvilgiu. Tai pirmas atvejis pasaulyje, kada visos valstybės karinės pajėgos yra paskelbiamos teroristine organizacija. Iranas, savo ruožtu, nenusileido ir priėmė tokį patį sprendimą, paskelbdamas JAV karines pajėgas teroristine organizacija, teigdami, jog nuo šiol JAV kariai regione nebegalės jaustis taip pat saugiai ir ramiai kelti suirutės. Šį sprendimą galima vertinti dvejopai. Tai yra signalas, jog Irano pajėgos kelia pavojų, vadinasi, yra aktuali grėsmė. Tačiau toks JAV sprendimas iš esmės tik dar labiau legitimizuoja IRGC iraniečių akyse ir pademonstruoja, jog karinės pajėgos ir jų veiksmai kelia pagrįstą nerimą atgrasomam priešui. Kita vertus, kyla klausimas, ar auganti įtampa ir papildomos sankcijos Gvardijai prisidės prie sėkmingo intervencijos atgrasymo.

Irano grasinimai nėra laikomi tuščiais ir JAV žvalgybos gretose, Kongreso klausymų metu vienas senatorius teigė, jog anot žvalgybos, Iranas dabar kelia didžiausią grėsmę JAV kariniam personalui Irake.¹⁹⁸ Buvęs JAV saugumo sekretorius Jim Mattis TV laidoje sakė, jog „kur JAV besusidurtų su iššūkiais, kur bevyrautų chaosas, kur pratrūksta smurtas, nesvarbu ar tai Libanas, Sirija, Irakas, Jemenas ar Bahreinas, mes visada sužinome, jog prie to yra prisidėjęs Iranas ir IRGC.“ Jis taip pat paminėjo, jog yra sakęs tuometiniam prezidentui B. Obamai, jog trys pagrindinės grėsmės Viduriniuosiuose Rytuose yra „Iranas, Iranas, Iranas“.¹⁹⁹ Nors tai skamba kiek perdėtai, tai gerai atspindi dalies JAV politikų „apsėdimą“ Iranu, priešiškumą ir baimę dėl Teherano ir jam pavaldžių karinių organizacijų veiklos.

Kalbant apie įsisavintą atgrasymą, kaip jau buvo minėta anksčiau, JAV istoriškai nemėgsta kovos, kurioje dalyvauja specialiųjų operacijų pajėgos, nekonvencinė karyba jai visuomet atrodė kaip nešvarus žaidimas, neatitinkantis propaguojamų vertybių, tokį požiūrį tik sustiprino

¹⁹⁷ Center for Preventive Action „The Top Conflicts to Watch in 2019: Iran“ *Council on Foreign Relations*, 2019. <https://www.cfr.org/blog/top-conflicts-watch-2019-iran> [Žiūrėta 2019 04 24]

¹⁹⁸ Laurie Mylroie „Iran threatens US, Israel, Saudi Arabia“ *Kurdistan 24*, 2018. <http://www.kurdistan24.net/en/news/48e555f2-c8d5-4ab3-ad07-a0557a5c089f> [Žiūrėta 2019 04 24]

¹⁹⁹ Danny Sjrursen „Why the U.S. Military Should Stay Out Of Iran“ *Breaking Defense*, 2018. <https://breakingdefense.com/2018/03/why-the-u-s-military-should-stay-out-of-iran/> [Žiūrėta 2019 04 24]

patirtys Afganistane, Irake, Sirijoje, todėl Irano nekonvencinės pajėgos ir jų aktyvumas regione neabejotinai užgauna skaudžią JAV vietą. JAV jau susidūrė su Irano nekonvenciniais pajėgumais intervencijos į Iraką metu ir išvelgė Irano padarytą žalą ne tik personalui, tačiau ir politiškai – nutolinant Iraką nuo JAV. Tyrimai rodo, jog po Irako karo JAV viešojoje nuomonėje dominuoja „gilus skepticizmas apie užsienio ginkluotas intervencijas.“^{200 201}

Idėjos, kurios visuotinį pasipriešinimą ir pasiaukojimą paverstų reikalingu ir kilniu. Kaip ir minėjo Toft, nacionalizmas, kartu su polinkiu į partizaninę karybą, buvo vienas iš pagrindinių veiksmų, kurie įgalino silpnąsias valstybes imtis gana sėkmingo stipresniųjų atgrasymo. Kartu teigiama, jog tam, kad nekonvencinė karyba būtų sėkminga ir iš esmės patikima, būtina ideologija, kuri motyvuotų karius stoti į visuotinę, nelygią ir ilgą kovą. Ši ideologija gali sietis tiek su nacionalistinėmis nuotaikomis, tiek su religija. Irano atveju, nacionalizmas ir religija eina koja kojon. Kartais vadinamas „religiniu-nacionalizmu“ ar „Iranietišku islamu“ – šalyje kuriamas santykis tarp nacionalizmo ir religijos yra unikalus ir ypatingai naudingas ruošiantis asimetrinei kovai.

Po 1979-ųjų revoliucijos, šiizmas tapo visos Irano ideologijos centru ir, labai tinkamai šiame kontekste, suteikia ypatingą reikšmę kančios, pasipriešinimo priespaudai ir garbės pasiaukojant, mirštant kankinio mirtimi, naratyvams. Šiitų kankinystės naratyvas kyla iš Ašuros – pranašo Muhamado anūko Imamo Husseino mirties legendos, kur jis ir jo kompanjonai pasiaukoja ir žūsta kovodami prieš pranašesnę Umajadų armiją, Karbalos mūšio metu (ne veltui egzistuoja Basij batalionai Ašuros pavadinimu). Religija taip pat yra valstybės valdymo centre, neatsiejama nuo viešojo šalies gyvenimo, po revoliucijos įvirtinta santvarka, vadinama *velayat-e faqih*, arba Islamo juristų valdžia, kuri turi užtikrinti, jog valstybės valdymas iš tiesų bus islamiškas. Šiizmu taip pat paremta Irano gynybinė karinė stovėseną, teiginiai, jog Iranas niekada nepuls pirmas. Taigi, religinis atsidavimas suveikia dvejopai, iš vienos pusės įtvirtinant Irano taikumą ir gynybinę stovėseną, iš kitos, užtikrinama, jog agresijos atveju iš karto suduos atsakomąjį smūgį, o kariams bus garbė pasiaukoti.²⁰² Būtent IRGC ir jos atšakos – Basij, Quds pajėgos, buvo sukurtos atsverti reguliariajai armijai ir ginti revoliucijai, jos vertybėms ir režimo saugumui. Tiek IRGC, tiek ir po ja veikiančios organizacijos yra stipriai ideologizuotos, todėl beveik neabejotina, jog šių grupuočių gretose atsidavimas revoliucijai ir religijai yra stiprus.

²⁰⁰ Todd South, „Army's long-awaited Iraq war study finds Iran was the only winner in a conflict that holds many lessons for future wars“ Army Times, 2019. <https://www.armytimes.com/news/your-army/2019/01/18/armys-long-awaited-iraq-war-study-finds-iran-was-the-only-winner-in-a-conflict-that-holds-many-lessons-for-future-wars/> [Žiūrėta 2019 04 23]

²⁰¹ James Carden „A New Poll Shows the Public Is Overwhelmingly Opposed to Endless US Military Interventions“ The Nation, 2018. <https://www.thenation.com/article/new-poll-shows-public-overwhelmingly-opposed-to-endless-us-military-interventions/> [Žiūrėta 2019 04 24]

²⁰² Czulda, 104.

Irano ideologijoje atsiranda vietos ir nacionalizmui. Nors nacionalizmas iš esmės prieštarauja Islamui – musulmonai neturėtų burtis pagal rasę ar tautybę, nes visi pasaulio musulmonai sudaro vieną bendruomenę – *ummah*, o valstybės ir jų sienos ją skaldo. Tačiau nacionalizmas Irane suveikia per šiizmo prizmę, būdami religine mažuma ir apsupti sunitinių valstybių, kurių fundamentalistai laiko šiitus eretikais, Teheranas apsiima šiitų globėjo vaidmenį, manipuliudamas sektantinėmis nuoskaudomis ir jas išnaudodamas tiek šalies viduje, tiek ir kitose valstybėse. Taip pat išnaudojama ir didinga Persijos istorija ir, žinoma, revoliucija ir jos idealai, kuri tiek religiją, tiek nacionalizmą įprasmino sukurdamą unikalų teokratinį režimą ir išsilaisvindama Iraną iš Vakarų imperialistų priespaudos.

Dėl ideologijos Iranas labiau toleruoja „skausmą“ – visuomenė be didesnio protesto pakels didelius žuvusiųjų skaičius, todėl, ypač prieš akyse, būtų pateisinama ilga partizaninė kova ar net teroristinės taktikos, savižudžių atakos. Buvęs IRGC vadas, generolas Safavi 2005-aisias kalboje sakė „Su džihado dvasia ir siekiu tapti kankiniais IRGC yra pasiruošę nesibaigiančiai gynybai ir ilgai karybai sausumoje, ore ir jūroje.“²⁰³ Dėl savo ideologijos Iranas kartais apibūdinamas neracionaliu, neatgrasomu, fanatišku. Tokį įvaizdį tik sustiprino masinės fizinės atakos karo su Irako metu, savižudžių operacijos. Iranui toks įvaizdis naudingas ir jis tyčia jį kultivuoja, kurdamas šalies, kuri kovos bet kokia kaina ir sieks garbingos kankinio žūties. Tai naudinga ne tiek įbauginant priešus ir juos atgrasant, bet ir užsitikrinant karių motyvaciją ir visuomenės palankumą.²⁰⁴ Toks atsidavimas religijai ne tik gali įbauginti, bet ir apsunkena Irano galimų veiksmų prognozavimą, interpretavimą, kas kartais yra naudinga atgrasant.²⁰⁵

Todėl Irano užsidegimu kautis ilgoje kovoje ir joje pasiaukoti galima neabejoti. Ilga istorija, kurioje Iranas save išvelgia kaip engiamąjį, nesaugi kaimynystė ir šiitinis identitetas kartu susijungia į ideologiją, kuri bet kokia kaina siekia apginti šalies egzistavimą.

4.4. Komunikacija

Jau keturis dešimtmečius Iranas ir Jungtinės Amerikos Valstijos neturi formalių diplomatinių santykių. Vienintelė komunikacija tarp šių šalių vyksta tik per viešus pareiškimus, išnaudojant žiniasklaidą, internetą ir socialinius tinklus. Pasisakymais pasiekama tiek vietos auditorija, stiprinant jai peršamą naratyvą apie priešą ir didinant motyvaciją prirėikus kovoti, tiek prieš auditoriją, jam pranešant apie netoleruotinu laikytiną elgesį ir atsaką už jį. Tokiu būdu, iš esmės, retorika gali tapti tiek gynybiniu, tiek puolamuoju mechanizmu.²⁰⁶ Komunikacija taip pat

²⁰³ Alireza Nader, „Profile: Revolutionary Guards Chief Gen. Jafari“. The Rand Corporation, 2013. <http://www.rand.org/blog/2013/01/profile-revolutionary-guards-chief-gen-jafari.html> [Žiūrėta 2019 04 24]

²⁰⁴ Michael Eisenstadt „The Strategic Culture of the Islamic Republic of Iran: Religion, Expediency, and Soft Power in an Era of Disruptive Change.“ *MES Monographs*, 7, 2015, 44.

²⁰⁵ Ward, 560.

²⁰⁶ Roxane Farmanfarmanian, *Iran's Rhetoric Aggression: Instrumentalizing Foreign Policy Power through the Media*, Iran Media Program Annenberg School for Communication, 2017, 6.

gali suveikti ir kaip galios projektavimo įrankis.²⁰⁷ Nepaisant to, Irano komunikacija ne visada yra aiški. Kaip ir buvo matyti karinių pratybų ir pajėgumų atvejais, tiesa apie realius veiksmus ir skaičius yra tiksliai slepiama. Panaši situacija yra ir su retorika. Nors atgrasymo teorijoje pabrėžiama, jog atgrasymas privalo būti skirtas atgrasomajam ir grėsmės privalo būti komunikuojamos kuo aiškiau, Iranas, visgi, renkasi išnaudoti nenuspėjamumą. Bendrai, iš Irano retorikos yra išskiriami šie veiksmai, kuriuos jis laikytų netoleruotinais ir stengiasi atgrasyti: tiesioginis Irano puolimas, pavojaus teritoriniam integralumui kėlimas, bandymai nuversti režimą ir JAV karinių pajėgų grįžimas į Iraką.²⁰⁸

Svarbiausi veikėjai komunikuojant grėsmes yra Irano politikai ir ginkluotųjų pajėgų atstovai. Ypač svarbus Ajatola Khamenei, kuris yra ginkluotųjų pajėgų vadas, tik su jo žinia yra vykdoma šalies užsienio politika. Dažnai Ajatolos grasinimai būna abstraktūs, nesuteikiantys daug informacijos apie tai, kuo tiksliai yra grasinama, tačiau aiškiai išskiriami priešai – JAV ir Izraelis bei jų karinė, psichologinė, ekonominė agresija.

Netoleruotinu elgesiu yra laikomas režimo nuvertimas, dėl kurio ginkluotosios pajėgos privalo didinti savo pasirengimą reaguoti, kad priešas nė nesumatytų pulti.²⁰⁹ Ali Larijani taip pat išskyrė Irano apsupimą ir patikino, kad tokiu atveju, apsupančiųjų saugumui kils grėsmė. Brigados generolas M. Jalali mini ir psichologinę karybą, jog JAV bandys sufabrikuoti pilietinį pasipriešinimą prieš valdžią ir dėl to Iranas privalo pajungti visas gynybines strategijas ir pajėgumus. Tam, kad atsilaikytų prieš JAV, Iranas privalo naudoti tiek „pasyvią“, tiek „aktyvią“ (karybą) gynybą.²¹⁰ Brigados generolas Abdollah Araqi mini, jog JAV svarsto visus galimus veiksmus prieš Iraną, tačiau niekada nesiėmė karinių veiksmų, nes Irano atgrasymo strategija, dėl kankinių pralieto kraujo ir jaunuolių priešinimosi yra tokia galinga. Jis taip pat pabrėžia, jog priešas žino Irano sugebėjimus asimetrinėje karyboje ir jo patirtį, įgytą Irako – Irano karo metu.²¹¹ Irano admirolas A. Shamkhani siunčia signalą apie Irano visapusį pasirengimą kautis sakydamas, kad bet koks karinis veiksmas prieš Iraną, įskaitant ir chirurginio tikslumo operacijas, būtų laikomas ataka prieš valstybės egzistavimą ir todėl susilauktų visų turimų pajėgumų panaudojimo.²¹²

Kaip galimus atsakus į aukščiau išvardintą elgesį, Khameinei pabrėžia, jog Irano galia yra jo karinis progresas, raketų programa ir įtaka regione, todėl jiems prieštarauja ir pirmiausia į

²⁰⁷ Ten pat, 4.

²⁰⁸ Eisenstadt, 7.

²⁰⁹ Reuters „Khamenei calls for stronger Iranian military to deter enemies“ Reuters, 2015. <https://www.reuters.com/article/us-iran-military-khamenei/khamenei-calls-for-stronger-iranian-military-to-deter-enemies-idUSKCN0RV48M20151001> [Žiūrėta 2019 04 24]

²¹⁰ The Jerusalem Post.

²¹¹ Foreign Military Studies Office „OE Watch: Foreign News and Perspectives of Operational Environment“ 4(4), 2014, 32.

²¹² Ward, 565.

juos taikysis JAV,²¹³ dėl to šalis privalo pasirengti maksimaliai mobilizuoti priemones ir pajėgumus, tokiu būdu Iranas privers JAV patirti didžiausią pralaimėjimą istorijoje.²¹⁴ Jis taip pat ragina žmones iš įvairiausių sektorių – valdžios atstovus, akademikus ar viešojo sektoriaus darbuotojus prisidėti prie priešo nugalėjimo ir, pirmiausia, atgrasymo, leisdamas suprasti, jog kovoje su JAV reikėtų tikėtis ne tik kariuomenės indėlio.²¹⁵ ²¹⁶ Ajatola taip pat pabrėžia IRGC svarbą, teigdamas, jog kuomet priešas bandys pralaužti sienas ir pasipils į gatves, IRGC bus pirmieji fronte, lygiai taip pat, jei priešas pasirodys už kelių tūkstančių kilometrų – IRGC taip pat bus fronte,²¹⁷ taip pabrėždamas ne tik IRGC vaidmenį šalies gynyboje, bet ir turimas galimybes veikti visame pasaulyje. Brigados Generolas Yahya Rahim-Safavi, buvęs IRGC vadas grasina, jog invazijos atveju, „mes Jus persekiosime, bausime ir sunaikinsime Jus ir už šalies sienų“²¹⁸, ką galima laikyti pažadu tiek išnaudoti IRGC turimus pajėgumus veikti ne tik kaimynystėje, bet ir Vakaruose ir, galbūt, išnaudoti turimus ryšius su kitomis grupuotėmis, kurios galėtų padėti ši grasinimą įgyvendinti. Kitas IRGC karininkas, Brigados generolas Hossein Salami taip pat pabrėžė, jog Iranas karo nepradėtų, bet jei karas būtų pradėtas prieš jį, būtų panaudotos visos puolamosios priemonės, būtų puolama be perstojo.²¹⁹ Generolas Mohammad Ali Jafari teigė, jog Irano gynyba paremta asimetrine karyba, išnaudojanti Irano vietoves ir patirtį iš Irano-Irako karo, o dėl priešo kiekybinio ir technologinio pranašumo, IRGC panaudotų asimetrinės karybos sugebėjimus, tokius, kokius naudojo Hizbullah 2006-ųjų konflikto su Izraeliu metu.²²⁰ Prezidentas Hassan Rouhani pabrėžė, jog šalies karinė strategija yra skirta atgrasymui ir taikos bei saugumo užtikrinimui Irane ir regioninėse valstybėse. Iranas niekada nebus agresorius, jo karinė politika yra paremta „pirmojo smūgio nesudavimo doktrina“ (angl. *no-first-strike doctrine*) ir pasirengimu atremti invazijas iš užsienio, kad ir kiek tai pareikalautų žmogiškųjų ar materialųjų resursų.²²¹

²¹³ Khamenei.ir „The U.S. opposes anything that will make Iran powerful“ Khamenei.ir, 2018. <http://english.khamenei.ir/news/5991/The-U-S-opposes-anything-that-will-make-Iran-powerful> [Žiūrėta 2019 04 24]

²¹⁴ Khamenei.ir „We will bring about US’s heaviest defeat throughout its history“ Khamenei.ir, 2019. <http://english.khamenei.ir/news/6523/We-will-bring-about-US-s-heaviest-defeat-throughout-its-history> [Žiūrėta 2019 04 24]

²¹⁵ Khamenei.ir, „We will defeat the enemy, but this is not enough; economic deterrence is required“ Khamenei.ir, 2019. <http://english.khamenei.ir/news/6581/We-will-defeat-the-enemy-but-this-is-not-enough-economic-deterrence> [Žiūrėta 2019 04 24]

²¹⁶ Reuters, „Iran should increase its military capability to ward off enemies: Supreme Leader“ Geneva: Reuters, 2018. <https://www.reuters.com/article/us-iran-security-khamenei/iran-should-increase-its-military-capability-to-ward-off-enemies-supreme-leader-idUSKCN1NX14Z> [Žiūrėta 2019 04 25]

²¹⁷ Khamenei.ir, „American officials are imbeciles who keep repeating failed methods“ Khamenei.ir, 2019. <http://english.khamenei.ir/news/6635/American-officials-are-imbeciles-who-keep-repeating-failed-methods> [Žiūrėta 2019 04 25]

²¹⁸ Czulda, 94.

²¹⁹ MEHR News „Israel No Longer a Threat to Iran: IRGC Deputy Commander“ MEHR News, 2012. <http://en.mehrnews.com/news/52369/Israel-no-longer-a-threat-to-Iran-IRG...> [Žiūrėta 2019 04 25]

²²⁰ D.W. Smith, „Iran: An Examination Of The “Mosaic Defence” In A Conflict With The West“ Magistro baigiamasis darbas, Canadian Forces College, 2013, 34.

²²¹ Mohammed Nuruzzaman, „What Comes Next for Iran's Defense Doctrine?“ The National Interest, 2016. <https://nationalinterest.org/feature/what-comes-next-irans-defense-doctrine-18360> [Žiūrėta 2019 04 25]

Kalbant apie atgrasymą bausme, nenuostabu, kad apie galimas teroristines operacijas, kurių metu būtų taikomasi tiek į karinį personalą ar infrastruktūrą, tiek į kitus strateginius objektus, Iranas nekalba. Tačiau interpretuodami kai kuriuos pasisakymus, ypač JAV apžvalgininkai, sugeba rasti užuominų. Kaip pavyzdys čia tinka vienas geriausių atgrasymo komunikavimo pavyzdžių, Quds pajėgų vado Qassem Soleimani grasinimas Amerikai, jau minėtas šio darbo įžangoje. Jo metu generolas ne tik identifikavo priemones, kuriomis bus suduotas atsakas (asimetrinius pajėgumus), bet ir pabrėžė JAV silpnumą šioje srityje, teigdamas, jog „Quds pajėgos, ne visos ginkluotosios pajėgos, yra pakankamos būti JAV konkurentu“. Q. Soleimani pranešimą Vakaruose interpretavo ir kaip perspėjimą dėl galimų teroristinių aktų, ypač jo frazės „esame arčiau Jūsų, nei Jūs manote“, „esame taip arti vietose, apie kurias net nepagalvojate“.²²² Neretai Irano atstovai užsimena ir apie žalą, kurią Iranas gali padaryti JAV eksportui, pavyzdžiui, uždarydami Hormuz kanalą ar žalą sąjungininkams, pavyzdžiui, Yadollah Javani, IRGC politinių reikalų vadovo pavaduotojas pareiškė, jog Iranas sulyginėtų Izraelio miestus, Tel Avivą ir Haifą, jei JAV užpultų Islamo Respubliką.²²³

Atgrasymo teorijoje pabrėžiama, jog kalbėjimas apie veiksmus turi būti atsargus, neprovokuojantis. Iranui, kaip matome iš pavyzdžių aukščiau, kartais nepavyksta to padaryti. Tačiau, nepaisant to, Iranas taip pat kartais renkasi atsargesnę retoriką. Ali Khamenei įspėjo, jog darydami netikslius pareiškimus iraniečiai prisideda prie priešo sąmokslų, todėl jis patarė susilaikyti nuo agresyvių pareiškimų.²²⁴ Dėl tos pačios priežasties, Aukščiausiasis vadovas, kaip ir kiti šalies atstovai pabrėžia, jog šalies karinė doktrina yra gynybinė, Iranas „nenori karo ir pats nepradėtų karo“²²⁵ ²²⁶, jog šalies galia, pratybos, raketos ir pajėgumai nekelia grėsmės nei vienai iš Irano kaimynių ar kitoms pasaulio valstybėms.²²⁷ Šalies užsienio reikalų ministras pranešime Twitter pabrėžė, jog Iranas nėra užpuolęs kitos valstybės jau 250 metų ir naudotų jėgą tik gynybai.

Daugumoje, ypač demokratinių valstybių, karinę ir gynybos doktriną reglamentuojantys dokumentai yra vieši, tačiau, Irano atveju, dėl baimės, jog jais bus pasinaudota agresijai, tokie dokumentai yra įslaptinti ir nepasiekiami, tokiu būdu įnešant dar daugiau nežinomybės ir nesklandumo į atgrasymo strategijos komunikavimą. Bendrą strategiją ir jos

²²² Tom Rogan, „Iran just threatened the US in very specific terms. Here's how the US must respond“ Washington Examiner, 2018. <https://www.washingtonexaminer.com/opinion/iran-just-threatened-the-us-in-very-specific-terms-heres-how-the-us-must-respond> [Žiūrėta 2019 04 25]

²²³ The Jerusalem Post „Iran Threatens To 'Raze Tel Aviv And Haifa To The Ground' If U.S. Attacks“ The Jerusalem Post, 2019. <https://www.jpost.com/Breaking-News/Iran-Well-raze-Tel-Aviv-and-Haifa-to-the-ground-if-US-attacks-580325> [Žiūrėta 2019 04 25]

²²⁴ Khamenei.ir „We will bring about US's heaviest defeat throughout its history“ Khamenei.ir, 2019. <http://english.khamenei.ir/news/6523/We-will-bring-about-US-s-heaviest-defeat-throughout-its-history> [Žiūrėta 2019 04 25]

²²⁵ Czulda, 99.

²²⁶ Khamenei.ir „IRGC does not seek to create wars“ Khamenei.ir, 1989. <http://english.khamenei.ir/news/6625/IRGC-does-not-seek-to-create-wars> [Žiūrėta 2019 04 25]

²²⁷ Khamenei.ir „Leader: Iran Not a Threat to Other Countries“ Khamenei.ir, 2009. <http://english.khamenei.ir/news/1256/Leader-Iran-Not-a-Threat-to-Other-Countries> [Žiūrėta 2019 04 25]

elementus tyrėjai surenka iš kitokių strateginių planų ir mažesnių detalių. Kelios šių detalių yra tiek Irano „mozaikinės gynybos“, tiek „pasyvios gynybos“ doktrinos, kurios mums atskleidžia, kaip Iranas vykdo bendrinį ir staigų atgrasymus. Apie Irano strategiją dar sprendžiama iš 2005-aisiais patvirtinto 20-ies metų perspektyvos plano, kuriame rašoma, jog bus siekiama „stiprinti karinius pajėgumus tam, kad būtų vykdomas atgrasymas, vykdyti inovatyvias operacijas, efektyviai susidoroti su grėsmėmis ir ginti Irano nacionalinius interesus, Islamo revoliucijos vertybes ir Irano resursus“, Iranas ten apibūdinamas kaip „saugi, nepriklausoma ir galinga valstybė su gynybos sistema, paremta multidimensiniu atgrasymu ir glaudžiu valdžios santykiu su žmonėmis“. Šie tikslai buvo atkartoti ir 2011-aisiais.²²⁸ Nors doktrinos aiškiai pasako, prieš ką ir kaip ginamasi, dokumentai tik patvirtina apie gynybinę poziciją ir negalima teigti, jog juose yra artikuliuojami aiškūs grasinimai ar atgrasomas elgesys, todėl prie nekonvencinio atgrasymo strategijos komunikavimo priešams mažai kuo prisideda.

Irano pratybos taip pat veikia kaip atgrasymo komunikavimo įrankiai, jie aiškiai demonstruoja, ką šalis sugeba ir kaip elgtusi atitinkamose situacijose, taip patenkinant abu komunikavimui reikalingus kriterijus. Nepaisant to, Irano karinės pratybos ir informacija apie jas būna persmelkta propagandos, kas neleidžia priešui susidaryti tinkamo įspūdžio apie pajėgumus ir grėsmių patikimumą. Iš aptartų pratybų gana aiškiai matyti, jog baiminamasi JAV karinių veiksmų arba (dirbtinai) sukkelto perversmo, kuris lemtų režimo nuvertimą, o į tai reaguojama ginant teritoriją išnaudojant nekonvencinius pajėgumus ir praktikas, teritoriją ir satelitines grupuotes.²²⁹ Informacijos iškraipymas nepasitarnauja komunikavimui, tačiau gali suklaidinti priešą ir leisti jam tikėti, jog pajėgos ir pasiruošimas yra pranašesni, nei iš tikrųjų yra.

Irano – JAV santykių atveju viešos kalbos yra ypač dažnai išnaudojamos kaip instrumentas kuriant gynybinį naratyvą ir galios pademonstravimui.²³⁰ Iš čia pateiktos komunikacijos matome, jog retorika yra naudojama atgrasymo strategijai, tiek ir, nors dažnai abstrakčiai, komunikuojant grėsmes JAV, tiek ir didinant šalies vienybę potencialios agresijos atveju. Nuolatos yra pabrėžiamos įvairios raudonos linijos, kurių neturėtų kirsti JAV, atsakomųjų smūgių sudavimo galimybės ir pasiryžimas gintis dominuoja Irano atstovų pasisakymuose. Nors nekonvencinio atgrasymo strategijos komunikavimas nėra visiškai tiesmukas, tik retais atvejais Irano atstovai pabrėžia sugebėjimus asimetrinėje karyboje, įgytą patirtį Libano – Hizbullah kare, tačiau jis egzistuoja. Galėtume teigti, jog Iranas palieka teisę veiksams kalbėti patiems už save, tačiau dažnai įsitraukimas į konfliktus ir nekonvencinės karybos taktikų naudojamas yra neigiamas, nes taip yra vengiama sulaukti atsako už savo veiksmus. Iš kitos pusės, slaptumas prisideda prie savotiškos legendos kūrimo – nesant daug informacijos apie Irano planuojamus veiksmus, turimas

²²⁸ Freedman, 402.

²²⁹ Cordesman, Kleiber, 15.

²³⁰ Farmanfarmaian, 23.

pajėgas ir Iranui apie juos nekalbant, atsiranda informacinis vakuumas, kurį užpildo gandai ir apytiksliai skaičiavimai. Tokiu būdu, Iranas išnaudoja Vakarų žinių ir supratimo apie Irano intencijas stoką.

Išvados

Išanalizavus tarptautinių santykių literatūrą apie atgrasymą, dėmesio nekonvencinei Irano atgrasymo strategijos pusei stoka tampa kiek suprantamesnė. Nors atgrasymo teorija yra lanksti, o principai elementarūs, koncepcija yra suvaržyta jos sąsajos su didžiųjų galių konkurencija, branduoliniais ginklais ir, rečiau, konvencinėmis pajėgomis. Autoriai pripažįsta, jog valstybės jau seniai naudoja platesnį atgrasymo priemonių arsenalą, nei yra aptariama literatūroje, o Iranas, panašu, yra viena tų, atgrasymo požiūriu nekonvencišku, valstybių. Žinoma, nekonvenciniam atgrasymui mažiau dėmesio skiriama ir dėl mažo patikimumo, kurį lemia jo sąlyginai maža naikinimo galia. Nepaisant to, istorija rodo, jog didelė naikinimo galia ne visada lemia pergalei asimetriniame kare, todėl yra verta skirti daugiau dėmesio tokio pobūdžio strategijoms.

Per nekonvencinės karybos prizmę išanalizavus tris atgrasymo strategijos komponentus – pajėgumus vykdyti atgrasymą, grėsmių įvykdymo patikimumą ir jų komunikavimą priešui – matyti, jog Qassem Soleimani perspėjimas Trumpui iš tiesų nėra tik tuščias neracionalus grasinimas, bet seniai tobulinamos ir nuosekliai vykdomos atgrasymo strategijos indikatorius. Iš esmės, visi trys analizuoti atgrasymo strategijos aspektai patvirtino apie Irano pasirengimą vykdyti nekonvencinę atgrasymo strategiją. Tiesa, nedidele išimtimi gali būti laikomas komunikacijos aiškumas – nors aiškiai išsakoma, koks elgesys yra atgrasomas, pasilieka prie tiesioginių, tačiau abstraktesnių grasinimų. Irano kuriamas neracionalus įvaizdis, kartu su slepiamais tikraisiais pajėgumais ar oficialiais strategijos dokumentais, neleidžia priešui tiksliai įvertinti grėsmių ir apskaičiuoti galimos atakos kaštus ir naudą, taip prisidedant prie atgrasymo strategijos sėkmingumo.

Įdomu ir tai, kad Irano nekonvencinio atgrasymo atveju, atgrasyme dalyvauja ne tik šalies pajėgos, kurių tikrieji skaičiai tikslingai paliekami būti spėlionių objektu, tačiau ir sąjungininkės, satelitinės grupuotės, kurios dažniausiai laikomos tik puolamuoju ar galios plėtros įrankiu. Tokio vaidmens joms priskirimas siūlo naują perspektyvą žvelgti į Irano santykius su satelitinėmis grupuotėmis. Unikalus ir Irano požiūris į saugumą, kurį jis vertina kompleksiskai, todėl įvairiomis priemonėmis ne tik yra didinamas šalies gebėjimas suduoti atsakomąjį smūgį, bet ir vidinis šalies atsparumas, taip potencialiai didinant intervencijos ar perversmo kaštus. Tam ypač pasitarnauja Basij, kuri ne tik sudarytų partizaninio pasirpėšinimo pagrindą, bet ir didina šalies ir visuomenės atsparumą galimai atakai, vykdydami indoktrinuojančią veiklą ir fiziškai prisideddami prie nelaimių kontrolės, siekiant užkirsti kelią nepatenkintų piliečių sukilimui.

Taip pat svarbu paminėti, jog pajėgumai ir strategijos, aptarti šiame darbe, yra didesnės doktrinos dalis ir nekonvencinė karyba neabejotinai nėra vienintelė išnaudojama atgrasymo priemonė. Kadangi šiame darbe norėta atskleisti tik nekonvencinę strategijos pusę,

nebuvo kalbama apie konvencines pajėgas, kibernetinius pajėgumus, balistinių raketų programą, jūrų ir oro pajėgas, kurios atitinkamai veikia kitų šalių kaštų ir naudos analizę, planuojant suduoti Iranui smūgį. Teheranas skiria dėmesio visiems šiems pajėgumams ir galimai yra juos integravę į platesnę, vientisą atgrasymo ir gynybos strategiją.

Taigi, nekonvencinis atgrasymas akivaizdžiai yra Irano saugumo strategijos dalis, kuri praslysta pro apžvalgininkų ir sprendimų priėmėjų akis. Didžiąją dalį išvardintų strategijos bruožų JAV ir sąjungininkai dažniausiai interpretuoja ne kaip gynybines, bet kaip agresyvias priemones. Manoma, jog iš tiesų nekonvencine karyba Iranas remiasi siekdamas galios regione, kenkdamas JAV ir sąjungininkams ar siekdamas kitų tikslų. Iš dalies jie yra teisūs, nes, kitaip nei branduolinio ginklo ar konvencinių pajėgų panaudojimas, nekonvenciniai karybos būdai nėra taip aiškiai apibrėžti ir lengvai pastebimi, todėl lengviau pasitelkiami ne gynybos tikslams be didesnių pasekmių. Todėl yra svarbu suvokti, jog Irano atveju, nekonvencinė karyba išnaudojama nėra naudojama vien tik gynybai. Kyla klausimas ateičiai, kur reikėtų brėžti ribą tarp atgrasymo ir agresijos ir ar iš viso įmanoma tokio atgrasymo priemones atsieti ir analizuoti atskirai nuo puolamųjų ir įtakos plėtros operacijų.

Nekonvencinės karybos aktualumas tik augs, todėl daugiau nekonvencinio atgrasymo atvejų tyrimų galėtų reikšmingai prisidėti ne tik prie geresnio tarptautinių santykių ir tokias strategijas vykdančių valstybių supratimo, bet ir prie atgrasymo teorijos atsinaujinimo, prisitaikymo prie šiuolaikinės kompleksiškos tikrovės. Nekonvencinis atgrasymas, kaip matome ir iš šio atvejo studijos, apima daugiau nei vien karines pajėgas, bet ir visuomenę, vyraujančią ideologiją, oponento įsisavintą atgrasymą, todėl tokie tyrimai galėtų plėsti atgrasymo teoriją, įvertinant ne vien karinių pajėgų reikšmę atgrasymui. Tokie tyrimai neabejotinai prisidėtų ir prie geresnio nekonvencinio atgrasymo supratimo, įtraukiant ir daugiau jo sėkmei būtinų kriterijų. Kol kas nėra aišku ar literatūroje išskirti abstraktūs kriterijai yra pakankami sėkmingam nekonvenciniam atgrasymui, tokios strategijos trūkumai išryškės taip, kaip ir visais kitais atgrasymo atvejais – atgrasymo strategijai nepasiteisinus.

Literatūros sąrašas

- Adler, Emanuel, „Complex Deterrence in the Asymmetric Warfare Era“ Kn. T.V. Paul, Patrick M. Morgan, James J. Wirtz (sud.) *Complex Deterrence Strategy in the Global Age*. Chicago: The University of Chicago Press, 2009.
- Alfoneh, Ali, *Iran Unveiled: How the Revolutionary Guards Is Turning Theocracy into Military Dictatorship*, Washington, D.C.: The AEI Press, 2013.
- Al-Masdar News „Iranian military carries out large-scale naval drills code named ‘Great Prophet 12’“ Al-Masdar News, 2018. <https://www.almasdarnews.com/article/iranian-military-carries-out-large-scale-naval-drills-code-named-great-prophet-12-video/>
- Arreguín-Toft, Ivan, „Unconventional Deterrence: How the Weak Deter the Strong“ Kn. T.V. Paul, Patrick M. Morgan, James J. Wirtz (sud.) *Complex Deterrence Strategy in the Global Age*. Chicago: The University of Chicago Press, 2009.
- Byman, Daniel L., „Proxy Power: Understanding Iran’s Use of Terrorism“ Brookings, 2006. <https://www.brookings.edu/opinions/proxy-power-understanding-irans-use-of-terrorism/>
- Boot, Max, „The United States is preparing for the wrong war“ Washington Post, 2018. https://www.washingtonpost.com/opinions/the-united-states-is-preparing-for-the-wrong-war/2018/03/29/0c0553ae-336b-11e8-8bdd-cdb33a5eef83_story.html?noredirect=on&utm_term=.dbf575da5ff7
- Buzan, Barry, „The Evolution of Deterrence Theory: Lessons for Israel.“ (Kn.) A. Klieman and A. Levite (sud.) *Deterrence in the Middle East: Where Theory and Practice Converge*, Boulder, CO: Westview Press, 1994.
- Carden, James, „A New Poll Shows the Public Is Overwhelmingly Opposed to Endless US Military Interventions“ The Nation, 2018. <https://www.thenation.com/article/new-poll-shows-public-overwhelmingly-opposed-to-endless-us-military-interventions/>
- Center for Preventive Action „The Top Conflicts to Watch in 2019: Iran“ *Council on Foreign Relations*, 2019. <https://www.cfr.org/blog/top-conflicts-watch-2019-iran>
- Chubin, Shahram, „Extended Deterrence and Iran“ *Strategic Insights*, 7(5), 2009.
- Chulov, Martin, „Qassem Suleimani: the Iranian general 'secretly running' Iraq“ The Guardian, 2011. <https://www.theguardian.com/world/2011/jul/28/qassem-suleimani-iran-iraq-influence>
- Connell, Michael, „Iran's Military Doctrine“ *The Iran Primer*, 2018. <https://iranprimer.usip.org/resource/irans-military-doctrine>

Cordesman, Anthony H., Martin Kleiber, *Iran's Military Forces and Warfighting Capabilities: The Threat in the Northern Gulf*, Westport: Praeger Security International, 2007.

Council on Foreign Relations „Iran’s Revolutionary Guards“ *Council on Foreign Relations*, 2019.
<https://www.cfr.org/background/irans-revolutionary-guards>

Czulda, Robert, „The Defensive Dimension of Iran's Military Doctrine: How Would They Fight?“ *Middle East Policy*, 23(1), 2016.

Dalton, Melissa G., „How Iran’s hybrid-war tactics help and hurt it“, *Bulletin of the Atomic Scientists*, 73(5), 2017.

Dalton, Melissa G., „Iranian Backed Militias: Destabilizing the Middle East.“ *Center for Strategic and International Studies*, 4, 2017.

Deep, Alex, *The Proxy Dilemma: Capability and Resolve in US–Iranian Competition*, Modern War Institute at West Point, 2018.

Eisenstadt, Michael, „The Strategic Culture of the Islamic Republic of Iran: Religion, Expediency, and Soft Power in an Era of Disruptive Change.“ *MES Monographs*, 7, 2015.

Farmanfarmaian, Roxane, *Iran’s Rhetoric Aggression: Instrumentalizing Foreign Policy Power through the Media*, Iran Media Program Annenberg School for Communication, 2017.

Filkins, Dexter, „The Shadow Commander“ *The New Yorker*, 2013.
<https://www.newyorker.com/magazine/2013/09/30/the-shadow-commander>

Foreign Military Studies Office „OE Watch: Foreign News and Perspectives of Operational Environment“ 4(4), 2014.

Freedman, Guy, „Iranian Approach To Deterrence: Theory And Practice” *Comparative Strategy*, 36(5), 2017.

Guzansky, Yoel, Avner Golov, „The Rational Limitations of a Nonconventional Deterrence Regime: The Iranian Case.” *Comparative Strategy*, 34(2), 2015.

Harvey, John, *Conventional Deterrence And National Security*, Air Power Studies Centre, 1997.

Heydte, Friedrich August, *Modern Irregular Warfare In Defense Policy and as a Military Phenomenon*. New York: New Benjamin Franklin Publishing Company, Inc., 1986.

Jerusalem Post „Iran Setting Up ‘Passive Defense’ Plan.” *Jerusalem Post*, 2008.
<https://www.jpost.com/Iranian-Threat/News/Iran-setting-up-passive-defense-plan>

Jervis, Robert, „Deterrence Theory Revisited“ *World Politics*, 31(2), 1979.

Jervis, Robert, „Deterrence, Rogue States, and the U.S. Policy“ Kn. T.V. Paul, Patrick M. Morgan, James J. Wirtz (sud.) *Complex Deterrence Strategy in the Global Age*. Chicago: The University of Chicago Press, 2009.

Katzman, Kenneth, „Iran’s Foreign and Defense Policies“, Congressional Research Service, 2019.

Khamenei.ir „American officials are imbeciles who keep repeating failed methods“ Khamenei.ir, 2019. <http://english.khamenei.ir/news/6635/American-officials-are-imbeciles-who-keep-repeating-failed-methods>

Khamenei.ir „IRGC does not seek to create wars“ Khamenei.ir, 1989. <http://english.khamenei.ir/news/6625/IRGC-does-not-seek-to-create-wars>

Khamenei.ir „Leader: Iran Not a Threat to Other Countries“ Khamenei.ir, 2009. <http://english.khamenei.ir/news/1256/Leader-Iran-Not-a-Threat-to-Other-Countries>

Khamenei.ir „The U.S. opposes anything that will make Iran powerful“ Khamenei.ir, 2018. <http://english.khamenei.ir/news/5991/The-U-S-opposes-anything-that-will-make-Iran-powerful>

Khamenei.ir „We will bring about US’s heaviest defeat throughout its history“ Khamenei.ir, 2019. <http://english.khamenei.ir/news/6523/We-will-bring-about-US-s-heaviest-defeat-throughout-its-history>

Khamenei.ir „We will bring about US’s heaviest defeat throughout its history“ Khamenei.ir, 2019. <http://english.khamenei.ir/news/6523/We-will-bring-about-US-s-heaviest-defeat-throughout-its-history>

Khamenei.ir „We will defeat the enemy, but this is not enough; economic deterrence is required“ Khamenei.ir, 2019. <http://english.khamenei.ir/news/6581/We-will-defeat-the-enemy-but-this-is-not-enough-economic-deterrence>

Knopf, Jeffrey W., „Three Items in One: Deterrence as Concept, Research Program, and Political Issue“ Kn. T.V. Paul, Patrick M. Morgan, James J. Wirtz (sud.) *Complex Deterrence Strategy in the Global Age*. Chicago: The University of Chicago Press, 2009.

Leonnig, Carol D., „Iran Held Liable In Khobar Attack“ The Washington Post, 2006. https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2006/12/23/iran-held-liable-in-khobar-attack-span-classbankheadjudge-orders-254-million-paymentspan/6a93eae4-7e03-4167-9cf8-c3b11f42d160/?utm_term=.d6d4a82de463

- Levy, Jack S., „When Do Deterrent Threats Work?“ *British Journal of Political Science*, 18(4), 1988.
- Lichtenstein, Wendy L., „Conventional Military Deterrence – Its Rise To Dominance And Its Future.“ Strategijos tyrimas, US Army War College, 2002.
- Lindemann, Mark, „Laboratory of Asymmetry: The 2006 Lebanon War and the Evolution of Iranian Ground Tactics“ *Military Review*, 90(3), 2010.
- Long, Austin, *Deterrence—From Cold War to Long War: Lessons from Six Decades of RAND Research*. RAND Corporation, 2008.
- Lowther, Adam, „Framing Deterrence in the Twenty-first Century: Conference Summary“ Kn. Anthony C. Cain (sud.) *Deterrence in the Twenty-first Century: Proceedings*, 2010.
- Mallory, King, „New Challenges in Cross-Domain Deterrence“ (PE-259-OSD) RAND Corporation, 2018.
- Mazarr, Michael J., „Understanding Deterrence“ (PE-295-RC) RAND Corporation, 2018.
- McInnis, J. Matthew, *Iran at War: Understanding Why and How Tehran Uses Military Force*. American Enterprise Institute (AEI), 2016.
- McInnis, J. Matthew, *Iranian Concepts of Warfare: Understanding Tehran's Evolving Military Doctrines*. American Enterprise Institute (AEI), 2017.
- McInnis, J. Matthew, *Iran's Strategic Thinking: Origins and Evolution*, American Enterprise Institute (AEI), 2015.
- MEHR News „Israel No Longer a Threat to Iran: IRGC Deputy Commander“ MEHR News, 2012. <http://en.mehrnews.com/news/52369/Israel-no-longer-a-threat-to-Iran-IRG...>
- Myloie, Laurie, „Iran threatens US, Israel, Saudi Arabia“ Kurdistan 24, 2018. <http://www.kurdistan24.net/en/news/48e555f2-c8d5-4ab3-ad07-a0557a5c089f>
- Milton, Arnold, Walt Berkovski, *Irregular Warfare: Strategy and Considerations*. New York: Nova Science Publishers, Inc., 2012.
- Modell, Scott, David Asher, „Pushback: Countering the Iran Action Network." *Center for a New American Security*, 2013.
- Morgan, Patrick M., „Taking the Long View of Deterrence“ *The Journal of Strategic Studies*, 28(5), 2003.

- Morgan, Patrick M., *Deterrence Now*, New York: Cambridge University Press, 2003.
- Nader, Alireza, „Profile: Revolutionary Guards Chief Gen. Jafari”. The Rand Corporation, 2013. <http://www.rand.org/blog/2013/01/profile-revolutionary-guards-chief-gen-jafari.html>
- Nadimi, Farzin, „Iran Keeps a Lid on Its Latest 'Great Prophet' Exercise“ The Washington Institute, 2017. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/iran-keeps-a-lid-on-its-latest-great-prophet-exercise>
- Nuruzzaman, Mohammed, „What Comes Next for Iran's Defense Doctrine?“ The National Interest, 2016. <https://nationalinterest.org/feature/what-comes-next-irans-defense-doctrine-18360>
- Orient News „IRGC’s terrorist training camps for foreign fighters inside Iran for the export of terrorism“ Orient News, 2017. https://www.orient-news.net/en/news_show/132130/0/IRGC%E2%80%99s-terrorist-training-camps-for-foreign-fighters-inside-Iran-for-the-export-of-terrorism
- Ostovar, Afshon, „Iran’s Basij: Membership in a Militant Islamist Organization“, *Middle East Journal*, 67(3), 2013.
- Paul, T.V., „Complex Deterrence: An Introduction“ Kn. T.V. Paul, Patrick M. Morgan, James J. Wirtz (sud.) *Complex Deterrence Strategy in the Global Age*. Chicago: The University of Chicago Press, 2009.
- Record, Jeffrey, „The U.S. Isn’t Good at Winning or Supporting Irregular Warfare.“ Washington, D.C., Cato Institute, 2006. <https://www.cato.org/publications/commentary/us-isnt-good-winning-or-supporting-irregular-warfare>
- Rekašius, Mindaugas, „Unconventional Deterrence Strategy“, Magistro baigiamasis darbas, Naval Postgraduate School, 2005.
- Reuters „Iran hold defense drills“ Tehran: Reuters, 2008. <https://www.reuters.com/article/us-iran-defence/iran-holds-defence-drills-warns-on-oil-route-idUSTRE4AM1DG20081123>
- Reuters „Iran should increase its military capability to ward off enemies: Supreme Leader“ Geneva: Reuters, 2018. <https://www.reuters.com/article/us-iran-security-khamenei/iran-should-increase-its-military-capability-to-ward-off-enemies-supreme-leader-idUSKCN1NX14Z>
- Reuters „Iran showcases rapid deployment forces in army war games“ Dubai: Reuters, 2019. <https://www.reuters.com/article/us-iran-military-exercises/iran-showcases-rapid-deployment-forces-in-army-war-games-idUSKCN1PJ1H2>

Reuters „Iranian, Iraqi government forces to hold joint border drills“ Dubai: Reuters, 2017. <https://www.reuters.com/article/uk-iraq-iran-exercises/iranian-iraqi-government-forces-to-hold-joint-border-drills-idUKKCN1C50CA>

Reuters „Khamenei calls for stronger Iranian military to deter enemies“ Dubai: Reuters, 2015. <https://www.reuters.com/article/us-iran-military-khamenei/khamenei-calls-for-stronger-iranian-military-to-deter-enemies-idUSKCN0RV48M20151001>

Ricci, Dennis N., „The US-Iranian Cold War: From the Threat of Military Intervention to Peaceful Rapprochement“, *Peace Research*, 46(2), 2014.

Rogan, Tom, „Iran just threatened the US in very specific terms. Here's how the US must respond“ Washington Examiner, 2018. <https://www.washingtonexaminer.com/opinion/iran-just-threatened-the-us-in-very-specific-terms-heres-how-the-us-must-respond>

Shawn, Eric, „Opposition group claims Iran sponsoring new terror training camps“ Fox News, 2017. <https://www.foxnews.com/politics/opposition-group-claims-iran-sponsoring-new-terror-training-camps>

Sjursen, Danny, „Why the U.S. Military Should Stay Out Of Iran“ Breaking Defense, 2018. <https://breakingdefense.com/2018/03/why-the-u-s-military-should-stay-out-of-iran/>

Smith, D.W., „Iran: An Examination Of The “Mosaic Defence” In A Conflict With The West“ Magistro baigiamasis darbas, Canadian Forces College, 2013.

Snyder, Glenn H., *Deterrence and Defense*, Princeton: Princeton University Press, 1961.

Solomon, Deborah, „Questions for John Bolton,” New York, New York Times Magazine, 2007. <https://www.nytimes.com/2007/11/04/magazine/04wwln-Q4-t.html>

Soufan, Ali, „Qassem Soleimani and Iran’s Unique Regional Strategy.“ *CTC Sentinel*, 11(10), 2018.

South, Todd, „Army's long-awaited Iraq war study finds Iran was the only winner in a conflict that holds many lessons for future wars“ Army Times, 2019. <https://www.armytimes.com/news/your-army/2019/01/18/armys-long-awaited-iraq-war-study-finds-iran-was-the-only-winner-in-a-conflict-that-holds-many-lessons-for-future-wars/>

Takeyh, Rey, „How Powerful Is Iran’s Revolutionary Guard Corps?“ *Council on Foreign Relations*, 2016. https://www.cfr.org/expert-brief/how-powerful-irans-revolutionary-guard-corps?utm_medium=social_owned&utm_content=041419&utm_source=fb&fbclid=IwAR1IJMIWqOrtKRn8rM2yUtxxjFclzYgfy_wzW7oC9jgCXkrUU2PRTn05RE

The Jerusalem Post „Iran Threatens To 'Raze Tel Aviv And Haifa To The Ground' If U.S. Attacks“
The Jerusalem Post, 2019. <https://www.jpost.com/Breaking-News/Iran-Well-raze-Tel-Aviv-and-Haifa-to-the-ground-if-US-attacks-580325>

Ward, Steven R., „The Continuing Evolution of Iran's Military Doctrine“ *Middle East Journal*, 59(4), 2005.

Wehrey, Frederic et al, *Dangerous But Not Omnipotent: Exploring The Reach And Limitations Of Iranian Power In The Middle East*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2009.

Wehrey, Fredrick, et al, *The Rise of the Pasdaran: Assessing the Domestic Roles of Iran's Islamic Revolutionary Guards Corps*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2009.

Wilson, Ben, „The Evolution of Iranian Warfighting during the Iran-Iraq War: When Dismounted Light Infantry Made the Difference“ *Infantry*, 97(1), 2007.

Wright, Robin B. (sud.), *The Iran Primer: Power, Politics, and U.S. Policy*, US Institute of Peace Press, 2010.

Summary

„Bazdarandagi: Unconventional Deterrence Strategy of the Islamic Republic of Iran“

The subject investigated in this paper is twofold. Despite the fact that Iran is considered to be a significant threat to Western security, Iranian strategy of deterrence draws little attention from Western analysts. Deterrence theory, however, still largely focuses on nuclear weapons or conventional warfare and pays little attention to unconventional warfare, despite it being ever increasingly practiced in recent conflicts. In the rare cases when Iranian deterrence strategy is mentioned, the tactics considered are mostly conventional. This is despite Iran's asymmetric capabilities and experience being well known, as they are not viewed as being part of deterrence. Therefore, Iran's claims of employing deterrence and their asymmetric capabilities are analysed exclusively of each other. Thus, the aim of this paper is to investigate the unconventional deterrence strategy of the Islamic Republic of Iran.

The main objectives of this paper are to assess: existent literature on deterrence and unconventional deterrence, highlighting the shortcomings of the theory; whether or not Iran is exercising unconventional deterrence; the roles of the Islamic Revolutionary Guard Corps, Quds Force and Basij in Iranian deterrence; the role of proxy groups in deterrence. Case analysis is conducted using criteria found in deterrence theory. Sufficient capabilities to deliver threats, credibility of threats and direct communication of threats were most frequently cited in theory as the vital components of deterrence strategy. These criteria have been broadened to be more suitable for an unconventional deterrence strategy, adding aspects vital to successful unconventional warfare. Deterrence methods of deterrence by denial and deterrence by punishment have also been taken into consideration.

This research shows that Iran most likely has sufficient capabilities to issue threats of unconventional warfare as its forces are well suited to conduct this type of warfare. Yet, it is impossible to determine whether Iranian forces are sufficient in number, as their exact size is purposefully hidden, most likely to create an illusion of sufficient capabilities from their opponents' perspective. Other than military capabilities, Iran has strategic depth and a society prepared for unconventional warfare, increasing the likelihood of success of such a strategy. Regarding credibility, Iran appears to be credible in its threat to conduct asymmetric warfare, as it has multiple historic precedents of employing such methods and has conducted various exercises. Tehran also fulfils the criteria of ideology, required to convince soldiers to sacrifice, as well as strategies for unifying forces, society and ideology in the event of war. In addition, the fact that the aggressor, the US, views Iranian threat of asymmetric warfare as a possibility suggests credibility. Regarding communication, Iran does not appear to be communicating its threats as clearly as deterrence theory requires. Despite Iranian decision makers and military officials being clear in stating what

behaviour they would not tolerate, the promised threat of unconventional warfare is rarely stated clearly.

This case study demonstrates that what is considered by the West to be aggressive tools (for example, proxy groups or, recently declared a terrorist organisation, the IRGC) could also be interpreted as deterrents. Given the heightened tensions between the US and Iran, it is imperative to pay close attention to the way Iran actually conducts its military strategy. Considering the ever-increasing use of unconventional tactics, it is crucial to improve understanding of the role of unconventional warfare in contemporary deterrence.